

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

**TURİZMİN GELİŞİMİNİN YEREL HALK
ÜZERİNE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ:
MANAVGAT ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAYRİYE ERSOY

İZMİR-2017

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

TURİZMİN GELİŞİMİNİN YEREL HALK
ÜZERİNE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ:
MANAVGAT ÖRNEĞİ

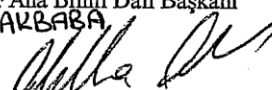
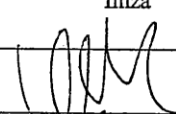
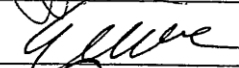

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAYRİYE ERSOY

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MEHMET EMRE GÜLER

İZMİR-2017

TEZ ONAY SAYFASI

T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU		
GÖNDEREN :	Lisans / Tezleme :	Ana Bilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü		
Anabilim Dalımız <u>Yüksek Lisans / Doktora</u> Programı öğrencisi <u>HAYRİYE ERSOY</u> ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.		
Tarih:	Ana Bilim Dalı Başkanı	
Sayı :	Prof. Dr. Atilla ARBABA	
	İmza 	
SINAV TUTANAĞI		
Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen <u>Twinn Gelismen Yarel Halk</u> <u>Özere Sosyo-kültürel Etkeni: Monopart Öngör</u> başlıklı <u>Yüksek Lisans</u> / doktora tezi ile ilgili olarak jürimiz <u>09.01.2017</u> tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYÇOKLUĞU / <u>OYBİRLİĞİ</u> ile aşağıdaki karar verilmiştir.		
☒ KABUL		
Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:		
i) Bilime yenilik getirmiştir	☐	
ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir	☐	
iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır	☒	
iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)	☒	
☐ RED		
☐ DÜZELTME *		
Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Doc. Dr. Volkan Altıntaş	
Üye	Doc. Dr. Mehmet Emre GÜLER	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Selah UCA	
Üye		
Üye		
Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).		
* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.		

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “TURİZMİN GELİŞİMİNİN YEREL HALK ÜZERİNE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ: MANAVGAT ÖRNEĞİ” adlı çalışmanın, tarafımda, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02.05.2017

Hayriye Ersoy

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat
Örneği**

Hayriye Ersoy

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Turizm, temelinde insan odaklı olan bir faaliyettir ve son zamanlarda en fazla gelişme gösteren sektörler arasındadır. Her toplumsal olay gibi turizmde sosyo-kültürel etkilere sebep olabilmektedir. Fakat turizmin sosyo-kültürel etkileri her yerde aynı olmayabilir. Bu turizmin gerçekleştiği yerdeki yoğunluğuna, gelişimine, sosyo-ekonomik düzeyine vb. göre değişebilmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, Antalya/Manavgat ilçesindeki yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerini algılamasını incelemektir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde turizm, turizmin gelişim süreci ve turist yerli halk ilişkileri ele alınmıştır. İkinci bölümde turizmin etkileri ve sosyo-kültürel etkileriyle ilgili açıklamalar yapılmıştır. Üçüncü bölümünde ise Antalya/Manavgat ilçesinde turizmin sosyo-kültürel etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Manavgat, sosyo-kültürel etki, turizm, turizmin etkileri, yerel halk

ABSTRACT

Master Thesis

**Socio-Cultural Effects of Tourism Development on Local People: Manavgat
Example**

Hayriye Ersoy

Izmir Kâtip Çelebi University

Institute of Social Sciences

Department of Tourism Management

Tourism is a human-focused activity, and is among the most developed sectors in recent times. Like every social event, it can cause socio-cultural effects in tourism. But the socio-cultural effects of tourism may not be the same everywhere. This concentration of tourism places, development, socio-economic level, etc.,

The main purpose of this study is to examine the perception of the socio-cultural effects of tourism on the local people in Antalya / Manavgat district.

The research consists of three parts. In the first part, tourism, development process of tourism and indigenous people of tourists are discussed. In the second part, explanations about tourism effects and socio-cultural effects were made. In the third part, the socio-cultural effects of tourism are examined in Antalya / Manavgat province.

Keywords: Manavgat, socio-cultural impact, tourism, tourism effects, local people

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	I
YEMİN METNİ.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, TURİZM GELİŞİMİ, TURİST-YERLİ İLİŞKİLERİ

1.1.Turizm Kavramı.....	2
1.2.Turizmin Gelişimi Kavramı.....	4
1.2.1.Yerel Halkın Tutumu İle İlgili Modeller	9
1.2.1.1.Doxey'in Rahatsızlık İndeksi Modeli	9
1.2.1.2.Butler'ın Turistik Merkez Süreci Modeli	11
1.2.1.3.Doğan'ın Modeli-Turizmin Etkilerine Verilen Toplumsal Tepkiler	14
1.3.Turist-Yerli İlişkileri	17
1.3.1. Turistlerle Yerel Halk Arasındaki İlişki Türleri.....	21
1.3.2. Turistlerle Yerel Halk İlişkilerini Etkileyen Unsurlar	22
1.3.3. Turist Yerel Halk İlişkisinin Özellikleri	31
1.3.4.Turist Yerel Halk Bütünleşmesi	33

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ, TURİZMİN SOSYO-KÜLTÜREL YÖNÜ

2.1.Turizmin Etkileri.....	36
2.1.1.Turizmin Ekonomik Etkileri	37
2.1.1.1.Turizmin Gelir Etkisi.....	39
2.1.1.2.Turizmin İstihdam Üzerine Etkisi.....	40
2.1.1.3.Turizmin Ödemeler Dengesine Etkisi	40
2.1.1.4.Turizmin Döviz Arz ve Talebine Etkisi	41
2.1.1.5.Turizmin Fiyat İstikrarına Etkisi.....	41
2.1.2.Turizmin Çevresel Etkisi	41
2.1.3.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri.....	43
2.1.3.1.Turizmin Sosyal Etkileri.....	48
2.1.3.1.1.Turizmin Birey Üzerine Etkileri.....	51
2.1.3.1.2.Turizmin Aile Üzerine Etkileri.....	52
2.1.3.1.3.Turizmin Toplum Üzerine Etkileri	53

2.1.3.1.4.Turizmin Sosyal Sınıflar Üzerine Etkisi	56
2.1.3.1.5.Turizmin Eğitim Üzerine Etkisi	57
2.1.3.1.6.Turizmin Hayat Standartları Üzerine Etkisi.....	57
2.1.3.1.7. Turizmin Demografik Etkileri.....	58
2.1.3.2.Turizmin Kültürel Etkileri	58
2.1.3.2.1.Kültür Yayılması	61
2.1.3.2.2.Kültür Şoku	61
2.1.3.2.3.Kültür Kirlenmesi	62
2.1.3.2.4.Kültür Yozlaşması	62
2.1.3.2.5.Kültürel Değişim	63
2.2.Turizmin Olumlu Sosyo-Kültürel Etkileri ve Artırılması.....	68
2.3.Turizmin Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkileri ve Azaltılması.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZMİN GELİŞİMİNİN YEREL HALK ÜZERİNE SOSYO KÜLTÜREL ETKİLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi	76
3.2.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	76
3.3.Araştırmanın Yöntemi	77
3.3.1.Veri Toplama Araçları	77
3.3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	78
3.3.3.Veri Çözümleme Yöntemi.....	78
3.4. Araştırmanın Hipotezleri	79
3.5.Bulgular ve Değerlendirme.....	80
3.5.1.Katılımcıların Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Görüşlerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	86
3.5.2.Anketin Diğer Bölümüne İlişkin Bulgular.....	97
SONUÇ VE ÖNERİLER	109
KAYNAKÇA	116
EKLER	121

TABLolar LiSTESİ

Tablo 1: Turistler ve Yerel Halk Arasındaki İlişki Türleri.....	22
Tablo 2: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri.....	47
Tablo 3: Demografik Özelliklere İlişkin Frekans ve Yüzde Analiz Sonuçları.....	83
Tablo 4: Diğer Açıklayıcı Özelliklere İlişkin Yüzde ve Frekans Sonuçları.....	85
Tablo 5: Turizmin Sosyo-Kültürel Etki Algısı Ölçeği Faktör Analizi.....	87
Tablo 6: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Cinsiyet Durumlarına Etkisi (T-Testi Analizi).....	88
Tablo 7: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Yaş Durumlarına Etkisi (ANOVA Analizi).....	89
Tablo 8: Yaş Değişkeni İçin Post Hoc Testi Değeri (LSD).....	90
Tablo 9: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Eğitim Durumlarına Etkisi (Anova Analizi).....	90
Tablo 10: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Meslek Durumlarına Etkisi (Anova Analizi),,,.....	92
Tablo 11: Meslek Değişkeni İçin (Olumsuz Etki) Post Hoc Testi (LSD).....	94
Tablo 12: Meslek Değişkeni İçin (Olumlu Etki) Post Hoc Testi (LSD).....	94
Tablo 13: Tablo 13. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Etkisi (Anova Analizi).....	95
Tablo 14: Gelir Değişkeni İçin (Etkileşim) Post Hoc Test Değerleri (LSD).....	96
Tablo 15: Gelir Değişkeni İçin (Sosyal İlişki) Post Hoc Test Değerleri (LSD).....	97
Tablo 16: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Yörede Yaşama Süresi Durumlarına Etkisi (Anova Analizi).....	97
Tablo 17: Yörede Yaşama Süresi Değişkeni İçin (Etkileşim) Post Hoc Test Değerleri (LSD).....	98
Tablo 18: Yörede Yaşama Süresi Değişkeni İçin (İletişim Engeli) Post Hoc Test Değerleri(LSD).....	99

Tablo 19: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Manavgat'ın Yerlisi Olma Durumlarına Etkisi (T-Testi Analizi).....	100
Tablo 20: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Yöreye Gelen Turistlerle İletişim Kurma Durumlarına Etkisi (T-Testi Analizi)....	100
Tablo 21: Katılımcıların Etkileşim Algılarını İfade Eden Faktörler ve İletişim Durumuna Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	101
Tablo 22: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Turistlerle Kurdukları Yabancı Dil Durumlarına Etkisi (ANOVA Analizi).....	101
Tablo 23: Kullanılan Yabancı Dil Değişkeni İçin (Etkileşim) Post Hoc Testi Değerleri (LSD).....	103
Tablo 24: Kullanılan Yabancı Dil Değişkeni İçin (Kültürel Etki) Post Hoc Testi Değerleri (LSD).....	103
Tablo 25: Kullanılan Yabancı Dil Değişkeni İçin (Sosyal İlişki) Post Hoc Testi Değerleri (LSD).....	104
Tablo 26: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Turistlerle Kurdukları İletişim Durumlarına Etkisi (ANOVA Analizi).....	104
Tablo 27: Kullanılan İletişim Türü Değişkeni İçin Post Hoc Testi Değerleri (LSD).....	105
Tablo 28: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Turizm Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmede Çalışma Durumlarına Etkisi (T Testi Analizi).....	106
Tablo 29: Katılımcıların Etkileşim Algılarını İfade Eden Faktörler ve Sektörde Faaliyet Gösteren İşletmede Çalışmalarına Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	106
Tablo 30: Hipotez Sonuçları.....	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1:Topluluğun Turizme Bakışı.....	7
Şekil 1.2: Doxey Irridex Modeli.....	10
Şekil 1.3: Turistik Merkez Yaşam Süreci Modeli.....	13

KISALTMALAR LİSTESİ

- Akt** :Aktaran
- T.C. MEB** : Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı
- vb.** :ve benzeri
- vd.** :ve diğerleri

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, turizmin uzun yıllardır yoğun bir şekilde yaşandığı Antalya/Manavgat'a turizmin yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerini belirlemeye çalışmaktır.

Yüksek lisans boyunca her türlü yardımını ve desteğini esirgemeyen, akademik bilgileri ve deneyimlerinden her zaman yararlandığım saygı değer hocam Doç. Dr. Mehmet Emre Güler'e,

Araştırmanın konusunun belirlenmesinde, içeriğinin oluşturulmasında, anlamlı bir bütün haline getirilmesinde her daim yanımda olan, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, tavsiye ve sözleriyle beni motive edip daha iyi olamam için destek olan değerli hocam Doç. Dr. Volkan Altıntaş'a,

Çalışmanın analizleri ile ilgili yardımını esirgemeyen, yeni şeyler öğrenmeme vesile olan, hep güler yüzüyle hatırlayacağım saygı değer hocam Doç. Dr. Selda Uca'ya,

Bu araştırmadaki anketleri cevaplayan Manavgat yerli halkına ve anketlerin tamamlanması aşamasında katkılarını esirgemeyen ismini burada veremediğim kişilere,

Bu çalışma süresince ve diğer tüm okul hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman güvenen, yanımda olan, başarılı olacağıma canı gönülden inan, inanmaya devam eden ailemdeki herkese

Sonsuz Teşekkür Ederim.

Hayriye ERSOY

GİRİŞ

Turizm temelinde insan faktörü olan sosyal olaylar bütünüdür. Son yıllarda oldukça hızlı bir şekilde gelişme gösteren sektörler arasında yer almaktadır. Özellikle bu gelişmeler II. Dünya savaşından sonra kendini göstermiş ve kitlesel bir özellik kazanarak gelişmeye devam etmiştir. Günümüzde gelişen endüstrileşmeyle birlikte birçok ülkede kişi başına düşen gelir artmış, gelişen teknoloji ile çalışma süreleri kısalmış, iletişim ve ulaşım gelişmiş, boş zamanın artması, eğitim seviyesindeki artışlar, tatilin lüks değil sıradan bir ihtiyaç olarak görülmeyle başlanması turizmin önemini gün geçtikçe attırmaya devam ettirmektedir.

Turizmin sağladığı ekonomik etkiler bu yönü ile ön planda olan bir sektör haline gelmesini sağlamıştır. İstihdamı arttırması, döviz ve gelir sağlanması ekonomik yönden önemini şüphesiz ortaya koymaktadır. Diğer taraftan birçok araştırmacıya göre turizmin ekonomik etkisinin yanı sıra sosyal bir olay olmasından kaynaklı sosyal ve kültürel olaylar üzerinde bir o kadar önemli etkilere sahip olduğu ortaya konulmuştur. Hem turizm faaliyetine katılan bireylerde hem de özellikle onlara gittikleri yerde her türlü hizmeti sunan yerli toplumun yapısında değişimler gözlemlenebilmektedir. Emekli'ye (2001) göre turizmin yol açtığı sosyo-kültürel değişimler, ülkeden ülkeye, yöreden yöreye, turizm olayının yaşandığı yoğunluğa, turizmin türüne, gelişim sürecine, yerliler ile turistler arasındaki sosyo-ekonomik seviyeye göre değişebilmektedir. Bunları sınırlandırmak, bir kalıba sokmak çok zordur ve olası değildir.

Özellikle günümüzde turizmin her geçen gün artması birçok toplum arasında çeşitli etkileşimleri kaçınılmaz kılmıştır. Her yıl milyonlarca kişi gerek ülke içi gerekse ülke dışı seyahat etmektedir ve çok büyük bir nüfus hareketliliğine yol açmaktadır. Bunun sonucunda da sosyo-kültürel etkileşimlerin önemi artmıştır.

Yapılan bu araştırma, turizm olayının uzun yıllardır yoğun bir şekilde yaşandığı ve birçok yönden etkilerinin görüldüğü bölgelerden biri olan Manavgat'ta uygulanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde, turizm olayına genel bir bakış açısı, turizmin gelişim süreci ile ilgili modellere ve turistlerle yerli halk arasındaki ilişkilere yer verilerek incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde turizmin etkilerine kısaca değinilmiş ve sosyo-kültürel etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Araştırmanın uygulama kısmı olan üçüncü bölümünde ise turizmin sosyo-kültürel etkilerini incelemek amacıyla Manavgat ilçesinde yapılan anket çalışması ile ilgili bulgu ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, TURİZM GELİŞİMİ, TURİST-YERLİ İLİŞKİLERİ

Bu bölümde turizm kavramı ve tarihi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Devamında turizmin gelişim kavramı ele alınarak yerel halkın turizm hakkındaki tutumları ile ilgili geliştirilmiş olan modeller (Doxey Rahatsızlık İndeksi, Butler Turistik Merkez Süreci ve Doğan Turizmin Etkilerine Verilen Toplumsal Tepkiler) hakkında bilgilere yer verilmiştir. Son olarak ise turistlerle yerli halk arasında gerçekleşen ilişkiler dört ana başlık altında incelenmiştir.

1.1.Turizm Kavramı

Turizm ve seyahat tarihinin neredeyse insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Çünkü turizmin öznesi olan insan, bu olayın statik yönünü oluşturan doğal, coğrafi faktörler ile dinamik yönünü oluşturan gezi, seyahat ve çeşitli aktiviteler insanların yeryüzünde yaşamaya başladıklarından beri hep olagelmıştır (Erdoğan, 1995:162). Her yıl milyonlarca insanı içine alan, yerleşim yerleri dışında, geçici olarak seyahat ve konaklama yapılabilmesine yol açan turizm olayını ortaya çıkaran çeşitli etkenler vardır. İnsanların birçok sebepten dolayı turizm hareketine katıldığı görülmektedir ve bu sebeplerin ortaya çıkışındaki yatan faktörler aynı kalmasıyla birlikte, bu faktörleri etkileyen sebepler, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmelere paralel bir şekilde değişmektedir (Bayer, 1992:1). Yer değiştirme olayının amacı, içeriği ve oluşturduğu ekonomik aktiviteyi dikkate almadan seyahat olayına katılan tüm kişileri turist kabul edip seyahat tarihini turizm tarihi olarak algılamak doğru bir düşünce değildir. Gerçekte turizm tarihi seyahat tarihinin içinde yer alsa da farklı bir gelişim süreci izlemiştir (Erdoğan, 1995:162).

İnsanlar tarihin ilk çağlarından beri yaşamları için gerekli olan yiyecek içecek maddeleri, avlanma ve basit olsa da ticaret yapmak için çevrelerine yolculuk yaptıkları bilinir. Deniz yoluyla ticaret yapan Fenikeliler seyahat tarihinin ilk gezginleri olarak bilinmelerine rağmen bu tür seyahatleri turizm kabul etmek doğru değildir. Yine Mısır, Yunan ve Roma uygarlıklarının özellikle en parlak olduğu dönemlerde çeşitli turizm

hareketlerine rastlanmıştır (Mısır piramitleri, olimpiyat oyunları, kaplıca ve sağlıklı su etkinlikleri). Bunlar arasında yapılan çeşitli tapınak ziyaretleri, tedavi için kaplıca ve şifalı suların olduğu yerlere gitme, çeşitli spor ve kültür etkinliklerine katılma gibi turizm faaliyetleri yer almaktadır (Göksan,1978:5-6; Erdoğan,1995:163; Barutçugil:1989:39).

Dinamik bir yapıya sahip olan turizm hareketi çeşitli dillerde farklı kavramlarla ifade edilmektedir (Kozak vd., 2001:1). Etimolojik olarak turizm, turist deyiminden doğmuştur. Turist sözcüğü batı dillerinde Latince ‘tornus’ kelimesi olarak bilinen dönme, dönüş anlamı taşıyan kelimedenden türemiştir. İngilizcede ise ‘touring’ ile ‘tour’ deyimlerinin karşılığıdır (Usta,2008:7; Bayer,1992:3). Turizm olayı özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazanarak sürekli gelişen sosyal ve ekonomik olay olarak daima artan bir şekilde dikkat çekmeye başlamıştır. Olay geliştikçe, etki alanları ve önemi arttıkça bilimsel açıdan ele alınmaya başlanmış ve 1930’lu yıllarından itibaren ekonomik ve sosyal bilimlerde turizm olayları da yer edinmiştir (Bayer,1992:3).

Turizm kavramı üzerinde özel, teknik birçok tanım yapılmakla beraber günümüze kadar kapsamlı bir tanım yapılamamıştır ve yapılan çalışmalar XIX. yüzyılın sonuna kadar uzamaktadır. Olaya değişik yönlerden ele alan yazarlar değişik tanımlamalar yapmışlardır (Kozak vd ,2001:1).

Turizm en geniş anlamıyla modern toplum insanının boş zaman faaliyetlerinin başında gelen bir olgudur. Bu tür insanların fiilen üretim sürecinde oldukları zaman dilimi dışında, bulunduğu yerden başka bir yere gezip, görme, dinlenme, eğlenme, kültürel varlıkları tanıma, sağlık vb. birçok amaçlarla destinasyon yerlerine gitmelerini ifade eden bir kavramdır (Tuna, 2007:4-5). Bu yer değiştirme hareketi zaman içinde turizm olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve psikolojik değişimler, alışkanlıklar ve ihtiyaçları büyük ölçüde etkilemiş, bunun sonucunda ise uluslararası bir düzeyde yaygın bir turizm hareketi doğmuştur (Usta,2001:1).

Yapılan tanımlardan turizme ilişkin belirleyici özellikler ana hatlarıyla şunlardır (Barutçugil,1989:15; Kozak vd., 2001:5):

- Turizm, sürekli ikamet edilen, çalışılan yerler dışında yapılan seyahatleri kapsamaktadır.

- Turizmde yapılan konaklama geçici olduğu için kişiler belirli bir süre sonra kendi ikametlerine geri dönerler.
- Seyahat eden ve geçici olarak konaklayan kişiler, genel olarak çeşitli turizm işletmelerinden mal ve hizmet talebinde bulunup tüketirler.
- Seyahatin gelir elde etmek amacıyla gütmeden yapılması gereklidir.

Turizm faaliyetine katılan kişilere turist, turizm hareketinin gerçekleştiği bölgelerde bulunan ve turistlerin etkileşim de buldukları topluluğa ise yerel halk denmektedir.

Turizmin var oluşu doğal çevre kalitesine, insani çevreye ve kaynaklara ayrıca yerel kültüre dayanmaktadır. Uzun bir zaman için, turizm diğer sektörlerden farklı olarak ‘naif’ kabul edilmiştir. Ama bu sektörde artık diğer sektörler gibi bağlı olduğu doğal kaynaklara zarar veren bir sektör olarak algılanmaya başlamıştır (Çalışkan ve Tütüncü,2008:132).

1.2.Turizmin Gelişimi Kavramı

Turizm sektörü geçmişten günümüze kadar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan, çoğu ülke tarafından yoğun şekilde önem arz eden bir sektör olma özelliğini korumaya devam etmektedir. Bunun en önemli nedeni ise dünya genelinde en hızlı büyüyen sektörlerden biri olmasıdır. Bu durum, turizm sektörünün ülke ekonomilerine çeşitli katkıları ön plana çıkarmış ve Dünya Turizm Örgütü'nün 2020 yılında dünya turizm gelirinin iki trilyon dolar olacağına ilişkin tahminlerinde etkisi ile her ülkenin sahip olduğu turizm potansiyeli kadar bu paydan alma ve bu oranı büyütme mücadelesine girilmesine neden olmuştur. Turizm sektörünü geliştirmek isteyen ülkelerin hedefleri, gelişmiş ülkeler için turizmin gelir etkisinden, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler ise turizmin döviz ve istihdam sağlayan olanaklarından yararlanmak istemektedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin ihracat yapabilmeleri için, ara ve yatırım mallarını ithal edilebilmesinde döviz ihtiyacı vardır (Yıldız, 2011: 54-55). Zaman zaman savaş, durgunluk, salgınlar görülse de uluslararası turizm endüstrisi kademeli olarak sabit bir şekilde büyümektedir. Dünyanın her yerinde, teknoloji ve ulaşım sayesinde daha önce gidilmemiş destinasyonlara ulaşılabilir ve yeni bir

turizm planlaması yapılırken bu koşullar dikkate alınarak yapılmamıştır. Eski destinasyonlarda tekrardan canlanmak ve ilgi çekmek için ise yeniden turizm planlaması yapılması gerekmektedir (Harrill,2004:264).

Turizm XXI. yüzyılın gelişme gösteren en önemli hizmet sektörlerindedir. Turizme katılım hem ulusal hem de uluslar arası düzeyde sürekli artmaktadır. Güneş, deniz ve kum üçlüsünün oluşturduğu kıyı turizmi günümüzde hâkimdir, fakat değişen ilgi ve istekler doğrultusunda turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışında artışlar gözlenmektedir. Sonucunda ise turizmin kıyı kesimde gelişmesinin yanı sıra, yeni turizm akımlarının gelişmesiyle iç kesimlere yönelerek buralarda alternatif turizm mekânlarının oluşmasını sağlamıştır. Doğal, tarihi ve kültürel bakımdan önemli bir potansiyeli olan iç kesimlerde turizm alanları genişlemekte ve mekânsal değişiklikler görülmektedir (Özdemir ve Kervankıran,2011:2-3).

Bir bölgedeki turizm gelişmeleri aşamalarla oluşmaktadır. Birinci aşama, bölgenin turistler tarafından keşfedilmesiyle başlamaktadır. Sonrasında bu tanınmayla bölgede azda olsa ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel etkiler görülmeye başlar. Beraberinde bazı turizm yatırımları gerçekleşir. Sonunda bölgenin çekicilikleri çoğalmakta ve turistler gelmeye başlamaktadır. Böylece turizmin bir bölgede gelişmeye başladığı belirtilmektedir (Buttler akt. Leep,2004:15-16).

Turizmin gelişim aşamasında toplum açısından sonuçları üç kategoriye ayrılmaktadır: İlk olarak, vergi gelirleri, artan iş imkânları, ek gelir sağlamaya yardımcı olmakta diğer yandan yerel yönetim borçları ve enflasyon gibi ekonomik etkenleri oluşturmaktadır. İkincisi, geleneksel el sanatlarının ve törenlerin yeniden canlanmasıyla kültürler arası iletişim ve anlayışın artmasını sağlarken diğer taraftan suç oranlarında artışlar ve geleneksel kültürde değişimler gibi sosyo-kültürel etkenlerin görülmesine neden olmaktadır. Üçüncüsü ise, parkların, tarihi yapıların ve vahşi yaşamın değer kazanması ve korunmasını sağlamakta, diğer yandan ise hava, su, gürültü kirliliklerinin oluşması, vahşi yaşamın tahribatı gibi çevresel sorunların görülmesine neden olmaktadır (Anderek akt. Andereck vd. 2005:1057).

Turizm herhangi bir bölgede hızlı bir şekilde geliyorsa orada ekonomik yeni durumlar gözlemlenebilmektedir. Özellikle yabancı yatırımları daha fazla olabilmektedir. Fakat turizm yatırımları az ise yerel yatırımlar sürdürülmektedir. Yerel

halk yabancı yatırımcılardan çok yerel yatırımcıları yörede isteyebilmektedir. Bu olay karşılıklı etkileşimlerine yansımaktadır (Anstrand, 2006:17).

Turizmin bir bölgedeki gelişim büyüklüğü yerel halk ile turistler arasındaki ilişkiler için önemlidir. Çünkü turizmin genel olarak fazla geliştiği ve çok sayıda turist geldiği yörelerde çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel bozulmalar görülebildiğinden, yerel halk bu duruma tepki gösterebilir. Buda turistlere kötü davranılmasına neden olabilir (Davenport ve Davenport,2006:281).

Turizmdeki gelişmeler turist-yerel halk beklentileri dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Turizm gelişimi için yapılacak çalışmalar, turist beklentilerini göz ardı etmeden, sürdürülebilir bir şekilde, turistleri sadece ekonomik gelir kaynağı olarak görmeden gerçekleştirilmesi gereklidir. Yerel halk açısından ise bu durum daha önemlidir. Çünkü emek yoğun bir sektör olması ve otomasyona gidilememesi özelliğinden, birçok ihtiyaç yerel halk aracılığı ile sağlanmaktadır. Bölgelere yapılan yatırımlarda yerel halkın beklentilerini göz ardı etmeden ve sosyo-kültürel, çevresel etkenler değerlendirilerek yapılmalıdır. Altıntaş 'a (2010: 4) göre, bu durum özellikle turizmin gelişmiş olduğu yörelerde, yerel otoriteler turizm gelişiminin planlanması ve çeşitli politikalarda önemli bir yerel güçtür. İlgili çeşitli politik güçlerin desteği ile turizm gelişimindeki ilerlemeler, yerel halkın yaşamını olumlu yönde etkileyerek oluşabilecek turist-yerel halk çatışmaları en aza indirilebilir. Turizm gelişiminde yerel halkın turisti kabullenmesi aşamalarıyla bölgede turizmin gelişiminin başarıyla sonuçlanması sağlayacaktır.

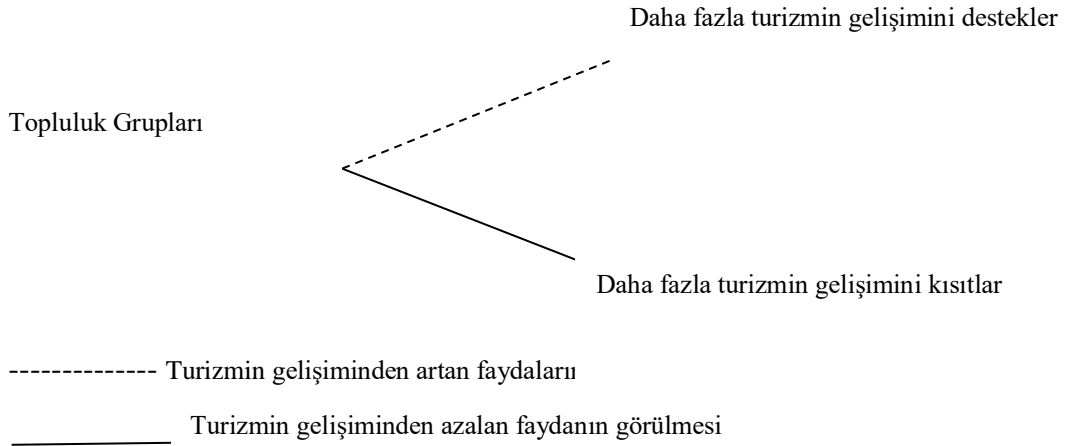
Turizmin olumlu ve olumsuz olarak gerçekleşen değişimlerinden en çok etkilenen kesim o bölgede yaşayan halktır. Bu sebeple yerel halkın turizme bakış açısı önemlidir. Gelişmekte olan bir turizm bölgesinde de turizmin yerliler üzerindeki etkilerinin olumlu ya da olumsuz olduğunun ölçülmesi bölgedeki turizm gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Yerel toplumun desteğinin alınması gerektiği düşüncesi, giderek yaygınlaşmış birçok araştırma alanının oluşmasına yol açmaktadır (Akis vd. akt. Gursoy ve Rutherford). Çünkü turizm bölgesinde yaşayan sakinler turizm planlama sürecinin ayrılmaz bir parçası olması gerekir (Harrill,2004:252). Yine birçok araştırmada yerel toplumun memnuniyeti ve turizmin gelişimi arasında ilişki değerlendirilmiş, böylece turizme yönelik davranış ve turizmin etkileri algılanmaya çalışılmıştır. Yerel halkın

turizmin gelişimini olumlu algılayabilmesi, turizm programlarının ve gelişiminin sürdürülebilir olması gereklidir. Fakat yerel halkın turizmin etkilerini olumlu algılamaları ile toplum memnuniyetinin sağlanması arasında önemli bir ilişki olduğu kavramı ise hala tam olarak algılanmamaktadır (Ko ve Stewart,2002:521-522).

Gürsoy ve Rurtherfort'a (2004:495) göre turizmin gelişiminde yerel halkın sağladığı desteğin anlaşılabilmesi yerel hükümetler, politikacılar ve işverenler açısından önemlidir. Çünkü bir şeylerin başarısı ve devamlılığı yerel halkın desteğine bağlıdır. Karşı bir durum gelişmeyi engeller ya da tümüyle durdurur. Yerel halk yöresinde yeni yatırımlara ihtiyaç duyduklarını hissedersen, oluşan faydalar konusunda pozitif değerlendirmelerde bulunacak ve negatif etkiler önemsenmeyecektir.

Şekil 1.1:Topluluğun Turizme Bakışı

Kaynak:Andriotis, 2005:69

Turizmin gelişimi ev sahibi toplumun algılarına ve turizmi kabullenmelerine bağlıdır. Turizme destek verilebilmesi gelişim aşamasındaki maliyetlerin ve sağlanan faydaların sonucuyla ilişkilidir. Şekilde de görüldüğü gibi turizme destek vermeyen toplum grupları turizmin gelişimine engel olabileceklerdir (Andriotis,2005:69).

Tuna'ya (2007:15) göre turizm geniş kapsamlı olan bir süreçtir ve bu doğrultuda etkisi ile meydana gelen toplumsal değişiklikler; demografik etkiler, ekonomik etkiler(tüketim kalıplarında değişmeler, üretim faktörlerinde gelişmeler), kültürel etkiler(normlarda görülen değişiklikler, kültürel tüketim), çevre üzerine etkiler

şeklinde gruplandırılabilir. Bu tür etkiler kaçınılmazdır ve bu etkilerin azaltılıp turizmin yerel halk ile uyumlu hala getirilmesi sürdürülebilirlik için oldukça gereklidir. Dyer vd.'e (2007:414) göre de turistik bölgelerin gelişme ve planlanmasında toplum katılımı sağlanması turizm gelişiminin devamlılığı için önemlidir. Turizmin gelişiminde sosyal sorumluluk ve sosyal etkilerin algılanabilmesi, yerel halkın planlama sürecinde yer almasıyla yakından ilişkilidir (Robson ve Robson akt. Ko ve Stewart,2002:522). Yine Gursoy ve Rutherford'un (2004:507) yaptıkları çalışmada topluluklar tarafından turizmin fayda ve maliyetlerinin algılanması, turizmin gelişiminde belirgin bir destek sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel toplumun turizm gelişimiyle ilgili görüş ve algıları, istihdam fırsatları ve dinamik ve aktif bir şekilde toplum katılımları sağlandığı zaman olumlu yönde gerçekleşecektir. Turizm planlanması ve turizmin kalkınmasıyla toplumda ekonomik, sosyal ve çevresel algılar değişiklik göstermeye başlayacaktır (Jamel ve Getz,1995:194).

Turizmin gelişiminde yerel yönetimlerin, politikacıların ve iş yerlerinin yerel halkın desteğini almanın önemini algılamaları gereklidir. Çünkü herhangi birinin başarısı ve sürdürülebilirliği yerel halkın aktif desteğine bağlıdır. Tersine bir durum, gelişmeyi engelleyecek veya durduracaktır (Gursoy ve Rutherford,2004:495).

Cavalzani vd.'e (2003:20) göre de tur operatörleri çevre ve turistler arasındaki etkileşimde ve turizmin temel gelişiminde oldukça etken faktörlerdir. Bunu anlayabilmek için duygusal zekâ geliştirebilmek gereklidir. Örnek olarak hem turist hem de yerli halkın kültürel değerleri, her topluluğun kendine özel sosyal görgü kuralları, turistlerin grup veya yalnız seyahat tercihleri ve turistlerin zaman yönetimi gösterilebilir.

Tayfun ve Kılıçlar'a (2004:4) göre yerli halkın turizme karşı olan tutumlarını anlayabilmek için yapılan çalışmaların çoğunluğu turizmin gelişim aşamasından sonra olmaktadır. Bu yüzden turizmin yerliler üzerindeki etkilerini tam olarak ölçebilmek pek mümkün olamamıştır. Bu sebeple farklı bölgelerde yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar alınabilmektedir.

1.2.1.Yerel Halkın Tutumu İle İlgili Modeller

Yerel halkın turizm ve turistlere bakışını, tutumunu tespit etmeye çalışan araştırmaların birçoğu yöre insanının belirli bir dönemdeki davranışlarını belirlemeye yöneliktir. Bu çalışmalarda fayda sağlanmakla birlikte, turizmin bir bölgedeki gelişimine paralel olmakla birlikte, yerel halkın bu gelişimlerin farklı aşamalarındaki davranış şeklini görmek de önemlidir (Roney, 2011:107).

Yerel halkın davranış şekillerini etkileyen birçok etken, araştırma sonuçlarını birleştirecek teorik bir kalıba ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Sonucunda ise ortaya konacak teorik bir alt yapı ile yerel halkın hangi sebeplerden kaynaklı turistlere olumlu ya da olumsuz davrandıklarını görmek daha kolay olacaktır (Altıntaş,2010:5).

Bu bölümde turizmin gelişim evresinde nasıl bir süreç izlendiğini gösteren teori ve modelden bahsedilecektir.

1.2.1.1.Doxey'in Rahatsızlık İndeksi Modeli

Doxey (1975) modelinde turizmin gelişimine paralel olarak bir bölgedeki yerel halkın turistlere karşı davranışların da giderek olumsuzluklar olacağını belirtmektedir. Modelde dört aşama yer almaktadır: Coşku (euphoria), ilgisizlik (apathy), rahatsızlık (annoyance) ve düşmanlık (antagonism) (Roney,2011:110).

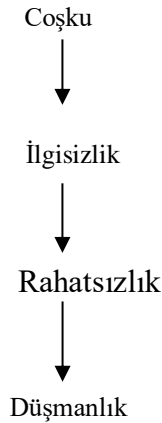
Turizm gelişiminin ilk aşamasında bölgeye az sayıda turist gelmeye başlar ve yavaş yavaş bölgeye gelir sağlamaya başladığında turizm olayına hoş bakılmaya başlanır. Turistlerin gittiği yerdeki insanların kültürünü paylaşmayı sevdikleri, yerel halk da onların tüm ihtiyaçlarını bizzat karşılayarak gelir elde etmesinden dolayı toplum turistlere daha olumlu ve coşkulu davranmaktadır. Bu süreç Euphoria (keyif-coşku) olarak adlandırılmaktadır. Zaman geçtikçe turizmin gelişmesiyle turist sayısında görülen artışlar doğal karşılanmaya başlanır. Turistik işletmelerin artması ve buraların yabancı yatırımcılarının kontrolüne geçmesi, yerel halkın daha çok hizmet eden durumuna düşmesi durumları, gerçekte olan ve algılanan durumu ortaya koyarak, çeşitli eleştirilere yol açmaya başlayabilmektedir. Sonucunda ise ikinci aşamada coşku yoktur ve yerini ilgisizliğe (apathy) bırakır. Turist yerel halk ilişkisi daha resmi ve ticaridir. Rahatsızlık (annoyance) ise taşıma kapasitesine ulaşıldığında yani mevcut

işletmelerin talebi karşılayamaz duruma geldiklerinde başlamaktadır. Turizm b6lgedeki başlıca ekonomik faaliyettir ve doğal evre ile sosyal yapıda oluşturduğu kayıplar rahatsız edici boyuta ulaşmıştır. Topluluk turiste tam anlamıyla doymuştur. Düşmanlık (antagonism) adı verilen bu dönemde turistlere hoş bakılmamakta, bazı düşmanca davranışlarda bulunulmasıyla tüm olumsuzlukların sorumlusu olarak görölmektedir. Üçüncü aşamadaki rahatsızlık düşmanlığa dönüşmektedir (Altıntaş,2010:9; Akıs vd. 1996:481; Roney:2011:110).

Başlangıçta Doxey bu Irridex Model’ini (1975) öfke, ilgisizlik, rahatsızlık ve karşıtlık şeklinde oluşturmuştur, sonrasında Butler (1980), Smith (1989) ve Keller (1987) gibi yazarlar tarafından bu fikirlerin yansıtılmasıyla geliştirilmiştir (Horn ve Simmons,2002:133-134).

Doxey Irridex’ e göre turizmin gelişim seviyesi ile farklılaşan davranışlar arasında bir ilişki olduğu düşünölmektedir. Olgunluk seviyesindeki turizm destinasyonları yerel halkta turizm konusunda daha fazla ekimserliğe sebep olacaktır (Ryan vd.1998:126-127).

şekil 1.2. Doxey Irridex Model

Kaynak: Ryan, 2003:275

Roney’ e (2011:110) göre Doxey’in bu modeline y6neltelen en b6y6k eleştiri yerel halkın aynı tepkileri veren homojen yani değişmeyen bir toplum olarak değerlendirilmesi ve bu tepkilerin yalnızca tek taraflı bir gelişim sergilemesi şeklinde incelemesidir.

1.2.1.2. Butler'ın Turistik Merkez Süreci Modeli

Butler turizm gelişimini yedi aşamadan oluşan yaşam döngü modeli şeklinde formüle etmiştir. Bunlar: Keşif (exploration), katılım (involment), gelişme (development), pekiştirme (consolidation), durgunluk (stagnation), düşüş (decline), yeniden canlanma (rejuvenation) evreleridir. Bu yaşam eğrisi turistik bölgelerde turizmin gelişimi için yerel halkın desteğinin azalması sonucunda oluşan olumsuz etkilerin olağan olduğunu göstermektedir (Butler, 1980:7-8).

Bu modelin turizm kaynaklarının planlanmasında ve bunların yönetimin de kullanılması, birçok turistik bölgede çevre kalitesinde adım adım gözlenen gerilemeyi göstermektedir. Turistik alanlar hiç şüphesiz dinamik bir yapıda olduklarından, sürekli gelişir ve değişiklikler gösterirler. Bu değişiklikler çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadırlar. Ziyaretçilerin ihtiyaçlarında ve tercihlerinde zamanla değişiklikler görülebilmekte, bu da tesisler ve faaliyetlerin fiziki olarak değişmesine ve hatta kaybolmasına neden olabilmekte, sonucunda ise başlangıçtaki bilinen çekici bölgenin orijinalliği ve kültürel cazibesinin yitilmesiyle sonuçlanmaktadır (Butler,1980:5).

- Keşif (exploration): İlk aşama turizmin bölgede çok yeni başladığı az sayıda turist bölgeye geldiği aşamadır. Turist sayısının sınırlı olması ihtiyaçları karşılamaya yönelik ticari işletmeler olmadığından bütün ihtiyaçları olabildiğince yerel halk karşılar. Dolayısı ile halkın turistlerle ilişkisi yoğun ve yakın bir şekilde gerçekleşir. Yerli halk turistleri misafir gibi görür.
- Katılım (involment): Diğer aşamada turist sayısı artarken, halkın bir kısmı turist talebini karşılamak için mal ve hizmet üretiminde çalışmaya başlar. İlişkiler ticarileşmeye başlasa da hala uyumlu bir şekilde sürdürülür. Turizm daha çok yerel işletmelerin gözetimindedir.
- Gelişme (development): Bu evrede bölge, sessiz ve az tanınan bir yöreden bilinen bir turizm pazarına dönüşür. Başlangıçtaki yerel işletmelerin sayısında azalma ve gelişme devam ettikçe yabancı işletmeler piyasada artar. Dolayısı ile diğer

işletmelerde ve turizmde çalışan kişi sayısında artışlar görülür. Turizmin en yoğun olduğu bu dönemlerde, turist sayısı yerel halkın sayısına eşit, hatta geçmektedir.

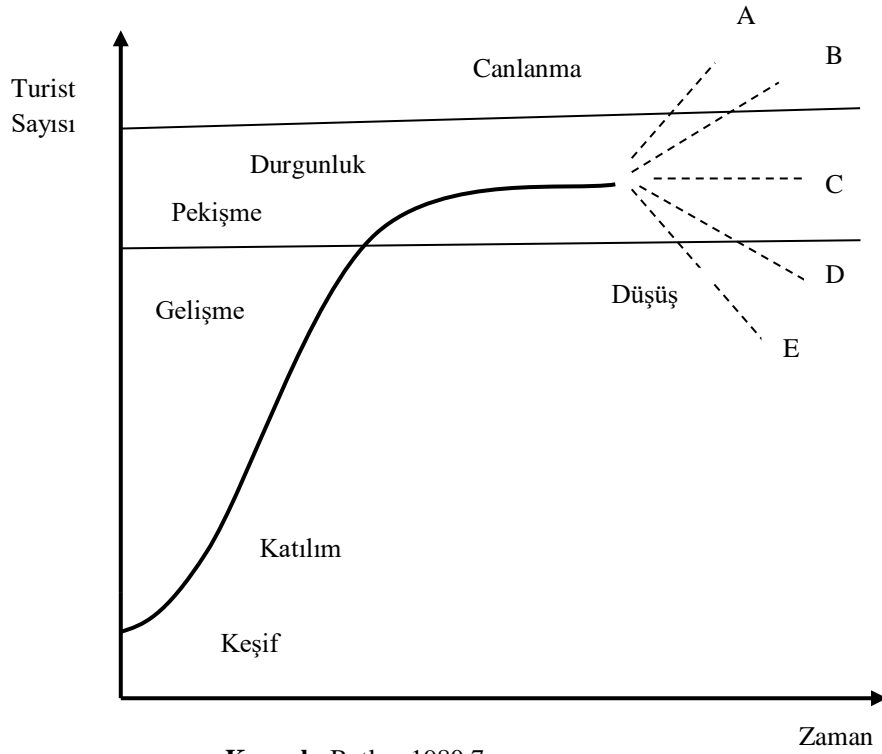
- Pekiştirme (consolidation): Bu evrede bölgeye gelen turist sayısı artmaya başlar ama sezonda yerel halktan fazla olsa bile artış hızında azalma vardır. Turizm bölge ekonomisinin bir parçasıdır ve bu yüzden sezonun uzatılması ve daha fazla turist getirebilmek için yoğun bir reklam ve pazarlama faaliyeti olmaktadır. Zarar verici faaliyetler geri plana atılmaktadır. Bu süreçte turistlerin fazlalığı ve çoğunlukla ticari faaliyetlerin onlara yönelik olması, özellikle turizmden gelir sağlamayan yerli halkın turizme karşı olumsuz tepki göstermesine yol açacaktır.

- Durgunluk (stagnation): Bu evrede bölgedeki turist sayısı en st seviyeye ulaşmış, taşıma kapasitesi aşılarak, ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar başlamıştır. Bölge eski olumlu imajını kaybeder. Turizm faaliyetleri, bölgeye eskiden beri gelen turistler ile sürdürülür ve işletmelerde kapasitelerinin altında çalışarak sadece turist sayısını koruyabilecek durumdadır.

- Düşüş (decline): Bu aşamada bölge hiçbir özelliğiyle diğer turistik bölgelerle rekabet edemez duruma gelir. Bölge kısa süreli turistleri ağırlamaya başlar. Kaybedilen turistik özelliği ile de işletmeler hızla el değiştirir ve sektörden farklı alanlarda kullanılır. Bölge turistik bir gecekondur haline gelebilir ve turistik özelliklerini kaybedebilir.

- Yeniden canlanma (rejuvenation): Son olan bu evre ise sadece turistik ekiciliklerde köklü bir değişiklik yapmakla gerçekleştirilebilir. Bu canlanmalar, bölgede yeni bir yapay turistik ekiciği oluşturularak, farklı turist pazarlarına aılarak ya da öncesinde turizme hiç açılmamış doğal kaynaklar değerlendirilerek yapılabilir (Roney,2011:108-109-110; Agarwal, 1997:66).

şekil 1.3: Turistik Merkez Yaşam Süreci Modeli

Kaynak: Butler, 1980:7

Burada ortaya konan model ürün döngüsü (bir ürünün satışları ilk başta yavaş olarak gerçekleşir, hızlı bir şekilde büyür, dengelenir ve sonunda gerileme gösterebilir) içeriğine bağlı olarak incelenmiştir. Diğer bir deyişle asimptik (kavuşmayan) bir eğri takibi ile oluşmaktadır. Ziyaretçiler başlangıçta bir bölgeye tesislerin azlığı, ulaşılabilirlik ve yeterli bilginin olmaması gibi sebeplerle daha az gideceklerdir. Tesis sayısının ve farkındalıkların da artmasıyla ziyaretçi sayıları artacaktır. Pazarlama, bilgilendirme ve tesislerin tanıtımı yapılmasıyla bölge popülerliği hızla artacaktır. Fakat sonucunda ziyaretçilerin artışlarıyla taşıma kapasitesine ulaşılmış olmaktadır. Bunlar çevresel olarak(konut sıkıntısı, su kirliliği, hava niteliği), fiziksel olarak(ulaşım, barınma gibi) ve ya sosyal faktörlerde (kalabalık, yerel halkın tepkisi gibi) görülebilecektir. Bölge diğer yerlere oranla ziyaretçiler tarafından aşırı kullanıldığı için çekiciliklerini yitirerek, ziyaretçi sayısında azalmalar görülecektir (Butler,1980:6). Dyer vd.'e (2007:4009) göre Butler, turizm bölgelerinde turizmin gelişimine başlangıçta destek verilse de olgunluk seviyesine ulaştığı zaman evrim döngüsünde azalmalar görüleceğini belirtmiştir.

Gerek Doxey'in Irridex Modeli gerekse Butler'ın destinasyon yaşam eğrisi, davranışların ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca toplulukların turizm gelişimi konusundaki değişkenliklerini sorgulamaktadır (Mason ve Cheyne akt. Altıntaş,2010:10).

Gray'ın literatür araştırmalarına göre, topluluğa dayalı bir turizm planlaması yapmak, turizm bölgesinin sorunlarını çözmek veya alanın planlanıp geliştirilmesi ile ilgili konuları yönetmek için paydaşlar arasında ortak bir karar alma süreci oluşturulmalıdır (Gray akt. Jamal ve Getz,1995:188).

Allen ve diğerlerinin (akt.Akova,2006:6) 1988'de yaptıkları çalışmada farklı düzeyde turizm gelişimine sahip alanlarda yapılan inceme sonucunda, turizmin gelişiminin düşük ve orta düzeyde olduğu bölgelerde, turizmin yerliler için oldukça yararlı olabileceği saptanmıştır. Ancak turizm gelişiminin artması ile halkın turizm gelişimine karşı tutumlarının belirgin seviyede olumsuz bir şekilde gelişebileceğini belirtmişlerdir.

1.2.1.3.Doğan'ın Modeli-Turizmin Etkilerine Verilen Toplumsal Tepkiler

Bu model turizmin çeşitli etkileri sonucunda ortaya konulan toplumsal tepkiler olarak direnme (resistance), içine kapanma (retreatism), sınırları vurgulama (boundary maintenance), canlandırma (revitalization) ve bütünlleştirme (adoption) olmak üzere beş grupta incelenmiştir.

•Direnme (resistance): Bazı toplumlarda turizmin çeşitli etkileri benimsenememenin yanı sıra bu etkilere karşı etkin bir direniş ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Özellikle, sömürge durumundan yeni kurtulmuş, geçmişinde keskin bir ırk ayrımı olan topluluklarda, turizm yeni bir sömürgecilik şekli olarak düşünülmekte; turizme ve turistlere karşı olumsuz davranışlar oluşabilmektedir. Turizme direnme, bir bölgede, turizmden kaynaklanan başkalarına hizmet etme, emirlerine uyma zorunluluğunun sebep olduğu uşak psikolojisiyle bağlantılıdır (Doğan,2004:153).

Turizmdeki gelişmeler yerel halkta, kendilerini sadece turistlere hizmet etmekle görevlendirilmiş kişiler olarak algılamaya sebep olabilmektedir (Kozak vd. 2001:98). Bu turizmin fazla ve plansız bir şekilde geliştiği, çalışanların emeklerinin karşılığını

tam olarak alamadıkları (az maaş, uzun mesailer, sigortasız çalıştırılma), çalıştıkları ortamda yabancı işçilerin fazla olması ve onlara sağlanan imkânların daha iyi olması, çalışılan işletmelerinde yine yabancı yatırımcılara ait olması bu düşüncelere yol açabilmektedir. De Kand'e (akt.Doğan,2004:153) göre ise sömürgecilikten yeni kurtulmuş ülkelerde, sömürgecilerin yerli halkla iletişimlerinde çeşitli üstünlük ve aşağılama gibi tutumlarının hala devam ettiği hissedilmekte, beyaz turistlerle ilişkilerde, bu durumlar hatırlanarak düşmanlık duyguları canlanmaktadır.

Turizmin gelişimine bağlı olarak yerel halk, alışkın olduğu yaşam şeklinde oluşan etkilerden rahatsızlık duyabilmekte, kendisini yeni bir çevreye ve farklı bir yaşam şekline alıştırmada sorunlarla karşılaşabilmekte veya bu tarz durumlarla karşılaşabileceği düşüncesi ile bazı tepkiler gösterebilmektedir. Bunlara bölgede bulunan kaynakların kullanımında turistlere öncelik tanınması, yığılmaların olması, çeşitli kirliliklerin artması, aşırı kalabalık gibi örnekler gösterilebilir (Kozak vd., 2001:98).

Ayrıca turizmin etkileri sonucunda geleneksel değerlerin bozulması ya da giderek unutulması sonucunda turistlere karşı direniş görülebilir. Olalı'ya (1982:328) göre yerel gelenek ve göreneklerde turistlerin sahip olduğu değerler arasında rekabet ortaya çıkmasıyla, düşüncelerde sosyal geleneklerde istenmeyen değişimler oluşabilmektedir. Sonucu ise bazı kesimlerin tepkileri ile bitmektedir.

•İçine Kapanma (retreatism):Turizmin bir toplumun yapısında meydana getirdiği değişimler, toplumun çoğunluğunda ya da bazı kesimlerce benimsenmediğinde geleneksel kültürü bozucu bir etken olarak nitelendirilebilir. Bazen de turizme direnme ve düşmanlık yerine, toplumun içine kapanması, sahip olduğu gelenek ve yaşam şeklini canlandırması, kültürel bilincin artması yönünde bir tepki görülebilir (Doğan, 2004:153-154).

Avusturya'daki Tirol eyaletinde bulunan kırsal topluluklarda turizmin etkilerine karşı içine kapanma şeklinde tepkiler gözlemlenmiştir. Endüstrinin olmadığı ve turizmin temel geçim kaynağı olduğu topluluklarda, sahip olunan geleneksel yapılarda aniden önemli değişiklikler oluşturmuştur. Sonucunda ise toplumun bir kısmında, bölgesel konuşmaları ve geleneklerin canlanması, eski ve yeni geleneklere karşı topluluklar oluşturma gibi tepkiler gözlenmiştir. Bu da Tirol halkına bazı sınırlılıklar

getirerek turizmin olumsuz etkilerine dayanmayı kolaylaştırıp, bu etkilerini yumuşatmıştır (Geiger, akt. Doğan,2004:154).

- Sınırları Vurgulama (boundary maintenance): Bir toplum, turizmin çeşitli etkilerine karşı çıkmak yerine, turizmi hem kabullenip hem de sahibi olduğu geleneksel kültür öğelerini olumsuz etkilerden koruyabilir. Bunu, yabancı kültürlerle yerli kültürler arasında sınırın çizilmesiyle, yerli kültürün turiste anlam değişikliği şeklinde sunularak kutsal ve gizemli özelliğini kaybetmesini önleyerek gerçekleştirebilir (Doğan,2004:154).

Bahama adalarında Green Turtle Cay adında bir yerleşim yerinde, yabancılarla aralarındaki farklılıklara dikkat çekerek yabancı etkisini azaltan ve sonucunda hem turizmden yarar sağlayıp hem de birlikteliklerini koruyan örnek bir topluluk görülmüştür. Bu yerde birçok yönden kültürel yapı korunmasıyla, yerel halkın kendi yaşam biçimlerini turistlerinkinden üstün olduğuna inanmaları, saygılı bir şekilde turistlerden uzak durulması, turistlerle sıkı ilişkiler kurulmasından kaçınılması şeklinde gerçekleşmiştir (La Flame akt., Doğan:2004:154).

- Canlandırma (revitalization): Hem turizmin kabul edilmesi hem de geleneksel kültürün korunabilmesi, geleneksel kültürü turizmin bir parçası haline getirerek ve canlanmasını sağlayarak gerçekleştirilebilir. Kendi haline bırakılan birçok toplumda, sanayileşme, endüstrileşme ve kentleşmenin etkileri ile yavaş yavaş yok olan birçok gelenek, töre ve kurumun turizmin etkisi altında yeniden anlam kazanmıştır. Kendi ülkemizden örnekler vermek gerekirse Mehter Takımının, folklor oyunlarının, geleneksel evlerin varlıkları turizm sayesinde canlanmış ve turistik işleviyle Türk kültürünün de canlılığını sağlamıştır (Doğan,2004:155-156).

Turizm, turistler için çekicilik özelliği taşıyan arkeolojik ve tarihi yerlerin korunmasına yardım ederek bu yerlere ilgi artmasını sağlamaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika başta olmak üzere bir çok ülkedeki tarihi yerlerin korunması önemli turist çekicilikleri sağlamaktadır (Avcıkurt,2009:43). Ayrıca turistler için oldukça öneme sahip olan farklı kültürleri tanıma isteği, turizm bölgelerindeki gelenek ve göreneklerin önem kazanmasına ve yerel halk tarafından sahip çıkılmasını sağlamaktadır. Yine

yöresel el sanatlarının canlanması hem yerel halkta hem de turistlerde olumlu sonuçlar yaratmıştır.

- Bütünleştirme (adoption): Bir toplumda, bazı kesimler turizmin oluşturduğu değişimleri benimseyebilir ve geleneksel kültürün etkisinin azalmasını normal karşılayabilir ayrıca geleneksel kültürünün yok olması ve turizmin simgelediği çağdaş kültürün kabullenilmesi için çaba harcayabilir. Böyle bir durum genelde, yabancıların üstün bir kültürü yansıttığı ve yerli kültürün geri olarak algılandığı toplumlarda görülmektedir (Doğan,2004:156). Kozak vd.'e (2001: 99) göre turizm yerel halkın turistlere özenerek onları taklit etmek istenmesi sonuçlarını da doğurabilir. Özellikle gençlerin yabancılarla tanışıp onlar gibi yaşamak istemeleriyle kendi geleneklerini bırakma eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir. Örneğin kültürleri ve gelenekleri Avrupa ülkelerine yakın olan ülkelerde (İspanya, Yunanistan gibi) Batılı turistlerin etkisinin görülmesi daha kolay olacaktır (Doğan:2004:156).

Sonuç olarak yukarıda incelenen bu tepkilerin çoğu kez bir arada bulunabileceği belirtilmelidir. Örneğin bir toplum da hem bütünleşme, hem geleneksel kültürün bazı kesimlerinin canlanması, hem de kimi kesimlerde direnme, içine kapanma ve sınırları vurgulama birlikte görülebilir (Doğan, 2004:156).

Topluluk temelli bir turizm hedefine ulaşmak isteniyorsa, ziyaretçilerin etkileşimde bulunduğu yerlerden yerel yaşam (barınma, hizmetler) ve yaşanmayan (peyzaj, güneş) yerlerle bir ekosistem yaklaşımı benimsenerek değerlendirilirse ancak bu doğrultuda bir turizm ürünü oluşturulabilir (Murphy akt. Jamal ve Getz,1995).

1.3.Turist-Yerli İlişkileri

Turizm hem turistler hem de yerel halk için sosyal ve kültürel bir olaylar bütünüdür. Turizm faaliyetini gerçekleştiren bireylere turist, turistlere gittikleri yörelerde direkt (otel, restoran gibi) ya da dolaylı yollardan (arkadaşlık, yol tarifi, esnaf, taksiciler, bankalar gibi) hizmetler sunan, çeşitli imkânlar sağlayan ve orada yaşayan topluluklara ise yerel halk denilmektedir. Murphy'e (akt. Jamal ve Getz,1995:188) göre topluluk kavramı ile ilgili birçok tanım vardır ve Oxford sözlüğünde bu kavram "aynı yerde yaşayan insan cesetleri" olarak ifade edilmektedir.

Turistler gittikleri yerlerde yabancıdırlar, onlara bir yabancı olarak davranılır ve kendilerinin bu şekilde görülmesini isterler. Bununla birlikte turistlere yönelik davranışlar farklılık göstermektedir. Bunlar çok fazla yakınlıktan, aşırı saldırgan davranışlara kadar uzanabilmektedir. Diğer taraftan ise turistlerin yerel halka tepkileri, yakın bir ilgiden açık bir düşmanlığa kadar gidebilir. Bu yüzden turist yerli ilişkisinin yoğunluğunu ve şeklini etkileyen sebepleri bilmek, turizmden elde edilmek istenen faydalarla yakından bağlantılı olduğu için oldukça önemlidir. Yerlilerin, turistlere konukseverlik göstermeleri, yakın ve içten davranılması onları ülkeye bağlar, kalış sürelerini uzatır, ülkelerine döndüklerinde başkalarına olumlu tavsiyelerde bulunulmasına neden olabilir. Bunların olabilmesi yerlilerle turistler arasında yoğun, doyum verici bir ilişkiye bağlıdır. Aksi bir durumda ise turistlere saldırgan ve soğuk davranılması turizmden beklenen getirileri azaltacaktır (Doğan,2004:79).

Turistlerle yerel halk arasındaki çeşitli ilişkilerin türü onların etkileşimini ve birbirlerine sergiledikleri davranışlarını etkilemektedir. Bu da turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin belirlenmesinde büyük öneme sahiptir (Khunuo akt. GÜDÜ,2011: 39). Turistler ve yerli halk bilinenden farklı ilişki ortamlarında karşı karşıya gelirler. Turistin yabancı kimliğinde olması ve çoğu kez merak, kuşku ve rahatsızlık duyduğu ortamlarda turist-yerli ilişkisi, zorunluluklar dışında düşük bir seviyede olmaktadır. Ayrıca turistlerin çekingenlikleri, önyargıları ve yerlileri küçümsemeleri ilişki olasılığını daha da azaltır. Turistlerle yerliler arasında hiçbir ilişkinin olmaması söz konusu değildir, çünkü yerli halkın onların etrafında toplanıp seyretmeleri bile bir ilişki türüdür. Turist-yerli ilişkisinin yoğunluğu ve şekli, yerden yere, kişiden kişiye, toplumdan topluma değişir ve çok farklı şekillere girer (Doğan:2004:80).

Turistlerin seyahatleri sırasındaki davranışları normal günlük yaşamlarındaki davranışlarından oldukça farklı olmaktadır. Kişileri tatile yönelten istekler, seyahatten beklentiler, tatil sırasındaki tecrübeler onların davranışlarına yansımaktadır. Ayrıca ziyaretçilerde seyahat esnasındaki davranışları ile tatillerinin değişik evrelerinde ki davranışlarında farklılıklar görülebilmektedir (Avcıkurt, 2009:85).

Turistik ortamı belirleyen temel özelliklerden biri, ilişkiye katılan turistlerin ve yerel halkın kendilerine has özellikleridir. Turistler ve yerel halk çeşitli durumlarla bir araya gelebilirler. Bunlar arasında yerlilerin turistlerin çevresinde toplanarak seyretmeleri, yerlilere adres sorma, bilgi isteme, yerlilerin turistlerle arkadaş olma

çabası, aralarındaki kadın erkek ilişkileri, yerlilerin turistlere zarar vermeleri gibi belirtilebilir. Bu durumlara verilen anlam ve beklentiler benzerlik gösterdiği durumlarda uyumlu bir ilişki, tam tersi olduğunda ise çeşitli çatışmalara yol açmaktadır (Doğan, 2004:81).

Turistlerle yerlilerin iletişimi kısıtlı koşullarda gerçekleştiği için özel bazı ilişki kanallarının oluşması ile bu durum aşılmaya çalışılmaktadır. Turistlerle yerlilerin ilişkilerindeki bu kısıtlamalara, ilişki ortamları, kitle turizmi ile yerlilerin yardımına ihtiyacın kalmaması, çeşitli korkular, iletişim güçlükleri, iki tarafında farklı kişilikte olmaları gibi örnekler verilebilir. Turist yerli ilişkilerindeki bu kanallar arasında, kişisel özelliklerinden dolayı benzerlik (arkadaş ve dost canlısı olma gibi) gösteren, benzer ilgi alanları (sanat, spor, bilim) olan ve en sık karşılaştığımız ise çıkara dayalı ilişki kurma şeklindekiler gösterilebilir (Doğan,2004:82-83). Mercan ve Usta'ya (akt., Günü:2011:38) göre ise, turist ve yerel halk karşılaşmaları satın alma durumu (turistlerin yerel halktan mal veya hizmet almaları), günlük etkileşim durumu (turist-yerel halk aynı ortamda buluştuklarında) ve bilgi alışverişi durumu (turist-yerli tanışması, fikir ve bilgilerin paylaşımı) olmak üzere üç ana bağlamda incelenmektedir.

Turistik ortamlar bütün ilişki ortamlarında olduğu gibi ön ve arka bölgelere ayrılmaktadırlar. Ön bölgeler turistlerin, yerlilerin ve görevlilerin bir araya geldiği yerlerdir. İlişkiler yapay bir niteliktedir, yerliler turistlere oldukları gibi değil de onların görmek istedikleri gibi ya da kendilerinin görünmek istedikleri gibi davranmaktadırlar. Arka bölgeler ise genellikle yalnız yerli halka açık olan, kısıtlı ve özel bir alandır. Burada yerli yaşam gerçek kimliğiyle sürmekte ve çoğu kez bu yaşam turistlerden gizlenmek istenmektedir. Sebebi ise buradaki yoksulluğun turistlerden saklanması, turistlerin yerlilerin yaşam şeklini etkileyip değiştirmesinden çekinilmesidir (Avcıkurt,2009:89; Doğan, 2004: 84-85).

Yerel halk ve turistlerin ilişkileri ve oluşan sonuçları, turistlerin çeşidine, turist tiplerine ve seyahat amaçlarına göre değişir. Özellikle geleneksel kitle turistlerinin, yerliler ile direkt buluşmaları daha düşüktür (Uriely ve Reichhel,2000:272). Cohen' e (akt., Doğan 85-85) göre turistler yenilik ve güvenlik arama özelliklerine göre dört gruba ayrılmaktadırlar. Örgütlenmiş kitle turisti, en az yenilik, en çok güvenlik bekleyen ve kendileri için oluşturulan çevre dışına çıkmazlar zorunlu olmadıkça

yerlilerle ilişki kurmazlar. Bireysel kitle turisti, bir kümeye bağlı olmayan yenilik merakı biraz daha fazla, güvenlik ihtiyacı biraz daha azdır. Araştırmacı turist, yenilik ögesi yüksek, güvenlik gereksinimi düşük olan turist ise olabildiğince yerlilerle ilişki kurup onların dilini konuşmaya çalışmaktadır. Ancak alışkın olduğu kültüründen de vazgeçmez ve kendini yerli topluma bırakmaz. Başboş turist ise, yenilik gereksinimi en yüksek, güvenlik ihtiyacı ise en düşük olan turistir. Kendini tamamen yerli topluma bırakarak onlarla yaşamaya, onların parçası gibi olduğunu hissetmeye ve göstermeye, onların yemeklerini, geleneklerini paylaşmaya başlar.

Değişik yerli gruplarının turistlerle ilişkilerinde de farklılıklar oluşmaktadır. Örneğin yüksek konumdaki yerliler turistlerle kolay şekilde ilişki kurmaktadır. Çünkü yaşam biçimlerindeki benzerlikler, eğitim ve kültür düzeyleri, genel olarak da turistlerin dilini konuşabilmeleri bu ilişkiyi kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan yoksul konumda olan yerlilerle ilişkilerde durum tam tersi olmaktadır. Yaşam biçimlerindeki aşırı farklılıklar, dil problemi, turistlerin kültürünün bilinmemesi, konuşacak ortak bir noktanın olmaması ve korku, çekinme, küçümsenme duyguları bunlar arasında gösterilebilir. Yerli gençler yenilik ve macerayı sevdiği için, yabancılarla tanışmak, yeni şeyleri deney imlemek onlara çekici gelmektedir. Onlarla konuşmak yeni ilişkiler kurmak istemektedirler. Yine cinsel amaçlara yönelik ilişkiler de özellikle genç yerli erkekleri ve turist kadınları arasında görülmektedir. Kadın yerlilerde ise bu durum biraz değişerek, daha iyi bir evlilik yaparak yaşam standartlarını yükseltmek amaçlı görülmektedir (Avcıkurt,2009:86; Doğan, 2004:87).

Turistlerin en çok iletişim kurdukları yerliler kendilerine hizmetler sağlayan turizm görevlileridir. Turistler birbirleriyle ilişkileri dışında en çok otel görevlileri, rehberler, satıcılarla, kişisel ilişkiden çok ekonomik ihtiyaçların temini ve karşılıklı faydaya dayalı ilişkiler kurmaktadır (Doğan,2004:89). Bu yüzden özellikle bu çalışanların eğitimi oldukça önemli bir yere sahiptir. Turist yerli ilişkilerinde birçok etken faktör vardır ve bunlar arasında oluşabilecek aksaklıklar ya da yerel halkın bazı hedeflerde göz ardı edilmesi bazen sorunları beraberinde getirebilecektir. Jamal ve Getz'e (1995:193) göre dış girişimciler, finansörler ve birçok hizmet sektörlerinin bir arada olması turizmin alanını karmaşıklştırmaktadır. Çünkü bu paydaşların sektörden beklentileri farklılıklar göstermektedir. Ayrıca paydaşların hedeflerine turistlerinde katılması ile karmaşık bir sistem oluşmaktadır.

1.3.1. Turistlerle Yerel Halk Arasındaki İlişki Türleri

Turizm emek yoğun bir sektördür ve otomasyonun en az uygulanabileceği bir alandır. Bu durum, doğrudan ve dolaylı olarak yabancılara hizmetler sunan bölgede ki yerel halkın her türlü olumlu desteğini almanın gerekliliğini arttırmaktadır. Ayrıca bu birçok yönden sürdürülebilirlik sağlanması için göz ardı edilmemesi gereken bir konudur.

Bir bölgede turizmin gelişimi amaçlanıyorsa, yerel halkın görüşleri, turizme karşı ilgileri, turizm konusundaki bilgi düzeyleri, turizme yaklaşımları değerlendirilerek gelişim sürecine katılımları sağlanmalıdır. Çünkü sektör diğer sektörlerden farklı olarak üretim sırasında tüketicilerinde olduğu, bölgeye kaynaklar konusunda yerlilerle rekabete girecek yabancıların gelmesi ve bu yabancılarla yoğun temasların yaşanmasına neden olduğundan, sektörün sağlıklı gelişiminde yerlilerin önemi büyüktür. Yerel halkın turizmin fayda/maliyet dengesini açıklayan toplumsal bir eğitim programları ile bilgilendirilmesiyle, turizm ile ilgili şüphelerin giderilmesi ve çeşitli desteklerin sağlanması konusunda büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Bir toplumda bireyler turizmin bölge ekonomisindeki faydalarını iyi algıladıkları, buna tam zıt görüşte olan bireylerden daha olumlu yaklaşım içine gireceklerdir (İçöz vd., akt. Yılmaz,2007:183-184). Turist-yerli ilişkileri, temelde ilişkiye katılanlar için yararlı ya da zararlı sonuçlar ortaya koymasına göre, engelleyici ve destekleyici ilişkiler olarak ikiye ayrılabilir.

Tablo 1. Turistler ve Yerel Halk Arasındaki İlişki Türleri

Engelleyici İlişkiler	Destekleyici İlişkiler
<p>İlgisizlik: Turistlerle yerliler arasında gerçek toplumsal ilişki kurulamayabilir. Birçok farklı nedene bağlı olarak(dil ayrılıkları, yaşam biçimi, kültürel ayrılıklar, karşılıklı olarak kuşku, korku ön yargılı olma) ilişki kurmaya karşı bir ilgisizlikler görülebilir.</p> <p>Ticari Sömürü: Yerliler turistleri ekonomik bir sömürü aracı olarak görebilir. Bazı</p>	<p>İlgi: Turistlerle yerliler arasında gerçek bir toplumsal ilişki kurulabilir. Karşılıklı ilgi ve yakınlığa dayanan ilişkiler kurulabilir.</p> <p>Yardım: Yerel halk turistlere sorunlarının çözümünde (adres sorma, yerlilerle anlaşabilme) yardım etmeye istekli olabilir. Özellikle bu turizmin yerliler tarafından kabul edildiği ve desteklendiği yörelerde görülür. Bu durumda yerlilerin yardımının</p>

Kaynak: Doğan, 2004: 90

Ziyaretçilerle yerel halk arasındaki kültürel ilişkiler sosyal bir takım hoşnutsuzlukların sebeplerindedir. Özellikle lisan sorunu yakın ilişki kurulmasını ve kültürel alışverişin oluşmasını engellemektedir. Ayrıca gidilen yerdeki yerli kültür hakkında bilgi eksikliği ev sahibi ve ziyaretçi etkileşiminde sosyal çatışmaların oluşmasına neden olacaktır (Avcıkurt, 2009:85).

1.3.2. Turistlerle Yerel Halk İlişkilerini Etkileyen Unsurlar

Yerel halk ve turistler arasındaki ilişkiler sosyo-kültürel etkilerin temelindeki sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel halkın turistlerin yaşam şeklini taklit etmeye çalışmaları ve çeşitli kıyaslamalar yerel toplumda çeşitli etkiler oluşturmaktadır (Alhasanat ve Hyasat:2011:144). Bu özellikle ülke gelişmişliğiyle birlikte değişiklikler göstermektedir. Daha öncede değinildiği gibi yerlilerin turistlere davranış şekilleri ne kadar yakın ve içten olursa turistleri olumlu etkileyecek, turizm gelişimi için çeşitli devamlılıkları beraberinde getirecektir. Fakat tam tersi saldırgan

ve çıkar ilişkisine dayalı davranışlar ise turizmden beklenen sonuçları olumsuz yönde gerçekleştirecektir.

Turizmin gelişimiyle yerel halkın, hem kendi toplumları hem de diğer bireylerle olan ilişkilerinde değişimler görülmektedir (Huang ve Steward akt. Ko ve Stevard,2002:521).

Turistlerle yerliler arasındaki ilişkilerin destekleyici ya da engelleyici bir görünüş alması bir takım etmenlere bağlıdır. Bunlar aşağıda kısa başlıklar altında incelenecektir.

❖ Yerli Toplumun Yapısı

Turizmin etkileri, turizm literatürlerinde önemli bir şekilde artmaya devam etmektedir. Birçok çalışmada turizmin yerel toplum üzerindeki algıları incelenmiş ve turizmin gelişiminin toplumda ne tür etkilere yol açtığı hala önemli bir konu olarak yerini korumaktadır. Giderek artan ilgi sonucunda, turizm gelişimi sadece olumlu sonuçlara sebep olmayıp aynı zamanda yerel düzeyde olumsuz sonuçlar doğmaktadır (Lankford ve Hovart akt. Stewart ve Ko,2002:521). Turizm stratejileri ve yönetim kararlarında, bölge halkının turizmin gelişiminde desteğinin olması göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Turizmin bölge halkı üzerindeki bu etkilerine son yirmi yıldır dikkat çekilmiş ve antropolojiden coğrafyaya, ekonomiden sosyolojiye birçok alana konu olmuştur (Tatoğlu,2000:746).

Turistin gittiği ülkenin toplumsal yapısı ve kültürü, kendisine nasıl davranılacağına yön belirleyen temel etmenlerden biridir. Turistler kentleşme, endüstrileşme ve ekonomik gelişmelerin yüksek boyutlara ulaştığı Batı toplumlarında, alışkın oldukları yaşam biçimini buldukları için daha rahat davranırlar ve kolay ilişkiler kurabilirler. Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerde, toplumsal yapı kırsal yaşam biçiminde olduğu için turistlere bu yaşam şekli oldukça farklı gelebilmektedir. Dışarıya kapalı ve soyutlanmış bir yaşantının etkisiyle, yabancılar şüpheyle karşılanmakta, onlara karşı mesafeli ve hoşgörüsüz davranılabilmektedir. Özellikle bu durum Batı egemenliği altında olan ya da bağımsızlığını yeni kazanmış ülkelerde yabancı düşmanlığı şeklinde görülmektedir (Özmen: 2007:25; Doğan,2004:93-94).

Bu konuda yapılan birçok araştırmada turistlerle yerel halkın ekonomik düzeyleri ve kültürel yapılarında benzerlik oranlarına göre, aralarındaki ilişki uyumluluğunun arttığı gözlemlenmiştir. Örneğin Londralıların turistlere karşı oldukça dostça davrandıkları belirlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu kıyısındaki kentlerde yapılan araştırma sonuçlarına göre, turistler uzun süreli dostlukları sağlayan bir kaynak olarak görülmektedir. Yine Akdeniz'de küçük bir ada olan Gozo'da özellikle gençlerin yaşam ufuklarını geliştirmek için turistlerle arkadaşlık kurmak istediklerini belirttikleri görülmektedir. Aynı şekilde, Bodrum'a gelen turistlerin çoğu yönden benzer olmaları ve burada çok eskilerden beri yabancılarla ilişki geleneğinin olması sonucunda yerlilerin turistleri kolayca benimsedikleri gözlemlenmiştir. Bazı Eskimo topluluklarında turistlere karşı dostça davranışların bulunması, turist yerli ilişkisinin oldukça az ve kısa olmasına bağlanmıştır. Ancak bu bazı örneklerin dışında küçük ve geleneksel toplumlarda, genellikle turistleri kabullenme ve düşmanlık duygularının olduğu gözlemlenmiştir (Pearce akt. Özmen:2007:25-26).

Turizmin gelişmesine bağlı olarak yerli halkın tutumların da görülen değişiklikler turizm endüstrisindeki yöneticiler, politikaya yön verenler ve akademisyenler için artan bir ilgi alanıdır. Yöneticiler turizmin gelişme gösterdiği yerlerde yerli halkın ve turistlerin tehditleri ile ilgilenmekte, politikacılar halkın sosyal yapısı için bölgelerinde turizmin ekonomik yönüyle ilgilenmekte ve akademisyenler ise yerlilerin davranışlarını anlamak ve bir çevre oluşturabilmek için değişik disiplinlerle ilişkilendirmektedirler (Hernandez vd. 1996:755).

❖ Yerlilerin Turistlere Karşı Tutumları

Olumlu davranışlar olumlu tutumlardan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden yerlilerin turistlere olumlu davranışlar sergiledikleri ölçüde aralarındaki ilişkiler olumlu olacak, tam tersi olumsuz tutum takınmaları oranında ise ilişkiler olumsuz bir yapıda olacaktır (Doğan,2004: 95).

Yerlilerin turistlere karşı davranışları “alışkanlık” şeklini alabilmektedir. Bu durum genelde turistlerin sayısının fazla olduğu ve bu sayının yerlilerin sayısını geçtiği yerlerde görülmektedir. Alışma; yeni otellerin, artan trafiğin, gürültünün, yabancı dillerin, çevre kirlilikleri gibi ortamlara uyum sağlayabilmek için kullanılan yollardan biridir. Yerliler bu sorunlar yokmuş gibi davranır ve turistlere karşıda sanki orada

değillermiş gibi düşünerek, onları bir kişi değil de nesne olarak görürler. Fakat bu durum her zaman böyle olmayabilir. Ortamın şartları ve değişimler kabul edilmeyecek şekilde aşırılığa ulaşırsa, yerliler bilinçli duruma gelerek rahatsız oldukları şeylere etkin bir tepki şeklinde cevap vereceklerdir. Sonucunda ise turistlere karşı yabancılaşma ve düşmanlık hisleri çoğalacaktır (Farrell akt. Özmen,2007:26-27).

Bir toplumdaki yerlilerin ülkelerine gelen yabancı turistlere karşı davranış şekilleri turizmin yönünü belirlemektedir. Arkadaşça, yardımsever, hoşgörülü davranışlar turistleri mutlu edecek, bölgeye tekrar gelmelerini sağlayacak, kendi ülkelerine döndüklerinde yaptıkları tavsiyeler ülke açısından iyi bir reklam olacaktır. Diğer taraftan turistlerin kabullenilememesi, bölgede ikinci plana düşme ezikliği hissi, birçok olumsuzluğu onlara bağlama durumu, sosyo-kültürel faaliyetler için büyük bir tehdit olarak algılanması, eskiye dayalı düşmanlık hislerinin yenilememiş olması, turistleri ticari bir araç olarak algılama gibi durumlar da görülebilmektedir. Sonucunda ise turizm olumsuz etkilenecek, turistler bu bölgeyi ya da ülkeyi tercih etmeyeceklerdir. Daha öncede belirtildiği gibi Butler (1980) bir bölgede turizmin gelişimi ile yerel halkın turistlere yönelik tutumları arasında bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Yerliler ilk başta uzun dönemde bir fayda beklentisi içinde olmakta, bu tavrın çeşitli nedenlerle yerini yavaş yavaş olumsuzluklara bıraktığı görülmektedir.

Bahamalar, Jamaika, Porto Riko gibi Karayip Adaları'nda, ırk ayrımından ve sömürge yönetiminden kaynaklanan düşmanlıklar, beyaz turistlere yönelik olduğu görülmüştür. Bölgelere gelen turistler şoförlerin, garsonların ve diğer yerli halkın ilgisiz olmalarından ve hareketlerinden şikâyet etmektedirler (Lundberg akt. Doğan, 2004:95). Kimi yabancı gözlemciler, Türkiye'de de yakın zamanlara kadar turistlere karşı genel bir ilgisizlik ve mesafenin olduğu, ayrıca bazı büyük kentlerde düşmanlığın bulunduğunu belirtmişlerdir (Diamond,1977).

Yerlilerin turistler hakkında önceden gözlemledikleri ya da kulaktan duyma yargılarla onları gruplandıkları görüşleri de az bir kesimde olsa da turistlere karşı davranışlarını etkilemektedir. Bu konuyla ilgili birçok araştırma bunun doğruluğunu kanıtlamıştır. Buna örnek olarak Antalya da turizmin yoğun olduğu bölgelerde, yerliler arasında bilinen bir takım yargılar arasında, Rus turistlerin konakladıkları yerlerde aşırı israf kar davrandıkları, para harcamayı sevmedikleri, ucuz şeyleri tercih ettikleri görüşü yaygındır. Yine Alman turistler hakkında ise görgülü, içten ve kaliteli turist

olarak bir algının olduğu gör÷lmektedir. Ayrıca bu durum iki milletin birbirlerinin konakladıkları yerleri tercih etmemelerine de sebep olabilmektedir. Bu iki millet arasında yaygın olarak bilinen bu görüşler diğer milletler hakkında bu kadar net bir şekilde de değildir. Bu tür basmakalıp düşünceler bazen olumsuz sonuçları beraberinde getirebilmektedir.

Allen ve arkadaşlarının yaptıkları bir araştırmada, yerli halkın kendilerini istihdama katılarak fayda sağladıklarına inanmaları sonucunda, turizm gelişimi ve turist ilişkileri olumlu yönde etkileyecektir (akt. Gursoy ve Rutherford,2004:496)

Şunu da belirtmek gerekir ki, yerlilerin tutumları her zaman olumsuz olmamaktadır. Aslında bu olumsuzluklar eğitim seviyesi, turizmin gelişme düzeyi, iletişim kurma güçlükleri gibi durumlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin yerlilerin dil sorunu olmaması, eğitim seviyesi ve kültür seviyesinin yüksek olması, turistlerin yaşam şekillerini anlayabilecek konumdaki yerel halkın bulunduğu toplumlarda bu tür olumsuzluklarla karşılaşılma oranı düşüktür (Avcıkurt,2009: 86). Yine daha önce değinildiği gibi yerli toplumda özellikle gençlerde turistlere karşı aşırı bir özenme ve onlar gibi yaşayabilme istedikleri gözlenmektedir. Arkadaşlıklar, uzun süreli dostluklar ve evlilikler yaşanabilmektedir.

❖ Turistlerin Yerlilere Karşı Tutumları

Yerlilerin turistlere davranışlarının yanı sıra, turistlerinde yerli halka davranış şekilleri onların davranışlarını şekillendirerek aralarındaki ilişkileri etkilemektedir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre bu davranışların şu şekilde gerçekleştiği tespit edilmiştir (Bötjer akt. Doğan,2004:97-98):

▪ *İlgisizlik*

Turistlerin beklentisi en başta rahat ve eğlenceli bir tatil geçirme gereksiniminin karşılanmasıdır. Bu ihtiyaçlarının karşılanmasında yerlilerin fazla bir katkısı olmadığı için onlara karşı ilgisiz olabilmektedirler. Bunun sebepleri, turistlerin tatillerinde sorunlarla uğraşarak ya da beklenmedik sürprizlerle karşılaşma riskine

girmek istememeleridir. Kişiler yerine gidilen yerin görülmesi gereken yerleri ile ilgilenmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

- *Kaygı ve Çatışmalar*

Turistler gidilen yerin kültürünü ve insanlarını bilmediklerinde onlara karşı çekingen ve ön yargılı davranmaktadırlar. Turistlere yabancı ve anlaşılmaz gelen bu ortam endişe ve kaygılı olmalarına ve hatta onlarla bazı çatışmalara girilmesine neden olacaktır.

- *Acıma ve Şaşkınlık Duygusu*

Yerel halkın özellikle kadınların ve çocukların ağır koşullarda çalıştıklarını ya da yaşadıklarını gören turistler acıma ve şaşkınlık duygusu içine girebilmektedirler. Sonucunda turistlerin yerlilere daha duyarlı ve yardımseverlik duygusuyla yaklaştıkları görülmektedir.

- *Ataerkil Tutumlar*

Bazı turistler kendi kültürlerini yerlilerin kültüründen daha üstün olduğuna inanırlar ve yerel halkı küçümseyebilirler. Kendi kültürlerini bu şekilde görmeleri yerlilerle aralarında çatışma yaratabilmektedir.

- *Arı Bir Basit Yaşam Coşkusu*

Endüstri ülkelerinin insanı ezen şartlarının etkisiyle, bazı Batılı turistler, sorunsuz ve mutlu bir ilkel yaşam düşleyebilirler. Bu istenilen yaşam tutkusu özellikle bazı genç turistlerin yerlilerle dostça ilişkiler kurmasını sağlayabilir.

- *Kişisel İyilik Yapma İsteği ve Toplumsal Bilinç*

Bazı küçük turist grupları, yerli toplumun yaşam koşullarından etkilenip, onlara yardım etmeye çalışabilirler. Yerlilere karşı açık bir dostluk ve anlayış gösterirler.

- *İyi İzlenim Bırakma İsteği*

Kimi turistler kendilerini ülkelerinin elçisi olarak görürler ve yerliler üzerinde iyi bir izlenim bırakmak isterler.

- *Kültürel Görelilik Tutumu*

Kimi turistler her kültürün kendine has değerleri olduğuna inanarak çağdaş ve açık düşünceli Avrupalılar olduklarını vurgulamaktadırlar. Bu turistler yerlilere eşit düzeyde kimseler olarak davranmaya özen gösterirler ve yüksek konumdan gelen turistlerin ön yargısız davrandıkları izlenimini vermeye çalışırlar.

- *Üstünlük Duygusu*

Bazı zengin Avrupalı turistler, yoksul ülkelerdeki yerlilere yukardan baktıkları ve üstünlük duygusuyla hareket ettikleri görülmüştür. O ülke insanlarını tembel, geri, cinsellik isteği güçlü, ilkel insanlar olarak görmektedirler. Sonucunda yerel toplumun konukseverliğini kötüye kullanmakta ve yerel halka bir uşak gibi davranma eğilimine girebilmektedirler.

- *Önyargı*

Özellikle bazı Avrupalı turistler, üçüncü dünya ülkelerine yukarıdan bakmakta ve küçümsemektedir. Bu süreçte turistler, yerli kültürüne ve yerlilere değer vermediklerini mesafe bırakarak gösterir. Bu durum üçüncü dünya ülkelerinin Batı ülkelerini bencil ve sömürgeci uluslar olarak düşünmelerine sebep olmaktadır. Oluşan önyargıları da turist-yerli çatışmalarına sebep olabilmektedir.

- ❖ *Turistlerin Yerli Topluma Aykırı Davranışları*

Turistlerin gittikleri ülkelerin değerlerine, törelerine ve geleneksel kurallarına aykırı davranışları, yerlileri rahatsız edip onların tepkilerine neden olmakta, sonucunda ise turist-yerli çatışmaları çıkabilmektedir (Doğan,2004:99).

Alhasanat'a (2008:14) göre, turistlerle yerliler arasındaki kültürel farklılıklar ne kadar fazlaysa olumsuz etkilerin artışı o kadar fazla olmaktadır. Turistler yerli halkın kültürünü ve yaşayışlarını direkt tecrübe edebilme olanağına sahip değildirler. Bu yüzden turistler yerel halkta daha fazla olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Turizmin bir araya getirdiği farklı toplumsal yapıdaki topluluklar gittikleri bölgelerde alışkın oldukları gibi davranma eğiliminde bulanmaktadırlar. Buna en büyük etken ise tatil psikolojisinin verdiği rahattır. Özellikle içki, kumar, fuhuş, açık giyinme gibi durumlarla karşılaşmaktadır. Sonucunda bu tarz şeylere alışkın olmayan toplumlarda turistlere karşı bazı olumsuz davranışlar görülebilecektir. Fakat Uriely ve Reichel'e (2000:272) göre turistlerle yerlilerin kültürel geçmişlerinin benzerlik göstermesi ise, aralarındaki sosyal etkileşimleri olumlu etkileyecektir. Daha iyi bir ilişki ortamı oluşturacak, birbirlerini daha iyi anlayacaklardır.

❖ Çıkar Çatışmaları

Turistlerle yerel halk aynı bölgeyi paylaştıkları için, aralarında oluşan çıkar çatışmaları karşılıklı ilişkilerini olumsuz etkileyecektir (Doğan,2004:100). Çünkü yerel halk sahip oldukları doğal ve yapay kaynakları turistlerle paylaşmak zorunda kalmaktadır (M.E.B,2014). Ayrıca turizm sezonunda görülen turist sayısının yerlileri geçmesiyle oluşan kalabalık, hava, su, çevre, gürültü gibi bazı kirliliklerin arttığı gözlemlenmektedir. Yine bölgede ikincil konut ve diğer şeylerin fiyatlarında turizmle birlikte artabilmektedir. Ayrıca yerlilerin bazılarında turistlerin kendi bölgelerinde sahip oldukları imkânlarla karşı yüksünmeler görülmekte ve buda tepki ve çatışmalar sebep olabilmektedir.

❖ İletişim Güçlüğü

Yerli halkın bölgelerine gelen turistlerin dillerini bilmemeleri ve yabancılarında onların dilini bilmemeleri, aralarındaki ilişkilerin yeteri kadar oluşamamasında önemli bir etkidir (Doğan,2004:101). Genel olarak yerliler turistlerin dilini öğrenmekte, fakat az bir oranda olsa özellikle uzun suredir aynı bölgeye gelen turistlerde yerli halkın dilini konuşabildikleri gözlenmektedir. Ayrıca turistler hem yerlilerle anlaşamama ihtimalinden hem de özellikle son zamanlarda

yaygınlaşan kitle turizmin getirilerinden olan mekânsal sınırlılıklar sebebiyle yerlilerle iletişimleri oldukça sınırlı olmaktadır.

❖ Kitle Turizminin Etkisi

Turizmin kitlesel bir nitelik kazanması yerlilerle turistlerin arasındaki birçok ilişkinin kurulup gelişmesine ve azalmasına neden olmaktadır. Çünkü turistlere konakladıkları otel ve tatil köyü tarzı yerlerde tüm imkânlar sunulmakta, hoş vakit geçirebilmeleri için birçok aktivite düzenlenmektedir. Turistlerde genel olarak bu durumdan tatilin verdiği rahatlıkla memnun kalmaktadırlar. Bunun sonucunda ise turistler sadece işletme çalışanları ile iletişime geçmekte, diğer yerlilerin çoğunluğu ile bu iletişim çok sınırlı bir şekilde kalmaktadır. Smith'e (akt. Doğan,2004:102) göre kitle turizmi yerlilerin turistlerle ilgili tutumlarını da etkilemektedir. Kuzeydoğu İspanya'da, bir turistik kasabada yapılan araştırmada, 1990'larda kitle turizminin gelişim göstermesiyle, turist yerli ilişkisinin geçici bir nitelik aldığı; turistlerin yerli topluma daha az saygı gösterdikleri, turistlerin kaba ve kibirli kişiler olarak algılandıkları görülmüştür. Bu nedenle yerli halk turistlerden yüksek fiyat istemekte ve kötü hizmet sunmakta kendilerini haklı gördükleri gözlemlenmiştir.

❖ Yaşam Biçimindeki Ayrılıklar

Turizm toplumlarda kültürel boyutta yeni gereksinimler ortaya çıkarabilmektedir. Turistlerin yaşam biçimleri onları gözlemleyen yerel halkı etkileyebilmektedir. Bu da yerel halkta turistlerin yaşam biçimlerini benimsemeye ya da farklı duygulara sahip olmaya başlama şeklinde görülebilecektir (Avcıkurt, 2009:55). Özellikle yoksulluğun yaygın olduğu bir toplumda, lüks turistik bölgelerin oluşturulması, zengin turistlere karşı olumsuz hislerin oluşmasına neden olabilmektedir. Bu durum zengin turistlerle yoksul turistlerin karşılaşmaları sonucunda görülmekte, yoksullarda kendi ekonomik sorunlarının kötü bir hatırlatıcısı olmaktadır (Wahab akt. Doğan,2004:103).

❖ Yerlilerin Gerçek Özelliklerini Yitirmelerinin Etkisi

Yerli halkın zamanla, turizmi sadece bir ekonomik sömürü olarak algılamaları ve genellikle sezonluk olmasından dolayı elde edilmek istenen karın maksimum düzeyde sağlanmak için fiyatlarda yüksek meblağların uygulanması durumları ile karşılaşmaktadır. Hatta toplumda yardımseverlik duygusuyla yapılan bazı kültürel davranışlar ticarete dönüştürülerek toplumun kendi benliklerinden uzaklaştıkları gözlenmektedir. Bu durumlarda turistlerin yerli halktan soğumasına ve onlardan uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Foster'a (akt. Doğan:2004:103) göre turizmin başta gelen sorunlarından biri ticarileşmedir ve bu daha önce parasız yapılan hizmetlerin dahi para karşılığı yapılmasına sebep olmaktadır. Bu ekonomik değişimin sonucu, daha önce değer verilen ve turistler için çekim kaynağı olan yerel özelliklerin değersizleşmesine neden olmaktadır. Yerel toplumun özgün çekiciliklerinin yerine "insanlar her yerde aynıdır" düşüncesi almaktadır. Yerliler kendilerine has giysilerin yerine Batı giysilerinin ucuz ve taklitlerini giymekte, turistler ise yerli giysilerinin pahalı taklit edilmişlerini almaktadırlar. Bunun sucunda sahte bir kültür ve sahte yerli topluluğu oluşmaktadır. Turistlerin sık gelmeleri sonucunda yerlilerin her yönüyle yabancılara benzedikleri gözlenmektedir. Ve turistlerde yerlilerin ne denli bir kültürü olduğunu algılayamama durumu şaşırmakta sonlanmaktadır.

1.3.3. Turist Yerel Halk İlişkisinin Özellikleri

Turistlerle yerli halk arasında çok çeşitli ilişkiler gerçekleşmektedir. Bu ilişkilerin taşıdığı özellikler ise kimi araştırmacılara göre dört grupta ele alınmaktadır.

- *İlişkinin Geçici Olması-Kısa Sürelilik*

Bir yerleşim merkezinde turist olarak belirtilen kişiler, o merkezi turistik amaçlı geçici bir süre kullanan kişilerdir. Bu merkezdeki yerli halkın kendi aralarındaki ilişkiler ile turist olarak belirtilen insanlarla ilişkileri farklıdır. Turiste bakış ve davranışlarını algılama ile halkın birbirine bakış ve algılamaları birbirinden farklıdır (Tayfun ve Kılıçlar,2004:4).

Turist-yerli ilişkilerinin tatil süresinin genellikle kısa olması, çoğunlukla tekrarlanamayan bir özellik taşıması, turist ile yerel halk arasında oluşan ilişkileri etkileyip sınırlamaktadır. Genellikle, iki haftalık olarak yapılan tatillerde turistlerin olağan davranışlarını değiştirmesi beklenmemektedir. Ancak bazen tatilin verdiği psikoloji ile turistler alışık olmadıkları davranışlarda (kumar, gece hayatı, alkol, uyuşturucu gibi) sergileyebilmektedirler. Yine denilebilir ki, turistler için tatil yenilikler sağladığı için iyi bir deneyim olarak görülürken, yerli halk için sıradan, sezon boyunca tekrar tekrar yaşanan yapay ve ticari bir ilişki olarak görülebilmektedir (Avcıkurt:2009:87; Wall ve Mathieson akt., Roney:2011:106).

- *Zaman ve Mekânsal Kısıtlamalar*

Zamansal ve mekânsal kısıtlamalar turist-yerli ilişkilerinin yoğunluğunu ve süresini etkilemektedir. Turistlerin yerli halkla gerçek anlamda etkileşimde bulunabilmesi için yeterli zaman kalmamaktadır. Ayrıca, tatil köylerinde ve yerleşim alanlarına uzak yerlerde konaklayan turistlerin ilişkileri genellikle tesis çalışanları ile sınırlı kalmaktadır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde görülen ve turistleri yerlilerden büyük ölçüde soyutlamış ve karşılaşma olasılığını kısıtlamış olan bu tür yerler literatürde “turist gettosu” olarak yerini almıştır. Bunların yanında turistler gümrük memurları, şoförler, polisler, satıcılar, rehberlerle doğrudan temasta bulunabilmekte, dolaylı olarak da inşaat çalışanları, halıcılar, balıkçılarla buldukları görülmektedir. Yine turistlerin tatil sürelerinin kısıtlılığından dolayı kısa sürede çok şey yaşayabilmek için harcadıkları giderler, yerliler tarafından bir sömürü aracı haline getirilebilmektedir (Roney,2011:106-107; Avcıkurt:2009:87-88).

- *İlişkinin Kendiliğinden Olma Eksikliği*

Turist yerel halk karşılaşmalarının çeşitli nedenlerden dolayı, kendiliğinden oluşabilme olasılığı oldukça sınırlıdır. Çünkü çoğunlukla turistlerin paket turları tercih etmeleriyle, yerel halk ile karşılaşmaları önceden planlı ve sınırlı olmaktadır. Buda karşılaşmaları kısıtlayıp daha denetimli olmasına sebep olmaktadır (Avcıkurt: 2009: 87).

- *Eşit Olmayan ve Dengesiz Deneyimler*

Turist yerel halk karşılaşmaları eşit olmayan ve istikrarsız deneyimlerle sonlanma eğilimi taşımaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerden gelen turistlerin maddi olanaklarının iyi olması, yerel halkta kendini aşağılık kompleksine kapılma ve gücenmelere meydan verebilmektedir. Sonucunda ise turistlere, şişirilmiş mal ve hizmetler sunularak maksimum fayda sağlanma yoluna gidilmektedir. Ayrıca turistler için eğlenceli bir deneyim olan tatil yerliler için sıradan sonuçlanabilmektedir. Dolayısıyla turist yerli halk arasında yenilik arama ve doyuma ulaşma düzeylerinde eşitsizlikler oluşmaktadır (Rızaoğlu akt. Günü:2011:42; Avcıkurt:2009:88).

1.3.4.Turist Yerel Halk Bütünleşmesi

Turistlerle yerli halkın arasındaki çeşitli sınırlılıkların ve engellerin aşılması turizmden beklenen hedeflere ulaşılmada büyük öneme sahiptir. Çünkü yerli halkın turizmden soyutlanması birçok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Bu bölümde bu olumsuzluklar için neler yapılabilir onlar incelenecektir.

- *Turistlerle Yerli Halkın Kaynaşması*

Hault, turist yerli kaynaşmasının sağlanması için şunları önermektedir: 1)Turistik yapıların tercihinde bölgenin yapı özellikleriyle uyumlu tercihlerin yapılması gereklidir. 2) Tatil köylerinde yönetim, alışveriş, tapınak, şenlik ve eğlenceler için çok amaçlı bölgelere benzer, belirli şartlarda yerlilere de açık olan toplumsal bir bölge oluşturulması gereklidir. 3) Tatil köylerinin, güvenliği göz ardı edilmeden, özellikle spor, kültür, şenlik, ticaret gibi işleri yapan çok sayıda yerlinin içeri girebileceği biçim de düzenlenmesi gereklidir. 4) Tatil köyünde, çağırılma niteliği olan yerlilerin kolayca yararlanabilecekleri toplumsal ve kültürel imkânların oluşturulması gereklidir. 5) Yerlilerin kültürel etkinliklerinin arttırılması ve turistlerinde bunlardan yararlanmasını sağlanmak amacıyla turist-yerli ilişkilerinin çoğaltılması gereklidir (Hault akt. Doğan, 1987:126). Aynı durum daha yaygın olan oteller içinde uygulanabilir. Yine yerli halkın sahip olduğu geleneksel sanatlar turistlere kendi doğal ortamında sunulabilir ve turistlerin de bizzat tanık olmaları

sağlanabilir. Bu turistlere yeni deneyimler kazandırarak yerli topluma karşı merak duygularını ve hayranlıklarını arttıracaktır. Yerli toplumda gördüğü ilgi karşısında kendi değerlerinden gurur duyacak, onları sahiplenecek ve turistlerle olumlu ilişkilere girme eğiliminde olacaklardır.

Ziyaretçiler otellerinin ve plajların dışına çıktıklarında, özellikle araba kiralayıp yerel toplumun bilinmeyen yönlerini görmek için aralarına karıştıklarında, yerel esnafla tanışacaklar ve etkileşimde bulunacaklar, lokantacılarla ve giderek çiftçilerle, çobanlarla konuşma eğiliminde olacaklardır (Akis vd.1996:482). Belki bu sayede alternatif turizmin büyümesinde yerel halkın isteklerinin turizm planlayıcıları tarafından daha çok hesaba katılması sağlanabilir ve ihtiyaçları olan büyümeyi bu şekilde gerçekleştirebilirler (Akis vd.1996:482).

- *Yerlilerin Eğitimi*

Yerli halkın turistlere karşı nasıl davranmaları gerektiği konusunda eğitilmesi gereklidir. Turizmin her geçen gün öneminin artmasıyla ülkemizde, kalifiye eleman yetiştirmek ve toplumun turizmden en üst düzeyde fayda sağlayabilmesi için orta öğretimden başlayarak birçok düzeyde eğitim kurumu açılmıştır. Buralarda turistlere karşı davranışların önemi konusunda birçok bilgiler verilmektedir Avcıkurt (2009:57).Ayrıca Alican (akt. Doğan,1987:127) yerli toplumun, radyo, televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçları ve bölgelerde etkili olan öğretmen, muhtar, imam ve turizm görevlilerince eğitilmesinin gerektiğini düşünmektedir. Bu eğitimde, ülkemizin turistik olanaklarının yanında, turizmin ülkemize katkıları, turizmin önemi, turistlerle ilişkilerin güven verici bir ortamda, konukseverlik, yardımseverlik, doğruluk ve hoşgörü ilkelerine göre olması gerektiği üzerinde durulması şeklinde olmalıdır.

- *Turistlerin Eğitimi*

Turistlerle yerliler arasındaki oluşabilecek çeşitli sorunların önüne geçebilmek için yerlilerin çeşitli eğitimlerinin yanı sıra turistlerinde eğitilmesi gereklidir. Turistler gittikleri bölge kültürlerine yabancı olduklarından, bölgeye ulaşmadan önce çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla bilinçlendirilmelidirler. Bu kimi zaman acente kuruluşları, rehberler, hava yolları olmaktadır. Özellikle burada turist rehberlerine büyük rol

düşmektedir. Onların iyi eğitilmiş ve yöre kültürü ve insanları hakkında yeterli bilgilere sahip olması ve turist-yerli arasında iyi bir aracı olması gereklidir.

Bir Lyonlu'nun kendi kentindeki müzelere saygı göstermesini sağlamak kolay fakat aynı insanın Rabat'daki camiye ilgi ve saygı göstermeye değmeyen tuhaf bir yapı olarak görmesini ya da nargile içen bir Türk'ü komik bir tip olarak görmesini önlemek çok güç ve sabır gerektiren bir iştir. Böyle bir eğitim okul, iletişim araçları ve çeşitli örgütler aracılığı ile sağlanabilir. Okullarda turizmin ders programları içinde olması sağlanabilir, turizmin çevreye olumsuz etkileri öğretilir, değişik ülkelerin toplumsal yaşam şekilleri ve bu yaşam biçimlerinin ülkeler açısından doğruluğu ve uygunluğu öğretilir. Ancak ilgisiz ve düşman bir toplumda okul etkili olmayabilir. Basın, radyo ve televizyon temel görev üstlenebilir. İletişim araçlarıyla halka yolculuğa çıkmadan önce sadece eğlenme ve gezmeyle yetinmemelerini, insanların nasıl yaşadıkları, düşündükleri ve konuştuklarına dikkat etmeleri söylenmelidir. İletişim araçlarının verdiği bilgiler nesnel ve inandırıcı olmalı, turizm uzmanları tarafından hazırlanmalı, yalnızca ülkelerin fiziksel görünüşleriyle yetinmeyip, ülkede yaşayanların yaşam tarzları hakkında da bilgi verilmeli, turizmden kaynaklanan sorunlar tartışılmalıdır. Ayrıca sendikalar, eğitim programları, seminerler aracılığı ile üyeler turizm konusunda bilinçlendirilebilir. Dinsel toplantı ve törenlerde turizmin insan kaynaşmasına katkısı turistlerin sorumlulukları konusunda vaaz verilmesi sağlanabilir (Hault akt. Doğan, 1987:127-128).

Turistler, gidecekleri yerin özellikleri, toplumsal, ekonomik ve fiziksel yapısıyla ilgili bilgilere sahip olmaları onların gittikleri ortama tam olarak katılabilmelerini sağlayacaktır. Özellikle toplumsal açıdan rahatsızlıklar ortaya çıkmaması için ön bilgilendirilme yapılması gereklidir. Turistlerin gidecekleri yerdeki bireylerin toplumsal değerleri hakkında, kendi ülkelerindeyken yeterli bilgiye sahip olmaları gereklidir (Çalışkan ve Tütüncü:2008:132).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ, TURİZMİN SOSYO-KÜLTÜREL YÖNÜ

Bu bölümde turizmin etkileri (ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel) hakkında bilgiler verilmiştir. Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerinin neler olduğundan ve bunların nasıl artırılabilirliği, diğer yandan ise turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin neler olduğu ve bunların azaltılması ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Turizmin Etkileri

Turizmin etkilerinin analizi oldukça zordur. Çünkü turizm olayı ekonomi ve çevre üzerinde etkileri fazla olan, toplumların etkilenme, etkileme gibi değişikliklerini içeren, gelenek ve göreneklere etki eden ve etkilenen birçok kavramlar bütününden oluşmaktadır. Pek çok araştırmacı turizmin toplumu çok yönlü olarak etkilediğini belirtmiş ve bu etkilerin birbirinden ayrılmasının çoğu kez zor olduğunu ifade etmişlerdir (Özmen, 2007:10). Avcıkurt'a (2009:35) göre turizmin gelişme gösterdiği bir ülke, bölge ya da turistik alanda, turizmin hem olumlu hem de olumsuz ekonomik, fiziksel, ekolojik, sosyo-kültürel etkileri görülmektedir. Turizm ulusal ekonomik gelişmeler sağlayarak ekonomiyi geliştiren bir hizmet sektörüdür. Bununla doğru orantılı olarak milli gelire katkı sağlamakta, sağladığı dövizle dış ödemeler dengesini olumlu yönde etkilemekte, iş ve istihdam yaratmaktadır. Ayrıca turizm olayı doğal, kültürel ve sosyal çevrenin korunup geliştirilmesinde etken bir araç olarak görülmektedir.

Gelişimin ilk aşamasında turizmin temel değerlere (topluluk, özel hayat konuları, tutuculuk gibi) etki ettiği görülmektedir. Çünkü turizm geliştikçe insanların yaşam tarzına daha zorlayıcı bir şekilde girdiği görülür. Yani bireylerin temel değerlerini gözden geçirmeleri konusunda baskıcı bir sürece girilmiş olduğu görülmektedir (Altıntaş,2010:16).

Turizmin, turistik bölgelere gelen binlerce turistin farklı davranış ve düşünceleri sonucu, yerli halkın üzerinde birtakım sosyo-kültürel etkiler yaratacağı aşikârdır. Özellikle bu durum az gelişmiş ve bazen de gelişmekte olan ülkelerde,

batının sosyal ve kültürel değerlerinin tanıtılması ve yayılmasını kapsar. Turizmin bir takım değişimleri getireceği kesindir. Bunlar ise yöresel farklılıklara göre olumlu ve olumsuz etkiler yaratabilir. Turizmin getirdiği sosyal değişimin özellikleri, endüstriyel gelişimin getirdiği özelliklere benzerdir. Aynı eğitimin, topluma yeni giren dinlerin, televizyon, sinema ve internetin oluşturduğu gibi turist davranışları da kültürel uyumsuzluğa yol açmaktadır (Pınar:1990:276).

Türkiye’de son yirmi yılda turist sayısında önemli artışlar olmakta ve giderek bu oran artmaya devam etmektedir. Bu artışın ev sahibi toplum üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu ise turizmde stratejik ve yönetsel öncelikler arasında bölge halkının turizmin gelişimine yönelik desteğinin almasını gerekli kılmaktadır. Bunun içine son yirmi yıldır antropolojiden coğrafyaya, ekonomiden sosyolojiye geniş bir alanda araştırmacılara konu olmuştur. Turizmin yerliler üzerindeki etkilerini inceleyen önceki araştırmalar en başta ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin olumlu-olumsuz etkilerini algılamaya yönelik çalışmalar geliştirmişlerdir. Olumlu etkiler arasında yaşam standartlarını iyileştirme, yerel ekonomiyi geliştirme, istihdam fırsatlarını arttırma, kültürel etkileşime teşvik etme yer almaktadır. Öte yandan olumsuz etkiler arasında ise mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artışlar ve devamında ev fiyatlarını ve kiraların artması, tıkanıklıklar, çeşitli kirlenmeler, manzara ve tarihi mekânların bozulmasına neden olduğu belirtilmektedir (Tatoğlu vd. 2000:745-746).

Turizmin sadece ekonomik boyutlarla ele alınması, turizmin etki alanlarının değerlendirilmesinde eksik ve yanıltıcı olabilmekte; dolayısıyla da turizmin toplumsal boyutuyla da ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Turizm ekonomik bir olay ve olgu olmasından daha önemli olan toplumsal bir olay ve olgudur (Tuna,2007:5). Çünkü turizm, farklı sosyal yapıya sahip toplumları bir araya getirmekte ve birbirlerinden olumlu olumsuz etkilenmelerine sebep olmaktadır.

2.1.1.Turizmin Ekonomik Etkileri

Birçok ülkede turizme önem verilme nedeni, turizmin ülkenin ekonomik gelişimine yardımcı olacağı düşüncesidir (Doğan,1987:169). Gelişmekte olan ülkelerde turizmin etkileriyle ilgili olan değerlendirmelerinde ise bunun en çok ekonomik açıdan olduğu görülmektedir (Avcıkurt, 2009:35). Erdoğan’a (1995:187-

188) göre turizm olayı ev sahibi ülkenin şüphesiz ekonomisini önemli ölçüde etkilemekte, yabancı turistlerin harcamaları ulusal geliri arttırmakta, ülke vatandaşlarının yurt dışında yaptıkları turizm harcamaları ise milli geliri düşürmektedir.

Turizmin gelişimi yerel ekonomik büyümeler sağlamakta, bu alanda ekonomik faaliyetlerin giderek öneminin artmasına yol açmaktadır. Birçok çalışmada turizmin gelişimi ve tanıtımında, sektörün yeni istihdam kaynağı, gelirler, ek vergi gelirleri, yabancı değişimler ve toplum alt yapısının gelişmesini sağladığı ve sırayla diğer endüstrileri de teşvik etmekte olduğu belirtilmiştir (Lankford ve Howard akt. Ko ve Stewart,2002:521).

Turizm elbette ekonomideki yapısal değişikliklerin temel nedeni olmamakla birlikte, ekonomiye yapmış olduğu uyarıcı etki ile ekonomik yapı değişimlerini hızlandırmaktadır. Turizmin kırsal ekonomide yayılması ile bölgede iş ve meslek dallarında değişimler gözlenmekte, bireyler tarımsal alanlardan turizm istihdamına yönelmeye başlamaktadırlar. Ayrıca gelişimin olduğu bu bölgelerde arazi fiyatları yükselmekte ve bu durum en çok bölgedeki yerel halkı etkilemektedir. Bunun yanı sıra mal ve hizmetlerde görülen fiyat artışı ise bölgesel enflasyonlara neden olabilmektedir (Oktayer vd.,2007:29).

İnsanları turizm olayına yönelten sosyal, kültürel, dinsel, sportif, eğlenme ve dinlenme gibi çeşitli sebepler vardır. Ülke içinde ve ülkeler arasında gerçekleşen bu turizm türlerinin tümünde ortak olan özellik ekonomik açıdan büyük önem arz etmeleridir (Barutçugil, 1989:15).

Turizm hareketinin döviz arzını artırarak dış ödemeler dengesine etki etmesi, gelir etkisi ve tekrar dağılımı yoluyla ekonomiye canlılık kazandırması, milli gelir üzerinde katma değer oluşturması, iç fiyatlara etkisi, devletin gelirini arttırıcı rolü gibi etkileri moneter etkiler sayılmaktadır. İstihdama olan etkisi, diğer sektörler üzerindeki etkisi ve alt yapıya etkisi vb. etkileri de reel ekonomik etkiler olarak değerlendirilmektedir (Avcıkurt, 2009: 35-36).

Turizm her zaman beklenen dışında ekonomiye fayda sağlamayabilir. Turizmin ekonomi üzerindeki zararlı etkileri olarak, dış ülkelere bağımlılık oluşturması, ekonomik kararlılığı azaltması, pahalılık ve enflasyona sebep olması,

toplumda az bir kesimin turizm faaliyetlerinden fayda sağlaması nedeniyle ekonomik eşitsizliklerin çoğalmasında gösterilebilir (Doğan,1987:172).

Aşağıda turizmin ekonomik etkileri beş grup altında incelenmiştir. Bunlar turizmin gelir etkisi, istihdam üzerine etkisi, ödemeler dengesine etkisi, döviz arz ve talebine etkisi, fiyat istikrarına etkisi şeklinde açıklanmıştır.

2.1.1.1.Turizmin Gelir Etkisi

Turizm sektörü taşıdığı özelliklerden dolayı birçok sektörle yakından ilişkilidir. Bu yüzden, turizm gelirleri diğer çok sayıdaki mal ve hizmetlerin ihracatından daha fazla olumlu sonuçlar yaratmaktadır (Avcıkurt,2009:29). Turizm olayı sonucunda genellikle yaşanan yerde kazanılan gelirin başka yerlerde harcanması durumu ortaya çıkmakta ve her yıl büyük ölçüde gelir transferi gerçekleşmektedir. Bir bölge veya ülkede üretilen gelir turizm sayesinde bir başka bölge veya ülke halkının gelirini oluşturmaktadır. Turistin gittiği böyle yerlerde yaptığı harcama ile başlayan para transferi, bu paranın yeniden harcanması ve dolaşımı sonucunda tüm ekonomiye yayılmaktadır. Turistin harcaması, gidilen bölgedeki geliri kendisinden daha çok arttırmaktadır. Harcama artarak büyümüş olmakta ve bu durum çarpan terimi ile ifade edilmektedir. Çarpan, turistin harcaması sonucunda ne kadar gelir artışı elde edileceğini gösteren katsayıdır (Barutçugil,1989:23,24).

Turizm endüstrisi, turizm olayının sahip olduğu özelliklerden dolayı gelirin ülke ekonomisi içinde daha rasyonel dağılımını ve dengeli şekilde kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Önceleri sanayileşmiş ve gelişmiş yerlere olan birincil gelir akımları, turizm aktiviteleri sayesinde gelişmiş yerlerden turizm bölgelerine olmaktadır. Sonucunda ise turist akımlarıyla görecelide olsa birçok bölge ve yörede yüksek hayat standartları sağlanmış olmaktadır (Erdoğan,1995:155). Ancak turizmin yol açtığı yeni gelirler genellikle toprak sahipleri ve iş adamları arasında gerçekleşmesi diğer yerli halkın yaşam maliyetlerini arttırmakta ve onların bundan muzdarip olmalarına neden olabilmektedir. Bu da gelir dağılımının yanlış bir şekilde olmasına neden olabilmektedir (Doğan,1987).

2.1.1.2.Turizmin İstihdam Üzerine Etkisi

Turizm dünyada birçok ülkede, istihdamı ve yatırımı canlandırmış, toprak kullanımına ve ekonomik yapıya yön vermiş, ödemeler dengesinde olumlu sonuçlara yol açmıştır (Çalışkan ve Tütüncü, 2008:143). Emek yoğun bir sektör olmasından dolayı turizm sektörü büyük oranda istihdam olanakları oluşturmaktadır. Turizm hareketinin başlamasından son bitiş noktasına kadar (rezervasyon, seyahat, konaklama gibi) birçok faaliyetin son zamanlarda teknolojinin gelişmesi ile emek faktörünü azalttığı görülse de, yine büyük oranda insan emeğine dayanmaktadır. Buna en büyük sebep ise sektörde makineleşmeye gidilmesinin sınırlı olmasıdır. Avcıkurt'a (2009:38) göre sektörün emek-yoğun üretim tarzı ile çalışması ve turistik mal ve hizmet üretiminde otomasyonun çok zor olması, turizmin doğrudan istihdam etkisini arttırmaktadır. Diğer sektörlerle oranla turizm sektörünün istihdam yoğunluğunun fazla olması ekonomik kazanç olmasının yanı sıra, işsizlik sorunun büyük oranda çözülmesi bakımından önemli bir yere sahiptir.

2.1.1.3.Turizmin Ödemeler Dengesine Etkisi

Turizmin bir ülke ekonomisindeki en belirgin etkisi ülkenin ödemeler dengesine yaptığı etkide görülmektedir. Uluslararası turist akımlarının oluşturduğu döviz girdisiyle oluşan bu etkinin iç turizmle bağı yoktur (Erdoğan,1995:155).

Turizmin ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi coğrafi birimler açısından; bölge, kent ve genelde ülke açısından yapılmaktadır. Fakat turizmin ekonomik yönden en önemli etkisi uluslararası seyahatler sonunda ülkenin ödemeler dengesinde kendini göstermesidir. Bir ülkedeki uluslararası turizm yabancı harcamalarına yol açarken, ülkelerin ödemeler bilançosu hesaplarına girmekte ve dış ticarete büyük önem taşımaktadır. Dışarıya turist gönderen ülkeler için bu durum mal ve hizmet ithalatı gibi sonuçlar doğururken, dışarıdan turist kabul eden ülkeler için mal ve hizmet ihracatına benzer bir ihracatı ifade etmektedir (Barutçugil, 1989:26-27).

2.1.1.4.Turizmin Döviz Arz ve Talebine Etkisi

Turizmin döviz arz ve talebine etkisi bir ithalat ve ihracat oluşumundan kaynaklanmaktadır. Turistler yapılan geziler sonucu, ülkelerin turizm işletmelerinin ve diğer ticari kuruluşlarının ürettiği mal ve hizmetleri satın almak için doğrudan veya dolaylı olarak dövizle yaptığı çeşitli harcamaları, diğer sektörlerinki gibi, ülkenin dış turizm gelirini oluşturmaktadır. Bu durum turizme görünmeyen ihracat olma özelliği sağlamaktadır. Böylece dış aktif turizmle ülkeye giren döviz, aynı diğer mal ihraçlarında olduğu gibi o ülkedeki döviz arzını arttırıcı bir etki yapmaktadır (Durgun, 2006:17).

2.1.1.5.Turizmin Fiyat İstikrarına Etkisi

Bir ekonomide fiyat istikrarsızlığının ve fiyat yükselişlerinin olması, turistik hareket oluşumunu olumsuz etkileyecektir. Ekonomik istikrarsızlık sonucu üretim girdilerinde oluşan fiyat artışı, maliyetlerin artmasına, sonucunda işletmelerin kar payını korumak için fiyatları arttırmalarına neden olacaktır. Bu istikrarsızlıklar, esnek bir talebi olan turizm sektörünü yakından etkileyerek turistik yatırımlarda ve turistik mal ve hizmet arzında fiyatların devamlı değişmesi turizm talebini etkileyecek, bu durum yapılan anlaşmalarla tarafları zor durumda bırakacaktır (İçöz ve Kozak akt. Özmen,2007:13).

Turizm sektörü fiyat artışlarının olduğu dönemlerde enflasyondan etkilenmektedir. Bu durum maliyetlerin ve fiyatların artışı ile enflasyonun sonucu olarak turizm sektörüne yansır. Ülkedeki enflasyon ve bunun fiyatlar üstündeki etkisi turizm sektöründe diğer sektörlerdeki gibi, fiyatlarda meydana gelen bir artış turizm talebinin azalmasına yol açacaktır (Durgun,2006:24).

2.1.2.Turizmin Çevresel Etkisi

Turizmle çevre iç içedir ve ayrılmaz bir ilişki içerisinde. Fiziksel (doğal ve insan yapımı) çevre ziyaretçilere çekicilikler sağlamaktadır çünkü turizm olayı fiziksel çevrede oluşmaktadır. Turist akımları biri fiziki çevrede, diğeri sosyal çevre olmak üzere iki ortamda oluşmaktadır. Turizm olayının oluştuğu fiziki çevre coğrafi çevredir

ve turizm aktiviteleri buralarda oluşmaktadır. Doğal ve kültürel çevre turizmin varlık nedenidir. Yani turizmin mevcudiyeti ve gelişimi çevreye bağlıdır (Avcıkurt,2009:42-43; Erdoğan, 1995:155;Kozak vd., 2001:101).

Turizm ve turizm kaynağını oluşturan çevre ayrılmaz bir bütündür ve bu sebepten dolayı koruma-kullanma dengesi doğrultusunda turizm ve çevre varlığının korunması şeklinde olmalıdır. Turizm yapılanma sürecinde doğal çevreye olumlu ve olumsuz etkilerde bulunmaktadır (Durgun,2006:35).

Ekonomik, sosyal, kültürel pek çok yararı olan turizm sektörü, aşırı doğal kaynak kullanımı ve yanlış yer seçimleriyle doğal alanların, tarihsel değerlerin ve kıyıların tahrip edilmesine neden olabilmektedir. Turizmin temelini oluşturan bu değerlerin uzun süreçli korunabilmesi için turizm bölgelerinde yapılacak planlama aşamalarının her bölümünde yerel halkın katılımı sağlanması oldukça önemlidir (Mansuroğlu,2006:36).

Turizmin fiziksel çevre üzerindeki bu etkiler, doğal ve tarihi çevrenin tahribatı şeklinde olumsuz olabileceği gibi, onların kazanılmasını ve korunmasına yönelik ciddi önlemlerin alınması şeklinde de olumlu olabilmektedir (Kozak vd.2001:101).

Olumsuzluklar olarak, doğal kaynakların yanlış kullanımı, hava, su, ses, görüntü(manzaranın bayağılaşması) gibi çeşitli kirlilikler, ormanların yok olması, çeşitli tahripler, çevrede doğal mimarinin bozulması(tarihsel sitlerin kirlenmesi), ikincil konutların artması ve çarpık kentleşme, kıyısız yoğunlaşma, park sorunları, fiziksel dengenin bozulması, artan çevresel bilinçsizlikler gösterilmektedir (Ap ve Crompton,1993; Altıntaş,2010:20; Olalı,1982:328). Yine Altanlar ve Kesim'in (2011:19) Akçakoca'da yaptıkları çalışma bu tür olumsuzlukların birçoğunun görüldüğünü tespit etmişlerdir. Ek olarak ise rekreasyon amaçlı yerlerin bakım ve onarımsız olduğu, kamuya açık alanların donatı ve levha eksikliğinin olduğu ve çöp ve katı atıkların düzenli depolanması ile ilgili çevresel sorunlarında olduğunu tespit etmişlerdir.

Öte yandan bir bölgede turizmin gelişimi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesinde çeşitli yönden katkı sağlayabilir(doğal alanların korunması, tarihi yerlerin korunması, çevre bilincinin oluşması, alt yapının iyileşmesi gibi). Kozak vd. 'e (2001:101) göre turizm mevcut tarihi yöre, anıt ve yapıların iyileştirilmesi ya da

yenilenmesi yönünde itici bir güçtür. Buna en iyi örneklerden biri Efes Antik kentinin gün yüzüne çıkarılmasıdır.

Turizm toplumda doğal kaynakların tüketimi konusunda, yerel katılımın sağlanmasını ve sahip çıkılması gerektiği bilincini oluşturur. Özellikle kırsal kesimde yaşayan halk için çeşitli fırsatlar, hepsinden de önemlisi bilgi edinme ve öğrenme imkanı sunmaktadır (Bagri,2016:26).

2.1.3.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Yukarıda turizmin ekonomik ve çevresel etkilerine değinilmiştir. Fakat turizm bu etkileri kadar önemli ve hatta göz ardı edilmemesi gereken sosyo-kültürel etkilere de sahip bir endüstridir. Liu ve diğerlerine (akt. Andereck vd.,2005:1058) göre, turizmin ekonomik faydaları bireylerin yaşam kalitesini arttırsa da, sosyo-kültürel faktörler açısından bu durum aynı olumlu sonuçları göstermeyebilir. Turizm olayı gerçekleştiği yerdeki yerli halkın sahip olduğu sosyo-kültürel özellikleri üzerinde etkileri vardır. Bunlar alışkanlıklar, günlük yapılan aktiviteler, sosyal yaşam, inançlar ve değerler olarak gösterilebilir. Bu faktörler ise sırasıyla psikolojik etkenlere sebep olabilmektedir (Doğan,1987). İnsanların davranışları pek çoğu kültürece ve toplumsal olaylar içerisinde gerçekleştiği görülmektedir.

Sosyal ve kültürel sahiplikler dünyayı düzene koyan değerler ve inançlardan oluşmaktadır. Her bir etken insanların kim olduklarını tanımlayan ve nasıl davranılması gerektiğini gösteren bir bilgi kaynağıdır (Cheng vd. 2003:91).

Sosyo-kültürel faktörler turistik ürünün temelini oluşturan üç (doğal ve teknik faktörler) faktörden biridir(Usta, 2001:109).İnançlar, kurumlar, değerler ve sosyal ilişkiler arasındaki sıkı ilişki bağları sosyal ve kültürel kavramlarında iç içe geçmesine neden olmaktadır (Demircan, 2011:120). Turizmin toplumsal yapı üzerinde meydana getirdiği etkilerin anlaşılabilmesi için, turizmin birey, sosyal yapı ve kültür üzerindeki oluşturduğu etkilerin bilinmesi gereklidir. Bu turizme sosyolojik bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Bu sebeple turist, turizmciler ve yerel halkın aynı ortamda yaşamalarından kaynaklı ilişki yapısının değerlendirilmesi, bu ilişkiler sonucunda kişisel davranışların incelenmesi ve sonucunda grup ilişkilerinin yapısı ve oluşan değişimlerin bilinmesi gerektirmektedir (Avcıkurt:2009: 50).

Sosyal yapı bir toplumda organize olmuş ilişkilerin hepsi olarak belirtildiğinde; gelişmiş veya az gelişmiş ülkeleri, kırsal veya kentsel toplumları, farklı coğrafyadan insanları birleştiren turizmin sosyal yapıyı etkilemesi kaçınılmazdır. Sonucunda bir toplumun ürettiği maddi (tarihi ve arkeolojik eserler, özgün mimari, el sanatları, giyim kuşam) ve manevi (gelenekler, dinsel törenler) değerlerin bütünü olarak bilinen kültürü de değiştirecektir. Kültür turistik çekiciliğin önemli bir parçasıdır ve turizm için turist ve yerel halkın uyumlu olmaları birçok olumlu sonuçlar doğuracaktır (Roney,2011:1005).

Turizm, farklı sosyal ve kültürel değerlere sahip insanların buluşmasını ve aralarında bir etkileşim oluşmasını sağlayan, farklı bilgi, görgü, gelenek ve kültür düzeyleri arasında bir etkileşim ve sonucunda toplumsal yapının, ahlak anlayışının giderek toplumsal davranışların değişmesine yol açabilen bir sosyal olaydır. Bu durum karşılıklı etkilenmeyi kaçınılmaz hale getirmektedir. Turizm turist kabul eden ülke insanları ve turist gönderen ülke insanlarını sosyo-kültürel anlamda etkilemektedir. Turizm araştırmacılara göre, insanlar arasında iletişimi, anlaşmayı ve arzu edilebilir bir gelir dağılımını sağlarken, bazılarında göre gelenek, görenek ve çevreyi bozan olumsuz bir etkileşimdir. Çünkü karşılıklı etkileşim ve ilişkilerde toplum ve ziyaretçilerin davranışlarında, yaşam tarzlarında çeşitli değişikliklerin olmasına sebep olabilmektedir (Demir ve Çevirgen,2006:144-145; Durgun,2006:36; Avcıkurt vd. 2007:21).

Kozak ve Nergis'e (2012: 24) göre turizmin yapısal özelliği gereği bir bölgeyi ziyaret eden ziyaretçiler ile gerek endüstride görev alan, gerek sahip olduğu kültürel değerlerle bir turizm ürünü oluşturan bölge halkı arasında sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkileşimlerin olması kaçınılmazdır. Turistler seyahatlerinde değer yargılarını, yaşam biçimlerini ve toplumsal alışkanlıklarını da beraberinde götürmektedir. Sürenin kısıtlı olmasıyla alabildikleri kadar deneyim elde etmek isteyecek ve dolayısıyla çevredeki kişilerin düşünce, değerlerini göz ardı edebileceklerdir.

Turistler, tatil psikolojisinden doğan rahatlıkla günlük yaşamın en basit kurallarına bile uymayarak, yasakları ihlal ederek, karışıklık ve gürültüye sebep olabilmekte ve her şeyin kendileri için serbest olduğunu sanabilmektedirler. Sonucunda ise, ziyaret ettiği yerlerde beklediği karşılama olumsuz olur ya da beklediği

gibi bir karşılama olmayabilmektedir. Buda turistin kalış süresini doğrudan etkilemektedir (Usta,2001:111).

Turizmin gelişim aşamasında da ortaya çıkan olumsuz etkiler, geniş bir kitle pazarının hedeflenmesinde de ortaya çıkmaktadır. XIX. Yüzyılda büyümeye başlayan geleneksel kaynaklardaki geleneksel yapı kendini turizm modeline uydurmuştur. Bununla birlikte yerel kültür, ya turist kültürünü içermekte ya da turist kültürünün kendisi geleneksel yapıyı oluşturmaktadır. Turizm endüstrisinin gelişmesiyle modern yaşam biçimi giderek yaygınlaşması, bu modernitenin modern olmayan ülkeleri de içine alması ve geleneksel yapı ve ilişkilerin otantik bir turistik objeye dönüşmesi turizmin geleneksel toplumlar üzerindeki en yıkıcı etkisi olarak belirtilir. Bu noktada üretici olan ülke ve toplumlar gelenek ve öz benliklerini korumak ile turizmin sağlayacağı ekonomik olanaklarla ikilemde kaldıklarını söyleyebiliriz. Bu ikilemlerden kurtulmak hiç olanaksız olmamakla birlikte, oldukça karmaşıktır (Tuna,2007:25).

Grup ve toplum düzeyinde ve özellikle dış turizm etkenleriyle iki farklı grup insanın, toplumun, ulusun ve hatta geniş boyutta iki farklı kültürün bir araya gelmesi ve temas geçmesinde turizm olgusu büyük bir öneme sahiptir. Toplumsal bir olgu olan dış turizm söz konusu olduğunda, farklı dil, din ve kültüre sahip kişilerin geçici bir sürede olsa bir toplumsal ilişki oluşturmaları kaçınılmazdır. Turist ve ona hizmet sunan arasındaki oluşan temaslarda her iki kişinin de farklı sosyo-kültürel geçmişi bu ilişkinin türünü ve yapısını etkilemektedir (Tuna,2007:3). Avcıkurt'a (2009:51) göre ev sahibi toplumun kültürünü turistlere gösterme fırsatının oluşması o toplum için büyük bir kıvanç kaynağı olmaktadır. Turistik ürünleri sosyo-kültürel faktörlerden ayırmak imkânsızdır. Çünkü turizm yerel halkla doğrudan ilişkilidir. Tüm bu değinilen etkiler aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmektedir.

Tablo 2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Olumlu	Olumsuz
Nüfus üzerine etkiler	
Nüfus artışı (göç, göç yokken)	
Mevsimlik işgücü göçü (Çalışılmasıyla olumlu- İşsiz kalınmasıyla olumsuz)	
İkinci konut sahiplerinin varlığı <i>Toplumsal hayatta yer almalarıyla olumlu- yer almamalarıyla olumsuz</i>	
Nüfus dağılmasında değişiklikler(yaş, cinsiyet, ırk, etniksel)	
Nüfusun kentleşmesi	
İşgücü pazarında değişiklikler	
Yeni işler	Mevsimlik işçiler
Turizmden yeni iş türleri	Deneyimsiz işçiler
Bilginin değerinin artması, dil becerisi	Geleneksel alanlarda iş gücü eksikliği
Ekonomik çeşitlenme	Ekonomik eşitsizlik artışı
Az gelişmiş bölgelerin teşviki	
Toplumsal yapı ve özelliklerinde değişiklikler	
Turizmden gelir	Geçici oturanların oranının artışı <i>(fazla bağlılık olmadan)</i>
Hizmet sektörünün öneminin artması	İkinci konut sahipleri ile çatışma
Sosyal, kültürel hayatın teşviki	Gayrimenkul edinmede zorluklar
Arsa değerlerinin artışı	Gayrimenkul fiyatlarının artışı
Alt yapının gelişmesi	Fiyat artışı, enflasyon
Daha fazla alışveriş fırsatı	Kültürel kimlik kaybı
Destinasyon imajında düzelme	Değer sistemlerinin dönüşümü
Yerli halkın gururlanma artışı	Dini çatışma(ikincil konut sahipleri turistlerle)
Önyargıların azalması, kalıplaşmanın bitmesi, hoşgörü artışı	Turizme fazla bağlılık
	Kalabalıklaşma, Trafik sorunları

Sosyal katmanlaşmanın değişimi (<i>turistik kaynak sahiplerinin yükselmesi, geleneksel kaynak sahiplerinin çökmesi</i>)	
Birey ve aile üzerine etkiler	
Sosyal hareketlilik artışı (<i>özellikle gençler ve kadınlar arasında</i>)	Sosyal ağların bozulması
Eğlence imkânlarının gelişmesi	Yaşam düzeyinde değişiklik
Yeni kişilerle tanışma, daha geniş sosyal ilişkiler	Arkadaşlığın önemini yitirmesi
Yaşam kalitesinde artış	Tehlike algısında artış(<i>artan suçlar</i>)
Dil becerileri	Yabancı düşmanlığı
Turizmden gelir	Ticaretleşen konukseverlik
Nezaket, görgü, çalışan davranışlarında iyileşme	Sapkın davranışlar (alkolizm, fuhuş, kumar, uyuşturucu, Vandalizm)
	Yerel dilin bastırılması
	Cinsel hareket serbestliğinde artış
Aile yapısında değişiklik	
Tüketici alışkanlıklarında değişiklik	
Barınma koşullarında değişiklik	
Davranış değişikliği(özendirmenin etkisi)	
Kültürel ve doğal kaynaklar üzerinde etki	
Seçkin güzellikteki ender yerlerin korunması	Yerel gelenek-göreneklerin yok olması
Yerel sanat, el işi ve kültürel olayların canlanması	Kültürün ticarileşmesi
Mimari geleneklerin canlanması	Çöp sorunu ve kirlenme

Kaynak: Ratz ,2000:6-7

Yine turizm istihdam olanaklarını arttırdığı için hem başka bölgelerden hem de ülke dışından birçok insanın tatil bölgelerine göç etme eğiliminde olmaları da yeni sosyal ve kültürel sorunların oluşumuna sebep olabilmektedir (Tatoğlu vd. 2000:746).

2.1.3.1.Turizmin Sosyal Etkileri

Turizm, farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumların birbirleri ile çeşitli ilişkiler kurmasına; farklı bilgi, görgü, gelenek ve kültür seviyesinde olan bireyler arasındaki iletişime sebep olmaktadır. Sonucunda sosyal yapının, ahlak anlayışının ve giderek toplumsal davranış kalıplarının değişimine yol açan ve bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve başka ülke insanları hakkındaki fikirlerini etkileyen sosyal bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Turistlerin yabancı bir ülkeye gitmeleriyle ortaya çıkan sosyal etkileşim ve değişme, turizm olayının doğuşunda ve oluşumunda etkili olan sosyal faktörler ve yol açtığı sosyal etkilerin turizm sosyolojisi olarak incelendiği görülmektedir (Barutçugil,1989:18; Kozak vd., 2001:9-10).

Sosyal ilişkiler en az iki kişi arasında olmaktadır. Sosyal ilişki çok farklı durumlarda ve çok farklı tecrübelerle gerçekleşir ve çocuk, öğrenci, işçi, turist vb. arasında gerçekleşebilmektedir. Sosyal ilişkiler bir seyahat esnasındaki gibi kısa süreli veya komşuluk ve arkadaşlık gibi uzun süreli de olabilmektedir. Sosyal yapı insanların bir arada yaşama etkinliğinin bir ürünüdür ve düzenlenmiş insan ilişkileri olarak ifade edilmektedir (Demircan, 2010:123;Güdü, 2011: 22).

Turizmin sosyal bakımdan önemi, turizm olayının temelini insan unsuru ve insan toplulukları oluşturmasıyla ilişkilendirilmektedir. Sosyal bir olay olarak bilinen turizm, insandan insana toplumdan topluma doğru bir olaydır. Turistler yaşadıkları yerlerden geçici bir süre ayrılarak başka bölgelere giderek buralarda yeni insanlarla tanışmakta, ilgi kurmakta yepyeni sosyal ilişkilere girmektedir (Usta,2011: 85). Ev sahibi toplum ise kendi değer, davranış ve kültürünü yabancı ziyaretçilere gösterme fırsatı bulmak da ve buda onlar için bir kıvanç kaynağı olmaya yol açabilmektedir (Avcıkurt, 2007: 57).

Turizm hareketine katılanlar ziyaret ettikleri ülke halkını çeşitli yönlerden etkileyebileceği gibi kendileri de bu durumdan etkilenebileceklerdir. Yabancılar özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ülke kültürünü, düşünce, davranış, giyim, yaşam tarzı gibi pek çok durumu etkileyecektir. Gelişmiş zengin ülkelerden gelen turistler önce kişisel ilişki içinde oldukları otel, restoran çalışanlarının yaşam tarzlarını ve davranışlarını değiştirmekte ve bu değişim giderek toplumun diğer kesimlerinde yaygınlaşmaktadır. Buna karşın, yabancılarda gittikleri ülkelerin sosyo-

kültürel yapı ve özelliklerinden etkilenebilmektedirler. Değişik kültür, din ve dünya görüşüne sahip, zengin gelenekleri ve folklor kaynakları olan ülkeler yabancıları etkileyerek hayranlık uyandırmaktadırlar. Bu ülkeleri ziyaret eden turistler bu yeni ve değişik tarzları kendilerinininkinden daha farklı bulup benimseyebilmektedirler (Barutçugil,1989:31).

Turizmin sosyal bakımdan önemi iki yönlü bir nitelik taşımaktadır. Bir yandan, turistler gittikleri yeri birçok yönden etkilemekte, diğer yandan kendileri de bu yerlerden etkilenmektedirler. Genel olarak turizmin gidilen yerlerdeki sosyal etkileri şöyle sıralanabilir:

- Turizm gidilen ülkelerde sosyal yapı değişikliklerine sebep olmaktadır.
- Turizm değer yargılarını değiştirmektedir.
- Turizm başka bir kültürel çevrede çeşitli değişimlere neden olmaktadır.
- Turizm yerel halkın gelenek ve göreneklerinin değişmesinde etkilidir.
- Turizm sosyal dokuyu değiştirmektedir.

Yine turizmin turist kabul eden toplumlarda oluşturduğu olumsuz faaliyetler arasında, kıyafetlerde, davranış şekillerinde, geleneklerde ve dinsel tutumlarda gözlenen değişmelere yol açtığı söylenebilir. Bu durum yerel toplumlarda kendilerine uygun olmayan davranışlar ve taklitçilik şeklinde görülebilmektedir. Birçok turist çeken yer için turizm bu yüzden bir değişim unsuru olarak kabul edilmektedir (Avcıkurt, 2007: 57-58).

Turizmde sosyal maliyetler çok çeşitlidir. Bunlar bir bölgeye orijinal turizm çekiciliği sağlayan doğal, tarihi ve kültürel değerlerin tahrip edilmesi veya yerel kültürün turistlerin beklentilerine uygun düzenlenmesi sonucunda bozulması şeklinde gerçekleşebilir. Bu da gerçek kültürün kısa zaman da yozlaşmasına ve taklit edilmesine sebep olmaktadır (Erdoğan,1995:191).

Ayrıca yabancıların ekonomik durumları, davranışları, giyim ve kuşamlarındaki farklılıklar, ülke veya bölge insanını yabancılar karşı genel bir negatif tutum ve davranış psikolojisine girmesine sebep olabilir. Ayrıca yabancı ziyaretçiler nedeniyle çeşitli çıkarları tehlikeye giren insanlar bu olumsuz davranışın daha da artmasına yol açabilirler. Yine turizm sektöründen gelir sağlayan vatandaşların elde ettikleri çeşitli üstünlükler kendi vatandaşlarına karşı sergiledikleri üstünlük duygusu bu endüstrinin sevimsiz görünmesine yol açabilmektedir (Barutçugil,1989:31-32).

Usta'ya (2001:22) göre boş zaman tüketimi olan turizm olgusu, çoğu kez toplumsal sebeplere bağlı olarak çıkmaktadır. Toplumda yükselme, itibar kazanma, moda uyma, çevresine karşı ‘‘bende..... şehir de bulundum’’ diyebilmenin zevkini duyabilme arzusu da turizme yol açmaktadır. Bu durum snobizm (başkalarına özenme, onlar gibi davranışlar sergileme hareketi) kavramıyla ifade edilmektedir.

Avcıkurt, (2007:61) turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri turizmin büyüme oranı ve çeşidi, ziyaretçiler ve yerel halk nüfus oranları, mevsimsel trendler ve yerel toplumun sosyo-kültürel esnekliği gibi faktörlere bağlı olarak değişme gösterecektir.

Turizm sonucunda bireyler ve toplumlar üzerinde meydana gelebilecek olumlu toplumsal ve kültürel etkiler şöyle sıralanabilir:

1. Farklı kültüre sahip ve farklı uluslardan insanların geçici sürede olsa birlikte yaşamaları ve paylaşımlarıyla oluşan dostluk, arkadaşlıklar toplumlararası hoşgörüyü ve barışı artırmaktadır. Turizm çağdaşlaşma için önemli bir etken olabilmektedir.
2. Aile yapısı içerisinde kadın erkek ilişkilerinde sağladığı eşitlikle kadını daha iyi bir konuma getirir ve dışa açılma sürecini hızlandırmaktadır.
3. Ülke kültürüne ilginin artmasıyla yerel halkta kendi kültürünü koruma sahip çıkma eğilimleri artmaktadır.
4. Turizm toplum bireylerinin daha önce sahip olmadığı yeni eğlence ve boş zaman alışkanlıkları oluşturmaktadır. Örneğin çeşitli spor oyunlarının oynanması ile başka ülkeler hakkında bilgilerin toplanması, bölge halkının turistlerle daha yoğun ilişki sağlayabilmeleri için kendilerini araştırma ve okumaya zorunlu hissetmeleriyle eğitim ve kültür düzeylerinde artışlar görülmektedir.
5. Turizm toplum içinde yeni pazarlar yaratarak kaybolmaya yüz tutmuş sanatsal ve kültürel değerlerin yerel halk tarafından sahip çıkılmasını ve güçlenmesini sağlamaktadır.
6. Turizm alt yapı ve üst yapının iyileştirilmesi, çeşitli eğlence faaliyetlerinin artması gibi yerel halkın yaşam sahasında iyileştirmelere öncülük etmektedir (Kozak vd. 2001 :96).

Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri turizmin büyüme oranı ve çeşidi, ziyaretçiler ve yerel halkın nüfus oranı, mevsimsel trendler ve yerel toplumun sosyo-kültürel esnekliği gibi farklı faktörlere bağlı değişimler gösterebilecektir. Turizmin

sosyal yapı üstündeki etkileri birey, aile, toplum, eğitim, hayat standartları ve toplum sınıfları boyutları ile ele alınmaktadır.

2.1.3.1.1.Turizmin Birey Üzerine Etkileri

Turizm faaliyetinin gerçekleştiği ortamlar özellikle yurt dışı ise bireyleri çeşitli yönlerden etkilemektedir. Çünkü bireyler değişik amaçlar içerisinde bu etkinliği gerçekleştirmektedirler. Turistler ve yerel halk etkileşimi kaçınılmaz olduğu için her iki tarafta birbirinden sosyal, kültürel, ekonomik birçok yönden etkilenmektedir. Avcıkurt'a (2007:63) göre turizm uluslararası ve bölgesel etkileşimlerle, bireylerde özgür düşünce gelişimi sağlar ve algıları etkileyerek kişisel birikimlerini evrensel değerlerle yenileyebilme imkânı sunar. Yine turizm sayesinde farklı sosyal ve kültürel yapıdaki toplumlar birbirleriyle ilişkiler kurabilmekte ve bu ilişkiler sonucunda oluşan etkileşimler toplumsal değişimi hızlandırabilmektedir.

Ratz'a (2000:7) göre turizm yerel halkın boş zaman aktivitelerinde değişikliklere neden olmakta, beraberinde bireylerin dil becerilerini de geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Fakat dil becerilerinin gelişimi, bireylerin kendi dillerinden uzaklaşmalarına da sebep olabilmektedir. Turizm bireylerin daha hoşgörülü olmasını sağlarken, yine kişileri kumar ve uyuşturucu gibi değişik davranışlara da yöneltebilmektedir.

Uluslararası ve bölgesel kültür etkileşimlerine neden olan turizm bireyde özgür düşüncenin gelişmesine imkân sağlamaktadır. Ayrıca, kişilerin algılamalarını etkileyerek, bireysel birikimlerini evrensel değerlerle yenileyebilmeleri konusunda değişimi hızlandırıcı bir role sahiptir (Avcıkurt,2009:56).

Turizm sayesinde farklı toplumlardan gelen bireyler arasında bilgi alışverişi olmakta, dostluk ve arkadaşlık kurulmakta, çeşitli bilgi alışverişinde bulunulmakta, dil becerileri gelişmekte ve bunların sonucunda dünya barışına katkı sağlandığı görülmektedir. Ayrıca karşılıklı oluşan çeşitli ilişkiler sayesinde, bu etkileşimler tatil süresinin dışına çıkabilmektedir. Çeşitli ziyaretler, iş, eğitim gibi sebeplerle bu süreç uzatılmaktadır. Fakat bunun yanında, bireyler de kendi sosyo-kültürel değerlerine göre normal olmayan davranışları sergileme durumlarıyla karşılaşılacaktır.

2.1.3.1.2.Turizmin Aile Üzerine Etkileri

Aile en basit tanımıyla kan bağılılığı, evlilik gibi etkiler sonucunda oluşan toplumdaki en küçük yapı birimidir. Zamanla çeşitli sebeplerden dolayı özellikle son dönemlerde aile yapılarında bazı değişiklikler meydana geldiği gözlemlenmektedir.

Turizm genel olarak turist gönderen ülkeler için aile bağlarını güçlendirici etkilere sahiptir. Aileler büyüdükçe, çocuklar olgunlaştıkça ve buna yoğun iş hayatı eklenince aile bireyleri arasında bağlar zayıflayabilmektedir. Aileler bu açığı yılın en önemli dönemi olarak gördükleri ailecek yapılan tatille telafi etmeye çalışmaktadırlar. Heyecan, hazırlık, beklenti ve seyahat tecrübesi aile yaşamında unutulmaz bir aktivite olacaktır. Aileler seyahatleri ve tatilleri süresince birlikte vakit geçirerek aile bağlarını güçlendirme fırsatı yakalayacaklardır. Ancak bu durum daha çok turist gönderen ülkeler için geçerli olmaktadır (Akman, 2007; Demircan,2010:125; Doğan,1987:167). Doğan'a (1987:31) göre ise bu durum bazen değişebilmektedir. Bazen turistler için tatilde önceden görülmeyen sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Minnesota Üniversitesi'ndeki yapılan bir çalışmaya göre birlikte tatile çıkan evli çiftlerde, daha önce alışkın olmadıkları ölçüde birlikte olmanın ve yüksek tatil beklentilerinin gerginlik yarattığı, var olan evlilik sorunlarının arttığı ve sonucunda ailelerin tatillerinin kötü geçtiğini test etmiştir. Tatilde en çok, kendini yorgun, enerjisiz hissetme, ufak şeylere kızma, kaygılı ve sıkıntılı olma, uykusuzluk, baş ağrısı gibi bedensel rahatsızlıkların ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Turizm, ailelerin eğitim ve öğretimine katkılar sağlamaktadır. Aile içinde eğitime önem verilmesiyle, özellikle kız çocuklarının eğitimi, yabancı dil öğrenme isteği ve bu doğrultuda isteklerde artışlar sağlamaktadır (Emekli,2001:190).

Diğer yandan turizm, turist kabul eden toplumlarda ise daha çok turizmin kuşaklar arasındaki ayrılıkları ve çatışmaları arttırdığı düşüncesi kabul görmektedir (Doğan,1987:167). Demircan'a (2010:125) göre turizm olayının gerçekleştiği bölgelerde yaşayan köy veya kent aileleri turizmin etkilerini farklı hissetmektedirler. Doğan'a (1987:178) göre turizm az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde geleneksel temellere dayanan karşılıklı yardım ve işbirliğini azaltmakta, kuşaklar arasındaki çatışmayı arttırmakta, daha geç evlenilmesine ve daha çok boşanmalara neden olmaktadır. Bireysel olan samimi ilişkiler ortadan kalkabilmektedir.

Turizmin İslam ülkelerindeki etkilerinin incelendiği bir çalışmada; kadınların kat hizmetlerinde çalışmaya başlaması ile çalışan kadınların geleneksel rollerinin değiştiği, kadınların da ailenin geçimini üstlendiği belirlenmiştir (Maier akt: Doğan,1987:167).

Turizmin aile yapısı üzerindeki etkisi ile ilgili olarak üzerinde en çok durulan ve ele alınan konu, kadınların aile yaşamındaki rollerinde değişme ve daha özgür bir duruma gelmeleridir (Doğan, 1987:167). Turizmle birlikte turistik bölgelerde yeni iş imkânları doğmaktadır. Buda erkeklerin yanı sıra yerel toplum içinde kadınların da çalışma hayatına katılmalarını sağlamaktadır. Kadınların turizm sektöründe çalışmaya başlamalarıyla, aile içindeki statülerinde bir değişme görülmekte, ekonomik bir özgürlük elde etmektedirler. Bu durum bazen erkek eşe bağlılığı azaltmakta ve özellikle kadının fazla para kazanmasıyla çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bunlar sonucunda aile yapısı zedelenmekte, bağlılık azalmakta ve hatta boşanmalar ile sonuçlanabilmektedir. Turizmin, aile yapısındaki sorumluluk seviyesini, karar alma biçimi, iş imkânlarının değişmesini etkileyebilen bir faktör olarak görülebilmektedir. Kazanılan gelir bakımından turizm aile yapısında statü değişikliklerini oluşturmaktadır (Baykan, 2007:64,65). Ayrıca özellikle turizmi temel geçim kaynağı olarak gören ailelerde, aile içinde bireylerin davranışları birbirlerine karşı değişmektedir. Sonucunda özellikle çocukların karar alma tutumlarında, beklentilerinde ve yaşayışlarında geleneksel davranış biçimlerinden uzaklaşıldığı görülmektedir. Turizm işletmelerinde çalışan çocukların rahat davranışları, aile içerisinde de etkili olmakta, aile bireyleri yabancı evliliklerine daha esnek bakabilmektedirler.

2.1.3.1.3.Turizmin Toplum Üzerine Etkileri

Turizm temelde toplumsal bir olaydır. Turizm farklı yaşam biçimlerine yol açarak toplumsal bir akım özelliğine sahip olmaktadır (Emekli,2001:189). Toplum insan etkileşimlerinden oluşan bir yapıdır. Turizmde bu etkileşim yerel halk ile turistler arasında olmaktadır. İki tarafında birbirini çeşitli yönlerden etkilediği, ama

genel olarak bakıldığında turistler tarafından gidilen bölgedeki mevcut olan değerlerin ilgi çektiği ve beğenildiği görülmektedir.

Son zamanlarda gelişen literatürde, turizmin dünyada gelişimi ile ev sahibi topluluklar üzerinde turistlerin etkisinin görüldüğü belirtilmektedir. Ülkeler (ülke içindeki bölgeler) turizme döndükçe milli gelirden artma, istihdam, yaşam standartlarının artmasıyla sınırlı şeylere olan bağlılığın artması ve gelişmeye bağlı olarak yerel nüfusu etkilemeye başlayacaktır. Bölgeye değişik ziyaretçilerin gelmesi ile geleneksel kültür değişebilmekte ve bir kasaba ya da köy tahrip olabilmektedir (Akis vd.1996:481).

Kırsal toplum turizme açıldığı zaman kentsel değerleri kabullenmek zorunda kalmaktadır. Kentsel değerlerle birlikte teknoloji, kamu ve özel bürokratik örgüt ve organizasyonları da beraberinde sağlar, iletişim ve dış dünya ile bağlantılar artar. Turizmin değiştirici etkisi kırsal toplumun pazara açılması, endüstrinin kurulması olayları ile gerçekleşmektedir. Turizm modernleşme sürecinde doğrudan ya da dolaylı bir etken olduğu kabul edilmektedir (Emekli,2001:2003).

Turizmin toplum hayat standartları üzerindeki etkileri ekonomik etkiler ve kültürel öğeleri içermektedir. Turizm toplumların kültürel boyutta yeni gereksinimlerini oluşturmaktadır. Turistlerin yaşam biçimleri onları gören yerel halkı etkilemekte ve sonucunda turistlerin yaşam biçimini kabul etmeye başlamaktadırlar. Araştırmalar, yerel halkın zamanla orta sınıf turistlerin yaşam tarzına ve hayat standartlarına yakın bir yaşantıyı benimsedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca turizmin iş dışındaki zaman değerlendirme alışkanlıklarını da etkilediği belirtilmektedir (Avcıkurt,2009:55).

Tuna'ya (2007:15) göre turizm geniş kapsamlı olan bir süreçtir ve bu doğrultuda etkisi ile meydana gelen toplumsal değişiklikler; demografik etkiler, ekonomik etkiler(tüketim kalıplarında değişmeler, üretim faktörlerinde gelişmeler), kültürel etkiler (normlarda görülen değişiklikler, kültürel tüketim), çevre üzerine etkiler şeklinde gruplandırılabilir.

Turizm ziyaretçilerin ve yerel toplumun davranışlarını, kişisel ilişkilerini, yaşam şekillerini karşılıklı etkileşim içinde olmalarına olanak sağlamaktadır. Fakat bu etkiler (özellikle yerel halk etkilenmesi) ülke gelişmişlik düzeyine göre daha çok görülmektedir diyebiliriz. Örnek vermek gerekirse Türk toplumunda, son zamanlarda

tüketim alışkanlıklarında, giyim tarzlarında, gelenek ve göreneklere bağlılığın azalmasında ve dil değişimlerinin olduğu görülmektedir. Yine toplumda yabancı turistlerle evlenme oranının son yıllarda artmasıyla olumlu yanlarının yanında olumsuz(kültürel ve değer yargılarında kayıplar, boşanmalar, farklı milletler arasında yaşanan çatışmalar, ön yargılar gibi) birtakım sonuçlarında beraberinde getirdiği görülmektedir.

Lanquar'a (akt.,Avcıkurt,2009:60) göre Türkiye'de turizmin sosyal sınıflar üzerinde çeşitli etkileri vardır. Turizm birçok yerde olduğu gibi ülkemizde Akdeniz ve Ege Bölgelerinin kıyılarında tarıma dayalı işçilikten turizm sektörüne geçişe yol açmıştır. Bu değişim sadece üretim yapısında değil, politik tercihler, yaşam tarzları ve kültürel yapılarda da etkisini göstermiştir.

Turizmden bütün sınıflar yarar görse bile, turizmin gelişmesi özellikle büyük tasarımlar olduğunda, toplumsal sınıflar arasındaki ayrılıkları ve eşitsizlikleri pekiştirebilir. Büyük otellerden, turizme ayrılmış en iyi olanaklardan zenginler yararlanırken, öteki toplum sınıflarının bunlardan yararlanamaması, bazı toplumsal ayrılıklar oluşturmaktadır. Turizm endüstrisi de toplum sınıflarını şöyle yansıtır, toplumda en aşağı kesimde bulunanlar genellikle turizmde en aşağı işlerde çalışmakta, eğitim düzeyi biraz daha iyi olanlar için turizm daha iyi bir iş olanakları sağlayabilir. Bu nedenle turizm yalnızca zengin ve yoksul sınıflarının bulunduğu bir toplumda orta derecede gelir sahibi kişilerin sayısını azaltabilir (Doğan, 1987:163-164; Baykan,2007:68).

Turizmde yerel halk arasındaki ekonomik kazanç dengesizlikleri bazı tepkilere sebep olabilmektedir. Örneğin Bali'de turist rehberleri ve araba sürücüleri her ay 400-500 dolar kazanırken, bir öğretmen sadece 100-150 dolar kazabilmektedir. Yine turizmle birlikte kadınların çalışmaya başlamasıyla aile içindeki geleneksel rolleri değişmektedir. Kadınların eşinden daha iyi konumda olması ya da daha çok kazanması erkek eşte aile içindeki gücün azaldığı hissi içerisine girebilmektedir. Buda bazı olumsuzluklara neden olabilmektedir (Erdoğan akt. Avcıkurt,2009:55-56).

Demircan'a (2010:26) göre ziyaret edilen ülkede yaşayan yerel halkın hayat tarzı, ziyaret eden toplumlarınkinden farklıdır. Genel olarak ise yabancı ziyaretçilerin varlığı ziyaret edilen yerdeki yerel halka etkisi daha fazladır. Yapılan araştırmalar ziyaretçilerin yerel halkla kurdukları kişisel ilişkiler sonucunda; ziyaretçilerin

kendilerine has davranışlarının yerel halkın hayat tarzı ve tutumları üzerinde olduğu görülmüştür. Yerel halkta olan bu farklılıklar, bazen ziyaretçilere kendi ülkelerinde sahip oldukları topluluklardan daha çekici gelmektedir. Bazen de tam tersi olup ziyaretçiler gittikleri yerlerdeki hayat tarzlarını benimseyip bunu yaşam tarzları haline getirebilmektedirler. Ancak bu tür durumlar ender olarak görülmektedir.

Başka bir yandan ise turist-ev sahibi toplum arasındaki etkileşimler bazen tepki biçiminde oluşabilmektedir. Örneğin ziyaretçilere yiyecek sağlayan yerel halkın elde ettiği kazanç, hizmet endüstrisinde çalışan yerel halkın elde ettiği kazançtan daha yüksek olduğunda, bu durum kendileri kadar şanslı olmayan kişilere karşı büyüklük duyma durumlarına ve çeşitli olumsuz davranışlara yol açacaktır. Sosyal toplum açısından, ekonomik kazançtaki farklılıklar turizme bazı tepkiler doğuracaktır (Avcıkurt,2007:65).

2.1.3.1.4.Turizmin Sosyal Sınıflar Üzerine Etkisi

Sosyal sınıf kavramı kişilerin belirli özelliklere göre ayrılmasını ifade eder. Bunlarında doğal olarak insanların gelir, yaşam tarzı, eğitim vb. gibi ihtiyaçlarından doğduğunu söyleyebiliriz. Avcıkurt (2009:59) özellikle sosyal sınıflar alt, orta ve üst sınıf olarak ayrılmaktadırlar. Bazı sosyal bilimciler ise toplumsal sınıfları üst, üst-orta, alt-orta, işçi ve alt sınıflar olarak beş gruba ayırmaktadırlar. Turizm toplumdaki sosyal sınıflar üzerinde çeşitli etkiler meydana getirdiği kabul edilmektedir. Turizm, turistik bir çekim merkezinde yerel halkın gelir seviyesini arttırdığı gibi, sosyal sınıflar arasındaki ayrılıkları ve eşitsizlikleri de pekiştirebilmektedir. Özmen'e (2007:24) göre zengin kişiler ve daha yüksek sosyal sınıflara mensup bireyler, oldukça fazla seyahat etmektedirler. Düşük gelir sahibi olan insanlar ise daha az seyahat etmektedirler. Bu durum sosyal ayrılıkları meydana getirebilmektedir.

Turizm çeşitli sosyal gerilimleri saklar ve sosyal sınıflar arasındaki dengesizlikleri artırabilir. Yerel halkın istihdam ağırlıkları turizmle değişme göstermekte, sadece belirli bir yöne yoğunlaşılması sonucunda, üretim yapısında, politik tercihlerde, yaşam tarzında ve kültürel yapılarda değişimler hissedilir. Turizm endüstrisi ayrıca yerel halkı kışın dinlenip yazın olabildiğince fazla kazanma eğiliminde olmaya itmektedir. Buda bazı sorunlara yol açabilmektedir (Demircan,2010:128; Avcıkurt, 2007:66.)

Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri aslında ekonomik etkilerle bağlantılıdır. Sektörün gelişmesiyle sağlanacak gelir artışı ve istihdam olanakları daha önce düzenli bir gelire sahip olmayan kişilerin istikrarlı gelir elde etmelerini sağlayacak, bu durum zamanla toplumda kişilerin her türlü karar alma sürecine kendilerine güvenerek katılmalarına yardımcı olacaktır (Weaver ve Opperman akt.Oktayer vd. 2007:29-30).

Turizm sayesinde artan gelir bireylerin daha nitelikli eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma ile kültürel faaliyetlere atılma durumunu da etkileyecektir. Gelir artışı ile aile planlamasına katkı sağlanacaktır (Oktayer, vd., 2007:30).

2.1.3.1.5.Turizmin Eğitim Üzerine Etkisi

Eğitim uzun dönemli bir süreçten oluşmaktadır. Turizmin ekonomik, fiziksel ve sosyo-ekonomik boyutlarının artmasıyla turizm faaliyetleri devlet mekanizmasının parçası haline gelmiştir. Turizmin kamu yönetimleri nazarında öneminin giderek artması eğitim kurumlarını da etkilemiştir. Sektöre kalifiye eleman yetiştirmek, toplumun turizm getirilerinden iyi derecede faydalanması için orta öğretim kurumlarından, ön lisan, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimine imkân sağlayan okullara ve özel turizm ve otelcilik okullarına kadar çeşitli düzeylerde turizm eğitim kurumları faaliyete geçmiştir (Baykan,2007: 69–70; Avcıkurt,2009:57-58).

Ayrıca yörelerindeki yerel halkın bilgi, beceri ve yabancı dillerinin artması için eğitim oldukça önemlidir. Kendilerini daha iyi ifade edebilmek için kendilerini geliştirme ihtiyacı duymaktadırlar. Bunun için yerel halk okuma yazma kursları, yabancı dil eğitimi veren kurumlar, yurt dışı eğitimi, çalışılan bölümlerle ilgili çeşitli seminerlere katılma gibi çeşitli faaliyetlere katılmaktadırlar. Ayrıca kendisi, gelenek ve görenekleri, kültürel varlıklarını daha iyi ifade edebilmesi için daha çok araştırma ve bilgi toplama ihtiyacıyla kendisini geliştirecektir. Ayrıca emek yoğun bir sektör olmasından dolayı her geçen gün daha eğitilmiş ve kalifiye elemanlara ihtiyaç giderek artmaktadır.

2.1.3.1.6.Turizmin Hayat Standartları Üzerine Etkisi

Turizmin hayat standartları üzerindeki etkileri, ekonomik ve kültürel öğeleri içermektedir. Turizm toplumlara birçok alanda olduğu gibi kültürel boyutta da yeni ihtiyaçlar doğurmaktadır. Turistlerin yaşam biçimleri, onları gözlemleyen yerel halkı farklı yönlerde etkilediği, onlarında turistlerin yaşam biçimini benimsemeye başladıkları ileri sürülmektedir. Araştırmalar yerel halkın zamanla orta sınıf turistlerin yaşam tarzına ve hayat standartlarına yakın bir yaşamı benimsediği belirtilmektedir. Ayrıca turizm iş dışındaki zamanın değerlendirilmesi alışkanlığını etkilemekte, yerel halk turizm sayesinde çeşitli iş fırsatlarıyla ekonomik bir güç sağlayarak hayat standartlarını geliştirmekte, toplum ve çevre bilicini arttırmaktadır (Avcıkurt,2007:66-67; Doğan,1987:158). Turizmin yerel halka sunduğu çeşitli istihdam olanakları ve ekonomik anlamda sağladığı faydalar ile yaşam standartlarında iyileşmeler gözlemlenmektedir.

2.1.3.1.7. Turizmin Demografik Etkileri

Turizmin toplumun sosyal yapısındaki demografik etkileri daha çok nüfus hareketliliği ile ilgilidir. Bu etkiler yörede nüfusun artışı, yaş ve cinsiyet boyutlarında olan değişimler olarak belirtilebilir. Turistik bölgelerdeki gelir artışları ülkenin diğer bölgelerinde yaşanmaması, çeşitli dengesizliklere sebep olmakta ve kırsal bölgelerden turistik bölgelere bir göç hareketi yaşanmaktadır. Bu göç ise beraberinde barınma, eğitim, sağlık, kültürel yozlaşma, alt yapı gibi çeşitli sorunları da getirmiştir. Bunun yanı sıra bazı bölgelerde kırsal alanlardan sanayileşmiş bölgelere doğru olan olumsuz göç dalgalarının turizm sayesinde durduğu, hatta tersine dönüp bulunulan bölgenin, cazip olmasını sağlayıp, göç alan bir yer haline gelebilmektedir (Avcıkurt, 2007: 66; Tuna 2007:15; Uçar akt. GÜDÜ, 2011: 26).

2.1.3.2. Turizmin Kültürel Etkileri

Kültür bir toplumun sahip olduğu maddi manevi değerlerden oluşan ve kendi kimliğini taşıyan bir yaşam tarzı ve gelenekleridir. Bu doğrultuda bir toplumun dil, din, ahlak, hukuk, gelenek, davranış, zevkler, sanat, ekonomik, felsefi eğitimleri gibi toplumun oluşturduğu bir bütündür. Kültürü oluşturan tüm bu değerler aynı zamanda turizmin çekicilikleri arasındadır. Değişik değer yargılarından oluşan kültür ve sanat

varlıkları, toplumsal gelişmeyle birlikte ulusal kültürün mirasını da oluşturmaktadır. Bu mirasta turizmin önemli bir hammadde olduğu için korunması ve geliştirilmesi gereklidir. Turizm ve kültür arasındaki ilişkilere bakınca öncelikle kültürün turizme yol açması ile turistlerin gittikleri yerlerin kültürlerinden etkilenmeleri sonucunda kendilerini geliştirip bilinçli bir kültürel turizm faaliyeti alması sağlanmaktadır. Diğer durum ise, kültür ve uygarlık bakımından farklılık yaşayan yerlerde karşılaşılmasıdır. Her iki durumda da turizmin kültür taşıyıcısı olarak, insanlar ve toplum arasında kültürel bağları güçlendirdiği ve insanların birbirlerini daha iyi anlamada önemli bir yerinin olduğu görülmektedir (Usta, 2001:87,165). Kültürel değerler genellikle “gelenekselleşmiş” varsayımların yansıttığı şeylerin ve bireysel psikolojinin etkilenmesiyle oluşurlar (Burner akt. Kim, 2002:829).

Karşı karşıya gelen iki kültürün zamanla karşılıklı etkileme ve etkilenme sonucunda birbirlerine benzeme durumları kaçınılmazdır. Kültürleşme (acculturation) olarak bilinen bu küresel süreçte bir toplumun kültürü ve nesillerdir bilinen kültür varlıkları yeni sentezlerle değişebilmektedir. Kültürler arasındaki etkileşim çoğu zaman çift yönlü değil, tek yönlü şekilde görülmektedir. Örneğin, turist ağırlayan az gelişmiş ülkelerin insanları ile gelişmiş batılı turistlerin ilişkilerinde, çoğu kez tüketim merkezli batı kültürü, az gelişmiş ülkelerin kültürlerini etkisi altına almaktadır (Roney,2011:105-106).

Tuna'ya (2007:15) göre turizmin kültürel etkileri, toplumun kültür üretimi(otantik sanatlar) ve kültür tüketimi (yaşam ile ilgili örf ve adetlerde görülen değişimler) durumunda ziyaretçi kültürlerle etkileşimi olarak belirtilebilir. Bunlarda:

- Normlarda görülen değişimler, geleneksel kültüre ait olan toplumsal beğeni duygularında oluşan değişimler ve eskiden kabul gören bir davranışın, zamanla makul, hatta makbul hale gelmesi,
- Kültür tüketimi, gelenek ve görenekler çerçevesinde yaşanan düğün, bayram, dini merasimler, yöresel sanat ve edebiyat konularında oluşan değişimler olarak belirtilebilir.

Turizm faaliyetlerindeki değişimler toplumların kültürel yapılarını etkilemektedir. Turizm sayesinde herhangi bir yere giden turist, yerel davranışlardan etkilenip öğrenmekte ve eve döndüğünde gördüklerini paylaşabilmektedir. Turizmin gelişmesi yerel toplumu kültürel açıdan; yerel kültürün önem kazanmasıyla ve bu

doğrultuda toplumun kendi kültürleri hakkında bilinçlenmesi, yine yerel halka yabancıların kültürlerini öğrenip bilgi birikimlerini arttırabilme imkânı sunar. Turizm yerel halkı kültürel açıdan şu şekilde etkileyebilir (Rızaoğlu akt. Avcıkurt,2009:66).

- Yerel kültür önem kazanır ve yerel halk kendi kültürleri hakkında bilgilerini arttırır.
- Yerel halk yabancıların kültürlerini öğrenir ve bilgi birikimini arttırır.

Dünya Turizm Örgütü'ne göre uluslararası turistlerin %37'sinin kültür amaçlı seyahat etmeleri bireylerin farklı kültürleri tanımaya karşı bir eğilim içinde olduklarını göstermektedir. Ayrıca kültür genel bir tema olarak, tüm turist gruplarından belirli bir payı da kendine çekebilmektedir (Öter ve Özdoğan, 2005: 129).

Kültürel yayılma daha çok, turistlerden yerel halka yönelik olarak gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda turizmin kültürü hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediği görülür. Birçok ülkede, turistlerin gelmesiyle değer ve inanç yapısının değiştiği, giyim ve yaşam biçiminde geleneksel kalıpların bırakıldığı, yeme içme alışkanlıklarında yabancıların taklit edildiği, geleneksel aile yapısının ve değer yargılarının değiştiği, konuşma dilinde yabancı sözcüklerin arttığı, sanatın gerçek anlam ve önemini yitirdiği gözlemlenmiştir (Doğan,1987:156; Baykan,2007:118).

Fakat bu değişikliklerin ne ölçüde turizmin ya da endüstrileşme, kentleşme ve radyo televizyon gibi çeşitli kitle iletişim araçlarını sonucu olduğunu belirlemek oldukça zordur. Güçlü ve sağlam bir yapıdaki kültür turizme gerekli uyumu sağlayarak kendi varlığını devam ettirebilir ama zaten çözülme durumunda olan, uzun süre sömürge durumunda kalmış, toplumsal değişmeler sonucunda köklü değerlerini kaybetmiş olan bir kültür büyük olasılıkla turizmden daha çok etkilenecektir (Doğan,1987:156-157).

Unutulmaması gereken bir hususta, herhangi bir toplumun geleneksel /saf kültüründen söz edebilmenin mümkün olmadığını da belirtmek gerekir. Çünkü kültürü meydana getiren çeşitli değerler bir taraftan kişiler tarafından içselleştirilerek ve diğer toplum üyeleri tarafından gerçekleştirilmiş yaptırımlarla sosyal yapı korunmaya çalışılırken, diğer yandan değişik ihtiyaçlara özgü tutumlar geliştirmeye yöneliktir. Bu durumda gelenekler ve toplumsal kurallar statik değil değişkendir. Özellikle teknoloji ile birlikte kullanılan gelişmiş araçlarla her türlü bilgi çok hızlı yayılmakta ve böylece

bütün kültürlerin karşılıklı etkileşim ve değişim içinde olduğu karmaşık sosyal bir sistemde, turizmin neden olduğu sosyo-kültürel değişimlerin sınırlarını belirlemek çok zordur (Roney,2011:106).

Örneğin ülkemizin hem turist sayısı hem de turizm gelirleri ile elde ettiği önemli gelişmelere rağmen, yinede kapasitesini sonuna kadar kullanamadığı görülmektedir. Yalnızca güneş ve denizin var olması ile kendiliğinden bir turizm faaliyetinin gelişme gösterilemeyeceği ülkemizde son yıllarda anlaşılmaya başlanmıştır. Dolayısı ile doğa ve kültürel varlıkları olgunlaştırılmış hizmet kültürüyle ancak bir anlam ifade edecektir (Çalışkan ve Tütüncü,2008: 144).

2.1.3.2.1.Kültür Yayılması

Turizm kültürel yayılmayı sağlayan en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir. Turistik amaçla çeşitli yörelere giden turistler yerel halkın yaşam biçimini, alışkanlıklarını, gelenek göreneklerini, mutfak kültürünü vb. öğrenerek kendi ülkelerine döndüklerinde yaşadıkları deneyimleri paylaşacaklardır (Özmen,2007:37; Avcıkurt,2009:68). Kültür yayılması sonucunda kültürleşme süreci başlayacaktır. Buda birey ve grupların başka kültürlerle girmesi ve etkileşimi sonucunda karşılıklı değişimi ifade etmektedir. Bu genellikle uzun süreli kalışlarda ya da o bölgeye yerleşme sonucunda daha belirgin olmaktadır. Ayrıca gidilen toplum kültürü de bundan etkilenecektir. Örneğin, Alanya ve Didim gibi tatil beldelerine yerleşen turistlerin zamanla yerel halkla karşılıklı etkilendikleri görülmektedir (Avcıkurt,2009:67-68).

Kültür toplumların yıllardır birikimleriyle oluşmuş davranış, inanış ve düşüncelerinden oluşur. Her toplumda farklı coğrafya, farklı inançlara sahip olduğu için bu farklılıklar oldukça çeşitlidir. Toplumlar kendi kültürlerini tanıtabilmek, ülkelerine daha fazla turist çekebilmek için turizmi en iyi araç olarak görmektedirler.

2.1.3.2.2.Kültür Şoku

Kültür şoku, fiziksel ve psikolojik bazı etkenlerin, farklı bir ortama girildiği zaman bırakmak durumunda kalan turistlerin ve yerel halkın üzerinde gözlemlenen değişikliklerdir (Özmen,2007: 37-38). Turist ve yerel halk arasındaki farklardan ortaya

çıkan bu kavram, turistin gittiği yerdeki kültür hakkında bilgi eksikliğinden, ne tür davranışlar sergileyeceğini, nasıl giyineceğini ve konuşulacağını bilememesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle bu durum kültürel farklılık gösterdiği durumlarda yaşanmaktadır. Bu sebeple olan etkileşimlerde bir anlaşmazlık, gerilme, huzursuzluk olmasıyla karşılıklı bir olumsuz tutum içine girilebilmektedir. Ayrıca kültür şoku yerel toplumu reddetme, değer sistemini karışık bulma ve sonucunda bir karışıklık yaşama, bireylerin kendilerinin topluma uyamamasından doğan beceriksizlik hissi belirtileriyle de ortaya çıkabilir (Avcıkurt,2007:83-84). Genel olarak turistlerde bu şokun etkilerini tatillerini paket tur şeklinde alarak ve etkinliklere gruplar halinde katılarak azaltmaya çalıştıkları görülmektedir.

Turistlerin tatil psikolojisi ile kendilerini daha rahat hissetmeleri sonucunda normalde yapmadıkları etkinliklere dâhil oldukları da görülmektedir. Aynı şekilde yerel halkta da turistlere daha yakın olmak için normalden farklı davranışlar ve alışkanlıklar edindikleri görülmektedir.

2.1.3.2.3.Kültür Kirlenmesi

Turizm faaliyetleri, toplumun geleneklerini bozabilir. Çünkü turist olduğu andan itibaren bireyler, ruhsal ve fiziksel açıdan değişiklik göstererek kendi gerçek kişiliğinden daha rahat, özgür ve bağımsız bir imaja bürünmektedir. Turistin ruhsal ve fiziksel baskı ile girdiği bu yeni zihniyet ve davranış, ziyaret ettiği ülke ve bölgenin gelenekleri üzerinde etki göstermektedir. Yabancıya atfedilen prestij, yerel halkta hızla turiste benzeme ve onlar gibi davranmaya başlama arzusunun kamçılanmaktadır. Bu kültürel kirlenmedir. Kültürel kirlenme; giyim, kuşam, yemek biçimindeki değişimler, geleneklerin bozulması, örf ve adetlerin ticari faaliyetler dönüşmesi, yabancı sözcüklerin artmasıyla oluşan yozlaşmalar, yöreyle uyuşmayan eğlence tarzlarının yaygınlaşması olarak belirtilebilir (Arthur akt.,Olalı, 1982: 326-327).

2.1.3.2.4.Kültür Yozlaşması

Kültürel değişimin sonucunda esas kültürün göz ardı edilerek farklı kültürlerden etkilenmesi olayıdır. Bu aslında küreselleşme, gelişen teknoloji ile bütün kültürler için oluşan bir durum olmakla beraber etkilenme aynılaşma haline

dönüştüğünde yozlaşmada kaçınılmaz hale gelmektedir. Çağımızda ulaşım ve iletişim olanaklarının son derece geliştiği, insan ilişkilerinin yoğunlaştığı ve bununla doğru orantılı olarak kültürel iletişim ve etkileşimin arttığı görülmektedir. Sonucunda bütün insanlığın benimsediği ortak değerler ve ortak kültür mirası daha anlamlı hale gelmiştir (Demircan,2010:132; Avcıkurt, 2009:67).

Kültürel yozlaşma özellikle geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde kendi benliğini koruyamama gibi sonuçlara sebep olduğu için dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Çünkü bu tür toplumların daha kendi değer ve yargılarını benimseymeden farklı toplumlardan hızlı bir şekilde etkilenebildikleri gözlemlenmektedir. Bunun en iyi aracı ise turizm olarak görülmektedir. Ramson'a (akt. Baykan,2007:112) göre turistlerin yoğun olarak ziyaret ettikleri yörelerde, buraların yöresel bazı özellikleri ve kültürde değişmeler görülmeye başlar. Yöre halkı turistlerin yaşam biçimlerine özenerek onlar gibi yaşamaya başladıkları an kültürel yozlaşma başlamış olur. Geleneksel değerler yerini ticari anlayışa bırakır. Bu duruma yol açan nedenlere bakıldığında ise, yerel toplumun, turizme karşı sergilediği kültürel esneklikler sonucunda gelenek, görenek, değerler, davranışlar ve inanışlardan ödün verildiği, sanatının değiştiği görülmektedir. Bunlar başlangıçta turist davranışlarını taklit olarak başlasa da zamanla yeme-içme alışkanlıkları, giyimde değişiklikler, ekonomik taklitler şeklinde, onlar gibi yaşama çabaları olarak görülmektedir. Yerel kültür giderek başka kültürlerin etkisinde kalıp kendi değerlerini yitirmektedir. Turistik bölgelerdeki yerel halkın çoğunluğu bu yozlaşmayı turizmin olumsuz etkisi olarak görmektedir.

Bazı Batı toplumlarında turizm ile birlikte kültür ve sanat değerlerinde büyük değişiklikler görülmektedir. Örneğin turizmin oldukça ön planda olduğu İngiltere'de kiliselerin dini bir kültürü temsilden daha çok birer alveriş ve kazanç sağlama merkezine dönüştüğü görülmektedir (Avcıkurt, 2009: 67).

2.1.3.2.5.Kültürel Değişim

Kültürel değişimin uzun süreçte ve yavaş yavaş olduğu görülmektedir. Bu genelde turistlerin bir bölgeye gidip yerel halkı kendileri için normal olan davranış ve tutumlarıyla etkilemeleri sonucunda oluşmaktadır. Bu etkilenme biçiminin olumsuz olacağı gibi olumlu yanları da vardır. Kültürel değişimler üzerine yapılan araştırmaların bazıları, turizm etkilerinin zararlı olduğunu iddia ederken diğer bir

kısmı turizmin geleneksel el sanatlarında (hediyelik eşya, giyim eşyaları, el sanatları gibi) Rönesans etkisi yaptığını belirtmektedirler (Özmen, 2007:38).

Kimi ülkelerde gözlemlenen ve turizmin etkisi ile açıklanan kültürel değişmelere şu şekilde örnekler verilebilir:

✓ Değerlerin Değişmesi

Birçok gözlemci turizmin ahlaki değer ve davranışları etkileyip değiştirdiğini düşünmektedir. Özellikle cinsel ahlakın etkilendiği görüşü fikri yaygındır. Örneğin, İspanyol turistler arasında yapılan araştırmada, katılımcıların %66'sının turizmin cinsel ahlakı ve kadın-erkek ilişkilerinde önemli ölçüde bir etken olduğu belirlenmiştir (Social Abstracts,1973 akt. Doğan,1987:157). Özellikle gençlerin bu değişime daha çok sebep oldukları ve yaşlılarında giderek bu duruma daha hoşgörülü baktıkları görülmektedir. Doğan'a (1987:157) göre ancak bu değişikliklerin ne kadarını turizmden kaynaklandığı, ne denli köklü değişiklikleri yansıttığı tartışma konusu olarak değerlendirilmektedir. Özellikle bu tutumların genç erkekler ve turist bayanlar arasındaki ilişkilerden kaynaklı olduğu düşünülürse, topluluğun yaşam biçiminde gerçekten bir değişimin olduğunu söyleyebilmek oldukça zorlaşmaktadır. Ayrıca turizmin, yerli kültürel değerlerin (bilgi vermek, yardımcı olmak vb.) yapısında daha maddeci ve ticari bir nitelikler kazandırdığı fikri ileri sürülmektedir.

Yine özellikle turizmin yoğun olarak gerçekleştiği bölgelerde (Alanya, Side, Bodrum vb.) yerel halkın turistleri önemli bir gelir kaynağı olarak görmeleri sonucunda restoranlarda, mağazalarda, marketlerde normalinden daha yüksek fiyatlar uygulamaları sonucunda yaşanan bölgedeki diğer vatandaşların bu durumdan olumsuz yönde etkilendiği gözlemlenmektedir. Çünkü bu nedenle yerel halk daha yüksek fiyatlı ve sınırlı imkânlarla sahip olmaktadır.

✓ Dinsel İnanç ve Davranışların Değişmesi

Birçok gözlemci turizmin dinsel inançları zayıflattırıp, dinsel davranışları azalttığı görüşündedir (Doğan,1987:157). Nepal'de yapılan bir araştırmada (1995) turizmin geliştiği yörelerde, yöre halkının davranışlarında, inanç ve değerlerinde giderek azalmalar olduğu belirlenmiştir. Turizm, farklı inanç ve

görüşteki toplumları bir araya getirmiş ve yerel halkın turistleri taklit etmesiyle geleneksel kültürde değişimlere sebep olmuştur. Özellikle genç yaştaki bireylerde dini inanış ve değerlerde bir takım bozulmalar gözlemlenmiştir (Pandey ve diğerleri akt. Baykan,2007:120).

Bu durum turistler içinde geçerli olabilmektedir. Çünkü normalde bireylerin yerine getirdikleri dinsel inanışlarının gereği olan davranışları(kiliseye gitme, pazar ayinlerine katılma, camiye gitme gibi) aksattıkları ya da yapmadıkları görülmektedir. Buna en büyük etken tatil psikolojisinin vermiş olduğu rahatlık duygusudur. Ayrıca daha önce değinildiği gibi, normal hayatlarında dini olarak yasak olan şeyleri(kumar, uyuşturucu, alkol, fuhuş gibi) yapmamalarına rağmen tatil esnasında yapabildikleri görülmektedir.

✓ Yabancı Yaşam Biçimlerinin Benimsenmesi

Turistlerin yaşam biçiminin, onları gözlemleyen yerel halkı etkilediği, onlarında turistlerin yaşam biçimini benimsemeye başladıkları ileri sürülmektedir (Doğan,1987:158). Yerel toplumun turistleri gözlemleyerek edindikleri yeme içme alışkanlıkları, kılık kıyafet, eğlence ve boş zaman etkinliklerinin değişmesi yerel halkın değerlerinde oldukça fazla kayıplara neden olduğu görülmektedir (Tatoğlu vd., 2000:747). Her toplumun kendine özgü bir yeme-içme alışkanlığı vardır. Turistler gittikleri yerlerde farklı lezzetler denemeyi severler. Örneğin zengin bir sofraya kültürü olan ülkemizde yabancılar bu lezzetleri genel olarak beğenmektedirler. Fakat özellikle son yıllarda yabancı turistlerin kendi kültürlerine ait yemekleri gittikleri yerlerde aramaları ve işletmelerinde buna cevap vermesi sonucunda zamanla yöre halkının da bu yemeklere (hazır gıdalar, fast food, alkol gibi) karşı ilgisinin arttığı görülmektedir. Başlangıçta normal olan bu durum zamanla normal karşılanmaya ve tercihlerde ön sıralarda gelmeye başlamıştır. Özellikle gençlerde bu durumun onlara benzeme düşüncesinden arttığı görülmektedir.

Turizm yöre halkının kılık-kıyafetinde değişikliklere sebep olabilmektedir. Turistler kendi alışık oldukları tarzda giyinme ya da olduğundan daha rahat giyim şeklini tercih edebilmektedirler. Buda bir kısım yerli halkı rahatsız edebilmektedir. Fakat zamanla normal karşılamaya, bir medeniyet göstergesi olduğu kabul edilmeye ve onlar gibi giyinilmeye başlanma durumlarıyla karşılanmaktadır. Bleasdale ve

Tapsell'e (akt. Baykan,2007: 125) göre Tunus'taki turistik bir kasabada yapılan bir araştırmaya göre yerel halkta özellikle turistlerle iletişim halinde olan genç nüfus-turist arasında, yaşam tarzlarındaki değişimler dikkat çekmektedir. Artık gençler Batı tarzındaki kot pantolonları, siyah deri ceketleri tercih etmekte ve büyük oranda kendi geleneksel kıyafetlerini terk etmekte oldukları görülmektedir. Daha yaşlı erkeklerin geleneksel giyimlerini sürdükleri, yerel toplumdaki bayanlarında genç erkeklerin aksine giyim tarzlarında (siyah uzun kaftan) geleneksel anlayışlarını kaybetmedikleri belirlenmiştir.

Turizmin yerel halkın iş dışı zaman alışkanlıklarını ve eğlence anlayışlarını etkilediği savunulmaktadır (Doğan,1987:158). Eskiden yerel halkın özellikle gençleri akşamları evde vakit geçirdikleri, zamanla turistlere yönelik eğlence yerlerinin de(bar, diski, gece kulüpleri gibi) artması, özenti ve edinilen arkadaşlıklar sonucunda bu bunun değiştiği görülmektedir. Ayrıca görülen diğer bir değişim ise yerel halkta yabancıların özel günlerde tercih ettikleri kutlamalar, partiler, yat turları gibi çeşitli faaliyetlere özenme ve zamanla onlar gibi yapmayı eğlenmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Turizmin suç oranını arttırdığı görüşleri de vardır. Özellikle sezonda bu oranın ikiye katlandığı görülmektedir. Turizm bölgesinde diğer kırsal bölgelerden bir gelen vatandaşlar sayesinde bir yığılma görülmektedir. Sonucunda hırsızlık olaylarının daha da arttığı, uyυřturucu madde satımının yaygınlaştığı gözlemlenmektedir.

✓ Yerel Halkın Dilinde Yabancı Sözcüklerin Artması

Dil kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Her ulusun kendine ait bir dili vardır. Turizm özellikle sektörün yoğun olduğu bölgelerde yabancı dil öğrenme zorunluluğunu arttırmaktadır. Fakat bazı araştırmacılara göre turistlerle ilişkilerin sonucunda yabancı sözcüklerin yerel halkın dilinde kullanımının arttığı görüldüğü belirtilmektedir.

Birçok araştırmacı turizmin yerli dili  yolla etkilediği belirtilmektedir:

1. Ekonomik Değişim Yoluyla: Faaliyete geçen yeni turistik işletmelerde yerel halk yerine göçmenlere iş olanağı sağlanması sonucunda göçmenlerin dilinin yaygınlık kazanmasına yol açabilmektedir.

2. Özendirme Yoluyla: Turistlerin yaşam biçimlerinin, davranışlarının ve tutumlarının yerel halk tarafından gözlemlenmesi sonucunda, yerli toplumda yeni görüşler ve ilgiler oluşmakta, turistlerin dilleri saygınlık kazanmakta ve kendilerinin de bu saygınlıktan faydalanabilmek için turistlerin dillerini benimsenmeye başladıkları görülmektedir.
3. Doğrudan İlişki Yoluyla: Genellikle turistler yerlilerin dilini konuşamadıkları için özellikle turistik işletmelerde çalışanlar turistlerin dillerini öğrenmek durumunda kalırlar (Pamir,1997:103; White akt. Doğan,1987:159).

✓ Yerel Sanatın Değişmesi

Kimi yazarlara göre turizmin, yerli sanatın özelliklerini, işlevini ve anlamını değiştirdiğini, kimilerine göre ise bazı koşullarda yerli sanatın canlandığı, kimi koşullarda ise bozulmasına neden olduğu görüşleri vardır (Doğan,1987:160).

Özmen'e (2007:48) göre Akçakoca'da yaptığı çalışmasına göre, sanat, el sanatları, folklor ve yerel kültürünün diğer unsurlarının turizm sayesinde canlanıp değer kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat Baykan'ın (2007:155,156) Ürgüp de gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, turizmin yöredeki el sanatlarının ucuz ve kalitesiz üretilmesine neden olduğu gösteren sayının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yine yerel halk el sanatlarını turistlerin zevklerine yönelik üretildiğini, geleneksel sanatın yozlaştırıldığını düşünmektedir. Aslın da yapılan bu çalışmalar yörenin kültürel değerlerine göre değişmektedir. İlk çalışmanın yapıldığı yöreye bakıldığında kıyı turizmi ağırlıklı olduğu ve ona göre sanatsal değerlerin sergilendiği, ikinci çalışmada ise kültür turizmi ağırlıklı olduğu için değişimler daha fazla görülmektedir.

Kültürel ve sanatsal olarak üretilen eserler (halı, çömlek, hediyelik eşyalar, kıyafetler, örgüler gibi) genel olarak orijinaleri elle üretilmektedir. Turistlerin hatıra olarak o kültüre ait bir şeyleri satın almak istemesiyle talepte gittikçe artışlar görülmektedir. Zamanla bu durumun sonucunda, daha fazla ürün üretmek uğruna gerçek sanattan uzaklaşmakta ve yozlaşmalarla karşılaşmaktadır. Buna artan talebin yanında turistlerin daha ucuz şeyler istemeleri, taşınabilir, daha hafif, dayanıklı eşyalar ve kendi zevklerine göre olması yönündeki istekleri sebep olmaktadır. Sonucunda ise üretilen ürünlerin malzemelerinde ve üretiminde gerçekteki durumundan çok uzaklaştığı gözlemlenmektedir. Baykan'a (2007:156) göre ise bu durumlar yerel halk

turizmin yerel sanat üzerindeki etkilerini hissetmekte, ancak bunu tamamen yıkıcı ve bozucu boyutta görmemektedir.

Schödler'e (akt. Doğan,1987:161) göre, turizmin geleneksel sanatın, biçimi, rengi ve estetik görünüşü üzerindeki etkisi çok azdır. Bu sanatı zenginleştirmiştir. Eğer turizmin etkisi varsa bile bunu başka etkilerden ayırmak çok zordur. Turist çeken geleneksel toplumlarda endüstrileşme, kentleşme, Hıristiyanlık ve Müslümanlığın yayılması geleneksel sanat değerlerini değiştirmektedir. Ancak özellikle yeni oluşan uluslar, yerli kültür konusunda bilinçlenmekte ve yerel sanatlarını koruyarak, bunları müzelerde sergilemekte, sanatçılar kendi öz sanatlarına dönmeye çalışmakta, ulusal bilinç oluşumuna yardımcı olmaktadır. Fakat her ne kadar iyileştirme çabaları olsa da, sanatın temelinde yatan geleneksel inançların ortadan kalkmasıyla bu çabalar başarısızlıkla sonuçlanacaktır, sebebi ise turizmin etkisinden çok endüstrileşme ve Batılaşmadır.

2.2.Turizmin Olumlu Sosyo-Kültürel Etkileri ve Artırılması

Bir olguyu tamamen olumlu ya da tamamen olumsuz diye kesin yargılarla ifade etmek hiçbir zaman doğru değildir. Turizmde etkilerine baktığımız zaman temel etkenin insan olmasından dolayı hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarla karşılaşılması kaçınılmaz olmaktadır. Durgun'a (2006:36) göre birçok araştırmacı turizmin insanlar arasında iyi bir etkileşimi, anlaşmayı ve arzu edilebilir bir gelir dağılımını ifade ettiğini, kimilerine göre ise çevreyi olumsuz yönde etkileyen, gelenek ve görenekleri değiştiren negatif bir etkileşim olarak görülmektedir.

Birçok araştırmacıya göre turizmin sosyo-kültürel etkilerinin olumlu sonuçları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kozak vd. 2001:96-97; Yılmaz, 2007:186; Weaver ve Oppermann akt. Roney,2011:111-112; Tuna,2007:24, Goelder vd. akt., Günlü, 2007: 178-179; Pınar,1990:276-277; Olalı,1982:328; Emekli,2001:2001):

1. Turizmin gelişimi turistlerle yerli halk arasındaki iletişimin insanların ön yargılarını kırdığı, daha hoşgörülü oldukları ve dünya barışına katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir.
2. Turizm sayesinde kültürel alışveriş artmakta, toplumlar arasında çeşitli ön yargıların azaldığı görülmektedir.
3. Turizm yerel halka çeşitli istihdam olanakları sunmaktadır.

4. Turizm sayesinde kültürel birikim ve eğitim seviyesinin arttığı, bireylerin daha çok araştırmaya yöneldikleri gözlemlenmektedir.
5. Turizm, birçok ülkenin kültürel değerlerinin ne kadar önemli olduğu bilincinin yöre halkı tarafından algılanmasını ve korunması gerekliliği düşüncesini oluşturur. Buna turistlerin gösterdikleri ilgi sonucunda halkta bu değerlerin özel olduğu bilincinin oluşması ve gurur duyulması neden olmaktadır. Turizm; müzeler, mimari, tiyatrolar, el sanatları, yerel dans, folklor ve benzeri destekleyerek kültürel mirasın korunmasına yardımcı olur. Ayrıca yerel danslar, giysiler, el sanatları ve mutfakları da canlandırmaktadır.
6. Turizm benimsenen kültürel değerlerin adaptasyonunu sağlar; sonucunda toplum yapısı daha kuvvetli, esnek ve canlı olmaya başlamaktadır.
7. Turizm ülkelerin refah ve istikrarının sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Turizmin gelişimi alt yapı ve üst yapı üzerindeki etkileri ile bölgelere ekonomik canlılık getirmektedir. Bölgedeki turizm harcamaları kültürel faaliyetlerin, spor faaliyetlerinin, eğlence imkânlarının devamlılığını için önemli bir gelir kaynağı oluştururken, aynı zamanda turizm açısından çekim faktörü olmaktadır.
8. Turizm turistik bölgelerdeki toplumsal etkinlikleri desteklemeye yardımcı olmaktadır. Turizm harcamaları sinemalar, tiyatrolar, spor faaliyetleri, alışveriş merkezleri, yiyecek içecek hizmetleri, eğlence olanakları gibi bölgenin ekonomik etkinlikleri için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.
9. Turizm aile yapısı ve kadın hakları konusunda bazı değişimlere sebep olmuştur. Özellikle az gelişmiş ülkelerde ekonomik ve toplumsal açıdan aile içine sıkışmış kadınlar, turizm yoluyla daha özgür bir konuma gelmişlerdir.
10. Turizm sayesinde bireylerin daha önce sahip olmadıkları yeni eğlence ve boş zaman alışkanlıkları oluşabilmektedir. Yerel halk turizm sayesinde yeni insanları tanımak, kendini daha iyi ifade edebilmek, işinin gereği iyi bir hizmet verebilmek için yeni diller öğrenme, okuma ve araştırma zorunluluğu hissetmekte böylece eğitim ve kültür düzeyinde artışlar gözlenmektedir.

Görüldüğü üzere turizmin oldukça fazla olumlu sosyo-kültürel etkisinin olduğu savunulmaktadır. Fakat günümüzde artan rekabet, endüstrileşme, batılılaşmanın etkisiyle bu etkilerin korunması ve arttırılması daha çok ön plana çıkmaktadır.

Turizmin olumlu sosyal ve kültürel etkilerinin nasıl başarılabileceğini anlamak kontrollü bir turizm gelişimi için önemlidir. Yerel halkın turizm konusunda bilgilendirilmesi için seminerler düzenlenmeli, turizm bilinci oluşturulma çalışmaları yapılmalı, sektör çalışanlarına iş yeterliliği ile ilgili bilgiler verilmelidir. Yerel toplumun turistlerden olumsuz etkilenmesinin önüne geçmek için ahlaki yenilenme yerel topluluklar arasında teşvik edilmelidir. Turistik bölgelerde turist talebini artırmak için seçici pazar teknikleri tercih edilmesi gereklidir. Farklı türlerdeki turistler arasında denge sağlanması gereklidir. Eğer turistik bölge, para harcamayan vaktini otelde geçirmeyi tercih eden bir turist kitlesini etkiliyorsa bu bölgede ekonomiye yeni para girdisi sağlanması çok zordur. Yine bölge çok zengin turist kitlesini etkilerse, turistler yerel ürünleri kendi zevklerinin altında bulmaları mümkün olmaktadır. Yine turistik merkezlerin ve otellerin yerel mimari tarzı yansıtan şekilde düzenlenmesi, yerel sanatın özgünlüğünü korumak için gerekli teşviklerin sağlanmasında faydalar sağlayacaktır. Okul, hastane, kütüphane, toplum merkezi yapılması faaliyetleri, turizmden elde edilen gelirin yatırımının en iyi şekli olarak ifade edilmektedir (Rodgers, Khunou akt. GÜDÜ,2011:35-36).

Ayrıca olumsuz sosyo-kültürel etkileri azaltmak için yerel halk bilinçlendirilmeli, eğitilmeli, seminerler düzenlenmeli ve bireylere kendi kültürlerinin önemli olduğu bilinci kazandırılmalı ve devamlılığının turizm için önemli bir yeri olduğu ifade edilip bununla ilgili gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu durumu en başta ülke yöneticileri, sektör önderleri ve işletme yöneticileri ele alıp uygulamaya koymalıdır. Çünkü bu turizmin her türlü sürdürülebilirliği için gerekli olmazsa olmaz bir şeydir.

2.3.Turizmin Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkileri ve Azaltılması

Turizmin olumsuz etkileri fark edilmediğinde turizm gelişmelerine büyük ölçüde olumlu yaklaşılmakta, olumsuz düşüncedekiler azınlıkta olmaktadır. Fakat önemli olan bir bölgede turizmin planlı gelişiminin sağlanmasıdır (Özdemir ve Kervankıran,2011:22).

Literatürde turizmin olumsuz sosyal ve kültürel etkileri çoğunlukla turist gönderen gelişmiş ülkeler ve turist kabul eden gelişmekte yada az gelişmiş ülkeler bazında değerlendirilmektedir. Bu etkiler şu şekilde özetlenebilir(Akış

Roney,2011:112-114; Kozak vd.2001:98-99-100; Mcintosh ve Goeldner akt. Avcıkurt,2009:52; Barutçugil,1989:31; Doğan,2004:149; Goelder vd. akt., Günlü, 2007: 178-179; Pınar,1990:276; İçöz vd.2002:41):

1. Turizm gidilen bölgenin kültürel varlıklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Artan ilgi ve alınmayan önlemler sonucunda tarihi yerler hasar görebilmektedir. Yine yöreye ait kültürel el sanatları ve yemekleri değişebilmekte, turist zevklerine göre değiştirilebilmektedir. Bu da birçok şeyin yozlaşmasına, gerçek benliğinden uzaklaşmasına yol açabilmektedir.

2. Turizm, yerel halkın turistlerin kendi toplumlarıyla benzeşmeyen tüketim alışkanlıklarını, kılık kıyafeti ve farklı hayat şekillerini taklit etmesini yani gösteriş etkisine neden olabilmektedir. Ayrıca turizm kuşaklar arası çatışmalara, geç evlenmelere, daha çok boşanmalara neden olabilmekte ve özellikle bu durum gençlerde sıklıkla rastlanmaktadır.

3. Turizm ahlaki değer ve davranışlar üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Uyuşturucu, alkol, kumar, seks işçiliği ve suç işleme oranlarını ne kadarının turizmden kaynaklı olduğu tam olarak saptanamamakla birlikte arttırdığı görüşleri fazladır. Ayrıca bu etkilerle beraber suç oranlarında artışlar görülmektedir.

4. Yabancıların ekonomik durumları, harcamaları, davranışları, giyim ve görünüşlerindeki farklılıklar ülke veya bölge insanının onlara olumsuz davranışlar sergilemeye itebilmektedir.

5. Yabancı sözcüklerin yerli halkın konuşma dilinde zamanla artmasıyla dilde yabancılaşmalar kendini gösterebilmektedir.

6. Turizm yerel halkın sahip olduğu dostluk, arkadaşlık, konukseverlik gibi manevi değerlerin ticarileşmesine neden olabilir.

7. Turizmin yol açtığı nüfus yoğunluğu yerel halkın yaşam alanını daraltabilmekte, fiyat artışlarına sebep olmasından çeşitli tepkilere yol açabilmektedir.

8. Bölge halkı ile ziyaretçiler arasında gelir farklılıkları ve sosyal farklılıklardan dolayı çeşitli çatışmalar yaşanabilmektedir.

9. Turistler ve yerel halk arasında çok belirgin ırksal farklılıkların olduğu yerlerde ırksal gerginlikler ortaya çıkabilmektedir.

10. Turizmle birlikte özellikle kadınların sektörde çalışmaya başlamaları ile ailevi sorunlar, boşanmaların artışı gözlemlenmektedir.

11. Turizm turistik tesislerde hizmet sunan bireylerde kendini köle gibi hissetme ya da aşağılık duygularının oluşmasına neden olabilmektedir.

12. Turizmin ülkeleri ve toplumları anonimleştirmektedir. Böylece ülke için sabit bir imajın belirlenmesi ve geliştirilmesinin zorlaşmasına neden olabilmektedir.

Bu etkilerin ne kadarının turizmin sebep olduğunu saptamak oldukça zordur. Aşağıda turizmin bu etkilerini azaltmak için yapılması gerekenlerle ilgili çeşitli görüşlere yer verilmiştir.

Sosyo-ekonomik ve kültürel etki değerlendirmesi sürecinde birinci aşama olarak, sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerin olumlu yönde geliştirilmesini sağlayacak halk katılım programları düzenlenmelidir. Yerel toplumun okuryazarlık düzeyinin, kültürel farklılıklarını ve becerilerini düşünerek turizm planlamalarına dâhil edilmeleri çok önemlidir. Turizme yönelik projelerin sahiplerine yöre halkı yararları için çeşitli önerilerde bulunulmalıdır. Turizm projelerinin yerel topluluk üzerindeki etkisinin belirlenmesi için coğrafi konum, kültür, tarihi geçmiş, politik ve sosyal kaynaklar gibi özelliklerin incelenmesi oldukça önemlidir. Ayrıca bu projelerin etkisini azaltmak için alternatifler sunulmalı, kontrollü bir şekilde sürdürülmelidir (Khunou akt. Günü, 2011:36-37).

Turizm dinamik bir olgu olduğu için bu etkileri sistematik ve dönemsel olarak izlenmesi oldukça önemlidir. Yine sürdürülebilir turizm kapsamında uzmanlar iki toplum arasındaki olumsuzlukların önüne geçebilmek için hem yerel halkın hem de turistlerin birbirlerini kültürel değerleri ve beklentileri konusunda bilgi verilmesi gerekliliği öne sürülmektedir. Ayrıca turizmin toplumsal yapı üzerine etkileri araştırılmaması ve sadece ekonomik yönden bakılmaması gerekir. Çünkü sonucunda nasıl bir toplumsal yıkıma sebebiyet verdiğini bilinememektedir. Turizmin gelişmeye başlamasıyla durum saptaması olarak belirtilebilecek araştırmalar sonraki yıllar için bir yol gösterici olacaktır. Turizmin özellikle gençler üzerindeki özenme, onlar gibi yaşama isteği, yiyim gibi etkilerin ne kadarının turizmden kaynaklandığını ya da turizm olmadan da bu toplumsal olayların olup olamayacağı araştırılması gereklidir. Küreselleşen dünya, batılılaşma ile artan teknoloji sayesinde iletişim, ulaşımın kolaylığı, artan bölgelerarası göç hareketliliği ve benzeri incelenmesi gereklidir (Avcıkurt,2007:53; Kozak vd. 2001:100).

Özmen'e (2007:11) göre dikkatle oluşturulmuş turizm politikaları ve planlamaları ve bunların uygulama evresinde gerçekleştirilecek akılcı yönetim teknikleri ile turizmin muhtemel bazı olumsuz etkilerinin önüne geçilebilir veya hafifletebilmek olanaklı gözükmetedir. Andereck vd.'e (2005:1056) göre turizm ekonomik kalkınma için önemi tartışmasız çok büyüktür. Bununla birlikte çeşitli nedenlerle oluşan olumsuzluklar için ise geniş tabanlı bir eğitim ve farkındalık kampanyaları ile endüstrinin daha fazla anlaşılmasına yönelik önemli adımlar atılabilir.

Olalı' ya (1982:334) göre özellikle turizmin yarattığı çevresel sorunları yine turizmin kendisi çözebilir. Yani sorunun doğuşunda kendi tedavi aracında mevcuttur. Bu araç doğal çevrenin korunması doğrultusunda akıllı bir politika izlemek ve bunda da istikrarlı bir planın temellerini atmak ve önlemlerini belirlemektir.

Yine devlet gözetiminde turizm olayının faaliyet göstereceği bölgeler turizm yatırımı açısından neye uyumlu ve elverişli ise o doğrultuda yatırımlara izin verilmelidir. İçöz vd.'e (2002:39) göre turizm bölgenin gelişmesi için iyi ve önemli bir seçenek olabilir ya da tek başına geliştirilmesi açısından yetersiz ya da risk taşıyorsa sadece bölgedeki diğer ekonomik faaliyetlerle beraber gelişmesi yararlı olacaktır. Bu yerel halk içinde birçok olumlu sonuçlar doğuracaktır. Çünkü her bölgenin coğrafyası, kaynakları, yerel yönetim yapısı özgündür ve bunların hangi tür turistlere ifade edeceği ve onlara yanıt verebileceği sorunlarla karşı karşıyadır. Bu yüzden her bölge toplumunun kendine özgü durumu ve konumu turizm faaliyetleri başlamadan önce değerlendirilmesi gereklidir.

Aslında turizmin etkilerini tümüyle olumlu ya da tümüyle olumsuz olarak değerlendirmek gerçekçi olmamaktadır. Bütün toplumsal etkiler gibi, turizmde istenen ve istenmeyen sonuçlara sebep olabilmektedir. Ancak bu sonuçların birbirine göre düzeyi, gelen turistlerin sayısı ve çeşidine, gelişen turizm kurumlaşma düzeyine, ülkenin veya bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel imkânlarına bağlı olarak değişiklikler gösterebilmektedir (Doğan,2004:152). Sosyo-kültürel etkilerin, ülkenin tarihi, politik, kültürel, sosyal ve ekonomik koşullarına, turizmin kurumsallaşıp kurumsallaşmadığına, gelişme hızına ve yerel toplumun oranı doğrultusunda değişiklikler gösterecektir (Pınar,1990:276).

Turizm, olumlu ve olumsuz yönleri ile çağdaş yaşamın bir parçasıdır ve yok edilmesi düşünülemez. Yapılması gereken turizmin olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmak, olumlu sonuçlarını ise arttırmaktır. Turizmin en faydalı şekilde nasıl kullanılabilceği, her ülkenin kendine özel koşullarına göre değişecektir. Fakat turizmin dünya düzeyinde sebep olduğu bazı sorunların çözümü, ülkeler arasında etkili bir işbirliği olmadan gerçekleşmeyecektir (Doğan, 2004:156-157).

Turizm planlaması yapılırken sadece endüstrinin gerektirdiği ve turist talebine göre bölge veya şehirleri eğlenceli ve cazip hale getirmenin yanı sıra bölgenin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitesinin de nasıl korunacağı ayrıca ele alınmalıdır. Yerli halk göz ardı edilmemelidir (Harrill,2004:264). Turizm bölgesinde, turizmin ancak planlı gelişimi sağlanırsa, olumsuzluklar ortaya çıkmadan tedbirler alınabilir, doğal ve beşeri ortamı bozmadan ve bölge halkının da katılımı sağlanarak gelişen turizm faaliyetinde problemler en aza indirilebilir (Özdemir ve Kervankıran,2011:22).

Turizmin yerel ekonomideki etkileri planlanırken turizmi besleyen çevresel faktörlerin bilinmesi ve korunması turizmi daha etkin hale getirecektir. Bu nedenle ekolojik olarak hassas alanların turizme açılmadan önce yerel halkın sosyo-ekonomik durumu incelenmeli turizmin gelişimi konusunda yaklaşımları bilinmeli ve sahip olunan bilgilerle yerlilere sağlayacağı katkısı açıklanmalıdır.

Turistlerle yerel halk arasındaki ilişkilerde özellikle kültürlerarası ilişkilerin olumlu yönde gerçekleşebilmesi için şu hususlar dikkate alınmalıdır (Tangüler akt., Gündü,2011:40-41):

- ✓ Uluslararası turizmde payı olan herkesin diğer kültürleri ve onların dillerini etkili eğitim programlarıyla öğrenilebilir ve turist-yerli psikolojik açıdan incelenebilir.
- ✓ Turist-yerli kültürleri arasındaki uyumsuzluklar bulunarak, turistlerin bu durumlarla karşılaşmaları engellenebilir. Turistlerle doğrudan iletişimde olan personelin eğitimine önem verilerek turistlerle ilişkilerinde daha sıcak bir tutumda olmaları sağlanabilir.
- ✓ Farklı kültürlerle iletişime geçecek çalışanların sertifika ve diplomalı olmalarına önem verilebilir. Yine turist rehberlerinin turist-yerli iletişiminden çıkan sorunları çözebilmesi için turist dilini çok iyi bilip bu dilde eğitim almaları gereklidir.

✓ Turistlere gidecekleri yerlere ulaşmadan önce ülkenin kültürü hakkında bilgiler verilmelidir. Turistlerin buna olumlu bakmalarının sağlanması ile ilerleyen zamanlarda olabilecek sorunların önüne geçilmiş olacaktır.

Turizmin, yerel halka maliyetleri genelde ekonomik faydalar yüzünden görmezden gelinmektedir (Çalışkan ve Tütüncü,2008:145). Yerlilerin turizmin sosyo-kültürel etkilerinden olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmeleri onların turizmle olan ekonomik bağlarına(bizzat sektörde çalışan aileler), eğitim seviyelerine, turistik bölgeye yakınlıklarına, yaşama sürelerine ve turistlerle ne tür iletişim kurduklarına ya da kurmadıklarına, turizmin yaşanılan ortama katkılarının bilinmesine ve bazen de siyasi görüş farklılıklarına göre değişiklikler gösterebilmektedir. Ayrıca bunlara ek olarak yöre halkının sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı ve koşulları da etken bir faktör olarak gösterilebilir (Tatoğlu vd. 2000:748; Akova,2006:9). Özellikle turizmde ailecek çalışan bireyler olumlu etkilerinin daha fazla olduğu düşüncesinde oldukları için bu tür sosyal ve kültürel değişimleri zaman zaman fark etseler bile bu durumu tolere edebilmektedirler. King ve Pizam'ın (1993:663) yaptıkları araştırma sonuçlarında, tipik bir görünüm olarak bilinen turizmden olumlu yönde faydalanan bireylerin turizmi destekledikleri, turizmle ilgileri maddi bir bağı olmayanlarda ise etkileri olumsuz bir şekilde değerlendirme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Tatoğlu vd.'e (2000) göre ekonomik kalkınmaya paralel olarak bu olumsuzluklar kaçınılmaz olarak ortaya çıkabilmektedir. Fakat süreçte yaşanan tüm olumsuzluklar turizme atfedilmesi doğru değildir.

Yerli halkın turizm gelişimi sürecine dâhil etmek, görüşlerini almak, fikir alışverişinde bulunmak yerel halkın karar merkezlerini etkileyebilmesi ve kendilerini turizmin bir parçası hissedebilmeleri için oldukça önemlidir. Turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması isteniyorsa planlanan turizmin gelişme şekli, ölçeği ve konumu ile ilgili yöre toplumunun kabulünü kazanması gerekmektedir (Avcıkurt akt. Özdemir ve Kervankıran,2011:5; Akova,2006:9). Bu sebeple sürdürülebilirlik için yerel halkın beklenti ve değerleri göz ardı edilmeden ele alınması gerekmektedir. Çünkü yerel halkın desteğinin olmadığı hiçbir alanın başarı göstermesi düşünülemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZMİN GELİŞİMİNİN YEREL HALK ÜZERİNE SOSYO KÜLTÜREL ETKİLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm hareketi en başta ekonomik boyutu ön planda çıkan, çevresel, sosyal ve kültürel olaylar bütününden oluşan geniş bir yelpazeye sahip bir olgudur. Hem turizm olayını gerçekleştirenler hem de bu hizmeti sunan çeşitli araçların bireylerden oluşması bu hareketin sosyal boyutunu ortaya koymaktadır. Turizmin insan odaklı olması, insan ve insanların sosyo-kültürel hayatı üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi ve belirlenmesi son yıllarda birçok araştırmacının üzerinde durduğu konular arasında yer almaktadır. Turizmden başta ekonomik olmak üzere, sağlanması amaçlanan birçok faydanın devamlılığı için turizmin sosyo-kültürel etkilerinin ve bu etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi oldukça önemlidir.

Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin incelendiği bu çalışmada, Antalya/Manavgat'ta yaşayan yerli halkın turizme bakış açıları incelenerek, sosyo-kültürel etkilerin belirlenmesine yönelik yerli halkın görüşlerine başvurulmuştur.

Turizmin oldukça gelişmiş olduğu ilçede yapılan bu uygulama ile turizmin sosyo-kültürel açıdan Manavgat'ın yerli halkı tarafından nasıl algılandığını ve gözlemlendiğini ortaya çıkarmak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Ayrıca ilgili yazınlarda turizmin bu kadar gelişmiş olduğu bu ilçede konu ile ilgili daha önce kapsamlı bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

3.2.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma turizmin sosyo-kültürel etkileriyle sınırlandırılmış fakat diğer etkilerine ise kısıtlı da olsa yer verilmiştir. Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin yerli halk açısından nasıl algılandığının belirlenmesi amacıyla, turizmin oldukça gelişme gösterdiği yörelerden biri olan Manavgat ilçesiyle bu çalışma sınırlandırılmıştır. Zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik avantajı sağlanması kısıtından dolayı araştırmanın kapsamı sınırlı tutulmuştur. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen bulgular, yerli halkın

2016 yılı Ağustos-Eylül-Ekim ayları arasındaki görüşleri ile sınırlı olması araştırmanın bir diğer kısıtını oluşturmaktadır.

3.3.Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde çalışmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın evren ve örnekleme ve elde edilen verilerin nasıl çözümlendiğine dair bilgilere yer verilmiştir.

3.3.1.Veri Toplama Araçları

Turizm hareketinin yerli halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket tekniği ekonomik olması, verilere ulaşmada daha güvenilir olması ve farklı bireylere ait bilgi ve görüşlerin toplu bir şekilde ulaşılabilirliğinin sağlanması gibi nedenlerden dolayı tercih edilmiştir. Sosyo-kültürel bir çalışma olan çalışmada literatür taraması yapılmış, anket için Demircan'ın (2010) *Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Antalya/Muratpaşa İlçesi Örneği* isimli çalışmasında geçerliliği ve güvenilirliği tespit edilmiş bir ölçekten yararlanılmıştır. Anket için gerekli izinler alınmış ve uygulamaya geçilmeden önce bazı değişiklikler yapılması için akademisyen görüşlerine başvurularak yeniden düzenlenmiştir. Manavgat ilçesinde özellikle turistlerle yerli halkın iletişim kurduğu yerler dikkate alınarak kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiş kişilere anket uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirleyebilmek için; cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, gelir düzeyi ve bölgede yaşama süreleri ile ilgili kapalı uçlu altı tane soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde Manavgat'ın yerlisi olup olmadığı, turistlerle iletişim kurup kurmadıkları, hangi yabancı dilde iletişim kurdukları, hangi amaçla iletişim kurdukları ve turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmadıklarını belirlemek için beş adet kapalı uçlu soru sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümü ise, turizmin yöre halkı üzerindeki sosyo-kültürel etkilerini belirlemek amacıyla otuz adet kapalı uçlu önermeden oluşmaktadır. Ankette belirtilen yargılar 5'li Likert tipi ölçekle derecelendirilmiştir. Burada turizmin sosyo- kültürel etkilerinin belirlenmesinde “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum,

Kesinlikle Katılmıyorum’’ ifadeleri ile yerel halkın, konuyla ilgili tutumlarını katılım derecelerine göre işaretlemeleri istenmiştir.

3.3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan uygulama, Antalya ilinin Manavgat ilçesindeki yerel halka yönelik gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni olarak Manavgat ilçesinin seçilmesinde; bölgenin turizm hareketinin oldukça yoğun olarak yaşanması ve istihdamın büyük çoğunluğunu sektörün oluşturması, ilçenin tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerinin oldukça ön planda olduğu bir yer olması etkili olmuştur. Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün verilerine göre Manavgat ilçesi, 64 km. bir sahil şeridinde sahiptir. Akdeniz ikliminin hâkim olmasıyla özellikle kitle turizmi yılın her mevsiminde gerçekleştirilebilmektedir. 2015 yılı verilerine göre toplam nüfusu (araştırma evreninin büyüklüğü) 222.419 kişidir. İlçede turizm faaliyetinin geçmişi oldukça eskidir ve Türkiye’nin turizm alanındaki sesini dünyaya duyurmuş olan bölgelerdendir (<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/> (04.12.2016)).

Araştırma sonuçları genellendiğinde, araştırma kapsamı içerisinde olan ortak özelliklere sahip birimler evren olarak belirtilebilir. Bilimsel araştırmalarda çalışma evreninin tamamına ulaşılabileceği gibi belirlenen evren içerisinde belirli bir yöntem ile seçilecek örneklem aracılığı ile de temsil edilebilmektedir (Kılıç ve Ural akt. Özmen,2007:41). Buna göre, araştırmada zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik sebeplerinden evrenin tamamına ulaşmak yerine örneklem alma yoluna gidilmiştir. Evren içerisinde örneklemi tespit etmek için kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır, yine bu yöntemle seçilen 400 kişiye ulaşılarak anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan anket sayısı araştırma evrenini temsil edebilecek güçlüktedir.

3.3.3. Veri Çözümleme Yöntemi

Araştırmada, öncelikle katılımcıların demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, gelir düzeyi ve yörede yaşama süresi) frekans ve yüzdelerinin dağılımı alınarak verilmiştir. Yine anketin ikinci bölümde yer alan katılımcıların Manavgat doğumlu olup olmadığı, yöredeki turistlerle iletişim kurup kurmadığı, kuruyorsa hangi dilde kurduğu, ne tür bir iletişim kurduğu ve katılımcının turizm sektöründe faaliyet

gösteren bir işletmede çalışıp çalışmadığı ile ilgili değişkenler frekans ve yüzde dağılımları ile çözümlenmiştir.

Bunların yanı sıra üçüncü bölümde, yörede yaşayan kişiler üzerinde turizmin sosyo-kültürel etkilerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş 30 adet soru yer almaktadır. Analizde eş kökenliliği 0,05'in altında olan 6 ifade (S6, S9, S11, S12, S20, S28) analizden çıkartılmıştır. Analiz tekrar edilerek 7 faktör elde edilmiştir. Bu yedi faktör olumsuz etki, etkileşim, olumlu etki, iletişim engeli, kültürel etki, teamüllere etkisi, sosyal etki altında toplanmıştır.

Araştırma bulgularının yorumlanmasında yüzde ve frekans analizlerinin yanı sıra “Bağımsız Örneklem T-Testi”, “Varyans Analizi (ANOVA), “Mann-Whitney U Testi” ve “Post Hoc Testi (LSD)” analizlerinden yararlanılmıştır.

Likert tipi ölçek de sorulan soruların genel güvenilirliği, güvenilirlik analizi ile tespit edilmiştir. Buna göre, turizmin sosyo-kültürel etkilerinin belirlendiği ifadelerin genel güvenilirliği Cronbach Alpha=0,72 olarak belirlenmiştir. Bu anket güvenilirliğinin yeterli seviye olduğunu göstermektedir.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA ile sınanan değişkenler arasındaki ilişkileri istatistiksel olarak test etmeye yönelik hipotezler oluşturulmuştur. Araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olarak teorik bölümde incelendiği değişkenler ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri belirtecek hipotezler şu şekildedir:

- **H1:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H2:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H3:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

- **H4:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H5:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H6:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H7:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H8:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H9:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H10:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- **H11:** Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

3.5.Bulgular ve Değerlendirme

Bu bölümde anketin birinci ve ikinci bölümüne ilişkin frekans ve yüzdeler, faktör analizi ve değişkenler arasındaki farklılığı incelemek için gerçekleştirilen t testi ,ANOVA analizleri, “Mann-Whitney U Testi” ve “Post Hoc Testi (LSD)” ile ilgili tablolar ve yorumlamalar bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen ankette ilk olarak katılımcılara ait demografik özellikler ve diğer açıklayıcı sorular yer almaktadır.

Tablo3. Demografik Özelliklere İlişkin Frekans ve Yüzde Analiz Sonuçları

Demografik Özellikler		f	%
Cinsiyet	Erkek	183	45,8
	Kadın	217	54,3
Yaş	20-30	161	40,3
	31-40	143	35,8
	41-50	68	17
	51-60	19	4,8
	60 ve üzeri	9	2,3
Eğitim	İlköğretim	98	24,5
	Lise	137	34,3
	Ön Lisans	47	11,8
	Lisans	104	26
	Yüksek Lisans	13	3,3
	Doktora	1	0,3
Meslek	Turizm Sektörü	116	29
	Çiftçi	6	1,5
	Tüccar	3	0,8
	Esnaf	38	9,5
	Serbest Meslek	30	7,5
	İşçi	34	8,5
	Devlet Memuru	71	17,8
	Emekli	11	2,8
	Ev Hanımı	36	9
	Diğer	55	13,8
Aylık Gelir Düzeyi	500'den az	36	9
	551-1000 arası	25	6,3
	1001-1500 arası	147	36,8
	1501-2000 arası	69	17,3
	2001-3000 arası	70	17,5
	3001-4000 arası	33	8,3
	4001 ve üzeri	20	5
Yörede Yaşam Süresi	1 yıldan az	26	6,5
	1-5 yıl	47	11,8
	6-10 yıl	55	13,8
	11-15 yıl	36	9
	16-20 yıl	44	11
	21 yıl ve üzeri	192	48

Manavgat yöresinde yerel halka yapılan anket formu 400 kişi tarafından doldurulmuştur. Buna göre; ankete katılanların %45,8'i (f=183)erkeklerden,

%54,3'ü(f=217) ise kadın katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcılardan büyük çoğunluğu % 40,3'lük oranla(f=161) 20-30 yaş arası katılımcılar olduğu dikkat çekmekte, diğer yandan ise%2,3'ü (f=9) 60 yaş ve üzeri grubun oluşturduğu görülmektedir. Eğitim durumu değerlendirildiğinde; katılımcıların % 34,3 (f=137) lise düzeyinde, %0,3'ü (f=1) de doktora düzeyinde eğitime sahiptir. Katılımcıların %29'luk gibi büyük bir oranını(f=116)turizm sektörü çalışanları oluştururken, %0,8'ni (f=3) tüccarlar teşkil etmektedir. Gelir düzeyi dağılımına bakıldığında; katılımcıların % 36,8'lik (f=147) bir bölümünün aylık 1001-1500 arası gelir sahibi olduğu, % 5'lik (f=20) bir oranında 4001ve üzeri bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Ankete katılanların o yörede yaşama sürelerinin yüzdesine bakıldığında ise; %48'nin (f=192) 21 yıl ve üzeri orada yaşadıkları, %6,5'nin (f=26) 1 yıldan daha az süredir yaşadığı görülmektedir.

Katılımcıların Manavgat'ın yerlisi olup olmadığı, turistlerle iletişim durumu ve iletişim kurdukları yabancı dile, iletişim türlerine ve turizm sektöründe bir işletmede çalışıp çalışmadığına olup olmadığına ilişkin elde bulgular aşağıdaki tabloda özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 4. Diğer Açıklayıcı Özelliklere İlişkin Yüzde ve Frekans Sonuçları

		f	%
Manavgat doğumlu musunuz?	Evet	196	49

	Hayır	204	51
Manavgat'ı ziyaret eden turistlerle iletişim kuruyor musunuz?	Evet	262	65,5
	Hayır	138	34,5
Manavgat'ı ziyaret eden turistlerle hangi yabancı dilde konuşuyorsunuz?	<i>Yabancı Dili</i>		
	Dil bilmiyor	48	12
	İngilizce	107	26,8
	Almanca	74	18,5
	Rusça	4	1
	Arapça	4	1
	Fransızca	6	1,5
	İki dil ve üzeri biliyor	91	22,8
	Diğer	66	16,5
Manavgat'ı ziyaret eden turistlerle ne tür bir iletişim kuruyorsunuz?	<i>İletişimdeki amaç</i>		
	Yabancı dili geliştirme	60	15
	Arkadaşlık etme	49	12,3
	Ekonomik (alışveriş)	189	47,3
	Yabancı bir kültürü tanıma	8	2
	Hiç iletişim kurmuyor	49	12,3
	Diğer	45	11,3
Turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede mi çalışıyorsunuz?	Evet	195	48,8
	Hayır	205	51,3

Manavgat'ta yapılan bu araştırmada katılımcıların %51'nin (f=204) yörenin yerlisi olmadığı, %49'nun (f=194) yerlisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %65,5'nin (f=262) yöreye gelen turistlerle iletişim kurdukları, %34,5'nin (f=138) ise iletişim kurmadıkları belirtilmiştir. Katılımcıların turistlerle iletişimde kullandıkları yabancı dilin oransal dağılımına bakıldığı zaman en çok kullanılan dil %26,8 (f=107) ile İngilizcedir. En az kullanılan diller ise %1,0 (f=4) Fransızca ve Rusça olduğu görülmektedir. Yine katılımcıların bölgeye gelen turistlerle hangi sebeplerle iletişim kurduklarına yönelik sorulan soruya %47,3'nün (f=189) ekonomik (alışveriş) sebeplerle iletişim kurdukları görülmektedir. Diğer yandan ise %2'lik (f=8) bir bölümünün ise yabancı bir kültürü tanımak amaçlı iletişimde bulduklarını belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların %51,3'nün (f=205) turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede çalışmadığı, %48,8'nin ise (f=195) sektördeki bir işletmede çalıştığı görülmektedir.

Katılımcılar ile ilgili açıklayıcı istatistikler belirlendikten sonra çalışmada yapısal geçerliliği belirlemek için faktör analizinden yararlanılmıştır. Öncelikle

katılımcıların sosyo-kültürel etki faaliyet unsur boyutlarını elde etmek ve anket geçerliliği sağlama amacıyla ölçekte bulunan 30 ifade Varimax döndürme yöntemi ile açıklayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur, ardından güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Analizde eş kökenliliği 0,05'in altında olan 6 ifade analizden çıkartılarak analiz tekrar edilerek 7 faktör elde edilmiştir. Faktörler, kapsadıkları ifadeler göz önüne alınarak “olumsuz etki”, “etkileşim”, “olumlu etki”, “iletişim engeli”, “kültürel etki”, “teamüllere etkisi”, “sosyal etki” olarak isimlendirilmiştir (Tablo 5).

Bu kapsamda öncelikle katılımcıların, turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik görüşlerini etkileyen unsurların boyutlarını tespit etmek için uygulanan faktör analizinde 7 boyut elde edilmiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, “olumsuz etki, etkileşim, olumlu etki, iletişim engeli, kültürel etki, teamüllere etkisi, sosyal etki” alt boyutları oluşmuş ve boyutların katılımı etkileyen demografik unsurlar ile ilişkilerinde fayda sağlayacağı düşünülmüştür.

Aşağıda sosyo-kültürel etki algısını ölçmeye yönelik ortaya çıkan faktör yapısı listelenmiştir.

Tablo 5. Turizmin Sosyo-Kültürel Etki Algısı Ölçeği Faktör Analizi

	Döndürülmüş Bileşen Matrisi ^a							
	Faktör Bileşenleri							
	1	2	3	4	5	6	7	

Olumsuz etki	Turizm Manavgat'ta fuhşun artmasına sebep olmaktadır	,814					
	Turizm sezonunda Manavgat'ta kavga ve darp olayları artmaktadır	,757					
	Turizm Manavgat'ın yerel kültürünü olumsuz yönde etkilemektedir	,744					
	Turizm Manavgat'ta alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıkların yaygınlaşmasına sebep olmaktadır	,743					
	Manavgat'ta turizm faaliyetleri gençlerin tutum ve rını olumsuz yönde etkilemektedir	,660					
	Manavgat gelenek, örf ve adetleri turizmden olumsuz yönde etkilenmektedir	,586					
	Manavgat insanının aile yaşantısı turizmden olumsuz yönde etkilenmektedir	,569					
Etkileşim	Turistler Manavgat halkına karşı saygılı ve arkadaşça davranmaktadır		,785				
	Manavgat halkı turistlere karşı saygılı ve arkadaşça davranmaktadır		,733				
	Turizm Manavgat halkında yabancı dil öğrenme isteği veya gereği yaratmaktadır		,567				
Olumlu etki	Bölgeye gelen turistler Manavgat yerel kültürünün gelişmesine katkı sağlamaktadır			,744			
	Turizm sayesinde farklı kültürler hakkında yeni şeyler öğrenmek beni mutlu etmektedir			,673			
	Turizm Manavgat halkının daha hoşgörülü olmasını sağlar			,610			
İletişim engeli	Yerel halk turistlerle iletişim kurmaktan çekinmektedir				,780		
	Turistler yerel halk ile iletişim kurmaktan çekinmektedir				,717		
	Manavgat'ta turizmin daha fazla gelişmesini istemiyorum				,539		
Kültürel etki	Turizm sayesinde Manavgat'ta sanat, el sanatları, folklor ve yerel kültürün diğer unsurları canlanmakta ve değer kazanmaktadır					,769	
	Turistler Manavgat kültürüne, folkloruna, sanata, yöre mutfağına ve yöre insanının yaşam biçimine ilgi duymaktadır					,749	
	Turizm sezonunda Manavgat'ta kültür ve sanat faaliyetleri artmaktadır					,610	
Teamüllere etkisi	Turizm Manavgat insanının kılık ve kıyafetinde değişime sebep olmaktadır						,879
	Turizm Manavgat insanının yaşam tarzının değişmesine sebep olmaktadır						,859
Sosyal ilişki	Manavgat halkı turistlerle iyi ilişkiler kurma isteğinde olup daha fazla turistin gelmesini istemektedir						,749
	Manavgat'ta turizm sayesinde yeni dostluklar kurulmaktadır						,692
	Manavgat'ta gelen turistler yaşam biçimimize ayak uydurmaktadır						,539
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.							
a. Rotation converged in 6 iterations.							

3.5.1.Katılımcıların Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Görüşlerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Ankette yer alan bağımsız değişken “cinsiyet” ile turizmin sosyo-kültürel etkisine (7 faktör boyut) etkisi olup olmadığı, normal dağılım varsayımı altında, bağımsız t testi ile $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Cinsiyet Durumlarına Etkisi (T-Testi Analizi)

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	BAĞIMLI DEĞİŞKEN	Levene Testi Değeri	t değeri	p değeri	df değeri
Cinsiyet	Olumsuz etki	0,287	-1,751	0,840	398
	Etkileşim	0,157	-1,546	0,123	
	Olumlu etki	0,381	-0,64	0,521	
	İletişim engeli	0,909	-1,395	0,162	
	Kültürel etki	0,723	0,02	0,984	
	Teamüllere etkisi	7,229	-2,566	0,012	
	Sosyal ilişki	4,345	-1,385	0,161	

* $p<0,05$

Tablo 6 incelendiğinde; cinsiyet değişkeni açısından sosyo-kültürel etkiler faktör boyutlarının puanlarında sadece teamüllere etkisi değişkeninde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Analizin bundan sonraki kısmında yaş değişkeninin sosyo-kültürel etki boyutları üzerinde anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı, normal dağılım varsayımı altında, Varyans Analizi (ANOVA) ile $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Sonuç analizleri tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Yaş Durumlarına Etkisi (ANOVA Analizi)

Bağımlı Değişken	YAŞ	Levene Testi Değeri	F değeri	p değeri
Olumsuz etki	20-30	0,433	1,035	0,389
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			
Etkileşim	20-30	1,869	0,784	0,536
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			
Olumlu etki	20-30	1,221	4,646	0,001
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			
İletişim engeli	20-30	2,845	1,828	0,123
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			
Kültürel etki	20-30	1,28	1,642	0,163
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			
Teamüllere etkisi	20-30	0,827	0,752	0,557
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			
Sosyal ilişki	20-30	0,733	1,072	0,37
	31-40			
	41-50			
	51-60			
	61 ve üzeri			

*p<0,05

df1=4 df2=395

Gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucu yaş değişkenine göre olumlu etki değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı farklılık var iken, olumsuz etki, etkileşim, iletişim engeli, kültürel etki, teamüllere etkisi, sosyal etki değişkenlerinde bir farklılık oluşmadığı belirlenmiştir.

Olumlu etkiler değişkeninde farklılığın hangi gruplardan doğduğunu incelemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Yaş Değişkeni İçin Post Hoc Testi Değeri (LSD)

Bağımlı Değişken	Yaş Grubu		Ortalamalar Farkı	p değeri	%95 Güven Aralığı	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Olumlu Etki	20-30	31-40	-0,23138	0,018	-0,4224	-0,0403
		60 ve üzeri	-73591	0,011	-1,3053	-0,1665

Tablo 8’de görüldüğü gibi, 20-30 yaş arası katılımcıların olumlu etki algıları 31-40 ve 60 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alan katılımcılardan farklıdır. Yaş grubu 20-30 ($\bar{X}= 2,11$) olan katılımcıların olumlu etki boyutuna yönelik ifadeler katılma oranının yaş grubu 31-40 ($\bar{X}=2,34$) ile 60 ve üzeri ($\bar{X}=2,85$) olan turistlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim düzeyi değişkeninin sosyo-kültürel etki boyutları üzerinde anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı, normal dağılım varsayımı altında, Varyans Analizi (ANOVA) ile $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Sonuç analizleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Eğitim Durumlarına Etkisi (Anova Analizi)

Bağımlı Değişken	Eğitim	Levene Testi Değeri	F değeri	p değeri
Olumsuz Etkiler	ilköğretim	1,383	1,381	0,231
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			

Etkileşim	ilköğretim	3,116	0,769	0,573
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			
Olumlu Etki	ilköğretim	1,197	1,199	0,309
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			
İletişim Engeli	ilköğretim	2,522	1,425	0,214
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			
Kültürel Etki	ilköğretim	0,708	1,72	0,129
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			
Teamüllere Etkisi	ilköğretim	2,399	1,262	0,28
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			
Sosyal İlişki	ilköğretim	0,807	1,901	0,93
	lise			
	on lisans			
	lisans			
	yüksek lisans			
	doktora			

*p<0,05

df1=4 df2=394

Tablo 9’da yer alan sonuçlara göre eğitim değişkenine göre olumsuz etki, etkileşim, olumlu etkiler, iletişim engeli, kültürel etki, teamüllere etkisi, sosyal etki değişkenlerinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 10.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Meslek Durumlarına Etkisi (Anova Analizi)

Bağımlı Değişken	Meslek	Levene Testi Değeri	F Değeri	p değeri
Olumsuz Etki	Turizm Sektörü	0,89	2,058	0,032
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			
Etkileşim	Turizm Sektörü	2,62	1,727	0,081
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			
Olumlu Etki	Turizm Sektörü	1,276	2,661	0,005
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			
İletişim Engeli	Turizm Sektörü	1,677	0,776	0,638
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			

Kültürel Etki	Turizm Sektörü	0,875	1,893	0,52
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek			
	Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			
Teamüllere Etkisi	Turizm Sektörü	3,856	1,584	0,118
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek			
	Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			
Sosyal İlişki	Turizm Sektörü	0,446	1,583	0,118
	Çiftçi			
	Tüccar			
	Esnaf			
	Serbest Meslek			
	Erbabı			
	İşçi			
	Devlet Memuru			
	Emekli			
	Ev Hanımı			
	Diğer			

*p<0,05

df19= df2=390

Gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucu meslek değişkenine göre olumsuz etki ve olumlu etki değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Olumsuz etki değişkeninde farklılığın hangi gruplardan olduğunu incelemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 11 ve 12’de verilmiştir.

Tablo 11.Meslek Değişkeni İçin (Olumsuz Etki) Post Hoc Testi (LSD)

Bağımlı Değişken	Meslek Grubu		Ortalamalar Farkı	p değeri	%95 Güven Aralığı	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Olumsuz Etki	Turizm Sektörü	Tüccar	-1,38752	0,030	-2,6433	-0,1317
		Devler Memuru	0,40859	0,013	0,085	0,7322

Tablo 11'deki sonuçlara göre, turizm sektörü çalışanı olduğunu belirten katılımcıların olumsuz etki algıları tüccar ve devlet memuru olarak çalışan katılımcılardan farklıdır. Meslekleri turizm sektörü ($\bar{X}=3,23$) olan katılımcıların olumsuz etkiye yönelik ifadeler katılma oranının tüccar ($\bar{X}=4,61$) ile devlet memuru ($\bar{X}=2,82$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12'de olumlu etki değişkeninde farklılığın hangi gruplardan olduğunu incelemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12.Meslek Değişkeni İçin (Olumlu Etki) Post Hoc Testi (LSD)

Bağımlı Değişken	Meslek		Ortalamalar Farkı	p değeri	%95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Olumlu Etki	İşçi	Turizm sektörü	0,47295	0,004	0,1489	0,797
		Diğer	0,36292	0,05	0,0004	0,7255

P<0,05

Tablo 12'deki sonuçlara göre, işçi olarak meslek çalışanı olduğunu belirten katılımcıların olumsuz etki algıları turizm sektörü ve diğer olarak gruplandırılan katılımcılardan farklıdır. Meslekleri işçi ($\bar{X}=2,49$) olan katılımcıların olumlu etkiye yönelik ifadeler katılma oranının Turizm sektörü ($\bar{X}=2,01$) ile diğer ($\bar{X}=2,12$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Etkisi (Anova Analizi)

Bağımlı Değişken	Aylık Gelir Düzeyi	Levene Testi Değeri	F değeri	p değeri
Olumsuz etki	550'den az	0,747	0,251	0,959
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			
	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			
Etkileşim	550'den az	1,101	4,367	,000
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			
	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			
Olumlu Etki	550'den az	1,015	1,097	0,363
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			
	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			
İletişim Engeli	550'den az	1,457	1,927	0,075
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			
	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			
Kültürel Etki	550'den az	0,297	1,242	0,284
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			
	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			
Teamüllere Etkisi	550'den az	1,557	6,34	0,703
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			

	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			
Sosyal İlişki	550'den az	1,081	4,394	,000
	551-1000 arası			
	1001-1500 arası			
	1501-2000 arası			
	2001-3000 arası			
	3001-4000 arası			
	4001 ve üzeri			

*p<0,05

Tablo 13'de görüldüğü gibi gelir değişkenine göre etkileşim ve sosyal ilişki değişkenlerinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bunların hangi düzeyden kaynaklandığını belirlemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 14 ve 15'de verilmiştir.

Tablo 14. Gelir Değişkeni İçin (Etkileşim) Post Hoc Test Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	Aylık Gelir		Ortalamalar Farkı	p değeri	%95 Güven Aralığı	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Etkileşim	1001-1500	550'den az	-0,28571	,034	-0,5500	-0,0214
		1501-2000	0,37612	,000	0,1687	0,5835

Tablo 14'deki sonuçlara göre, 1001-1500 aylık gelir seviyesine sahip katılımcıların etkileşim algılamaları 550'den az ve 15001-2000 TL gelir seviyesine sahip katılımcılardan farklıdır. Aylık ortalama gelir düzeyleri 1001-1500 TL olanların ($\bar{X}=2,04$) etkileşime yönelik ifadelerle katılma oranlarının aylık ortalama gelir düzeyleri 550'den az ($\bar{X}=2,33$) ve 1501-2000 ($\bar{X}=1,67$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15'de sosyal ilişki değişkeninde farklılığın hangi gruplardan olduğunu incelemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. Gelir Değişkeni İçin (Sosyal İlişki)Post Hoc Test Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	Aylık Gelir		Ortalamalar Farkı	p değeri	%95 Güven Aralığı	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Sosyal İlişki	550'den az	1501-2000	0,14094	0,010	0,0881	0,6422
		4001 ve üzeri	0,19118	0,025	-0,8073	-0,0556

Tablo 15'deki sonuçlara göre, 550'den az aylık gelir seviyesine sahip katılımcıların sosyal etki algılamaları 1501-2000 ve 4001 ve üzeri gelir seviyesine sahip katılımcılardan farklıdır. Aylık ortalama gelir düzeyleri 550'den az olanların ($\bar{X}=2,26$) etkileşime yönelik ifadeler katılma oranlarının aylık ortalama gelir düzeyleri 1501-200 ($\bar{X}=1,90$) ve 4001 ve üzeri ($\bar{X}=2,70$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 16.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Yörede Yaşama Süresi Durumlarına Etkisi (Anova Analizi)

Bağımlı Değişken	Yörede Yaşama Süresi	Levene Testi Değeri	F değeri	p değeri
Olumsuz Etki	1 yıldan az	0,674	0,575	0,72
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			
	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			
Etkileşim	1 yıldan az	2,283	3,052	0,01
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			
	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			
Olumlu Etki	1 yıldan az	0,75	1,436	0,21
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			
	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			
İletişim Engeli	1 yıldan az	0,621	3,626	0,003
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			

	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			
Kültürel Etki	1 yıldan az	2,209	1,357	0,24
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			
	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			
Teammüllere Etkisi	1 yıldan az	0,329	0,174	0,972
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			
	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			
Sosyal İlişki	1 yıldan az	2,184	1,151	0,333
	1-5 yıl			
	6-10 yıl			
	11-15 yıl			
	16-20 yıl			
	21 yıl ve üzeri			

*p<0,05

Tablo 16’da görüldüğü gibi gelir değişkenine göre etkileşim ve iletişim engeli değişkenlerinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bunların hangi düzeyden kaynaklandığını belirlemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları tablo 17 ve 18’de verilmiştir.

Tablo 17. Yörede Yaşama Süresi Değişkeni İçin (Etkileşim)Post Hoc Test Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	Yörede Yaşama Süresi		Ortalamalar Farkı	p değeri	%95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Etkileşim	1 yıldan az	1-5 yıl	-0,49318	0,006	-0,8448	-0,1416
		11-15 yıl	-0,47151	0,013	-0,8417	-0,1013

Tablo 17’de görüldüğü gibi 1 yıldan az yörede yaşadığını belirten katılımcıların etkileşim boyutunu algılamaları 1-5 yıl ve 11-15 yıl yaşayan katılımcılardan farklıdır. Yaşama süresi 1 yıldan az ($\bar{X}=1,76$) olan katılımcıların etkileşime yönelik ifadelerine katılma oranlarının yörede yaşama sürelerine göre 1-5 yıl

($\bar{X}=2,26$) ile 11-15 yıl ($\bar{X}=2,88$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 18’de iletişim engeli değişkeninde farklılığın hangi gruplardan olduğunu incelemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Yörede Yaşama Süresi Değişkeni İçin (İletişim Engeli) Post Hoc Test Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	Yörede Yaşama Süresi		Ortalamalar Farkı	p değeri	% 95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
İletişim Engeli	21 yıl ve üzeri	1 yıldan az	0,65331	0,001	0,2756	1,031
		11-15 yıl	0,4375	0,009	0,1092	0,7658

*p<0,05

Tablo 18’de görüldüğü gibi 21 yıl ve üzeri yörede yaşadığını belirten katılımcıların iletişim engeli boyutunu algılamaları 1 yıldan az ve 11-15 yıl yaşayan katılımcılardan farklıdır. Yaşama süresi 21 yıl ($\bar{X}=3,57$) olan katılımcıların iletişim egeline yönelik ifadeler katılma oranlarının yörede yaşama sürelerine göre 1 yıldan az ($\bar{X}=2,92$) ile 11-15 yıl ($\bar{X}=3,13$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.5.2. Anketin Diğer Bölümüne İlişkin Bulgular

Bu bölümde yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurulup kurulmadığı ve yine yöreyi ziyaret eden turistlerle ne tür bir iletişim kurulduğunu, turistlerle hangi yabancı dilde iletişim kurulduğunu, ne tür bir iletişim gerçekleştirildiğini ve sektör çalışanı olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır.

Katılımcıların turizmin sosyo-kültürel etkileri ile “Manavgat doğumlu musunuz?” özelliği arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi analizi Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Manavgat’ın Yerlisi Olma Durumlarına Etkisi (T-Testi Analizi)

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	BAĞIMLI DEĞİŞKEN	Levene Testi Değeri	t değeri	p değeri	df değeri
Doğum	Olumsuz etki	0,188	0,844	0,398	398
	Etkileşim	0,824	-0,676	0,499	
	Olumlu etki	3,695	-0,027	0,979	
	İletişim engeli	0,442	3,023	0,003	
	Kültürel etki	1,381	-0,372	0,709	
	Teamüllere etkisi	0,567	-1,282	0,201	
	Sosyal ilişki	7,452	-1,922	0,055	

*p<0,05

Tablo 19 incelendiğinde; doğum değişkeni açısından sosyo-kültürel etkiler faktör boyutlarının puanlarında sadece iletişim engeli değişkeninde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Analizin bundan sonraki kısmında katılımcıların turizmin sosyo-kültürel etkileri ile “Manavgat’ı ziyaret eden turistlerle iletişim kuruyor musunuz?” özelliği arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi analizi Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Yöreye Gelen Turistlerle İletişim Kurma Durumlarına Etkisi (T-Testi Analizi)

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	BAĞIMLI DEĞİŞKEN	Levene Testi Değeri	t değeri	p değeri	df değeri
İletişim	Olumsuz etki	2,745	3,506	0,001	398
	Etkileşim	0,031	-3,656	,000	
	Olumlu etki	2,840	-4060	,000	
	İletişim engeli	0,196	2,09	0,400	
	Kültürel etki	0,171	-3,451	0,001	
	Teamüllere etkisi	0,154	-1,737	0,077	
	Sosyal ilişki	6,820	-4,212	,000	

Tablo 20 incelendiğinde; iletişim değişkeni açısından sosyo-kültürel etkiler faktör boyutlarının puanlarında olumsuz etki, etkileşim, olumlu etki, kültürel etki ve sosyal etki değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bağımsız t testi sonucunda iletişim değişkeninde varyansların homojen dağılım göstermediği

belirlenmiştir. Bu nedenle söz konusu değişken için non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Bu testi sonuçları Tablo 21’de gösterilmektedir.

Tablo 21. Katılımcıların Etkileşim Algılarını İfade Eden Faktörler ve İletişim Durumuna Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

BAĞIMLI DEĞİŞKE N	BAĞIMSIZ DEĞİŞKE N	N	Z-değeri	P-değeri (Asymp.Sig.)	AÇIKLAMA
Etkileşim	Turistlerle İletişim	400	-3,989	,000	Katılımcıların algıladıkları "etkileşim" faktörü turistlerle iletişim kurma durumuna göre farklılaşmaktadır.
	Evet	262			
	Hayır	138			

*p<0,05

Elde edilen sonuçlara göre “etkileşim” faktörünün de turistlerle iletişim kurma durumun göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Yabancı dil değişkeninin sosyo-kültürel etki boyutları üzerinde anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı, normal dağılım varsayımı altında, Varyans Analizi (ANOVA) ile p<0,05 anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Sonuç analizleri tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22.Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Turistlerle Kurdukları Yabancı Dil Durumlarına Etkisi (ANOVA Analizi)

Bağımlı Değişken	İletişimde Kullanılan Dil	Levene Testi Değeri	F değeri	p değeri
Olumsuz etki	Yabancı dil bilmiyor	0,996	1,109	0,356
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			
	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			
Etkileşim	Yabancı dil bilmiyor	1,505	2,601	0,012
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			

	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			
Olumlu etki	Yabancı dil bilmiyor	1,274	1,657	0,118
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			
	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			
İletişim engeli	Yabancı dil bilmiyor	0,907	0,88	0,522
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			
	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			
Kültürel etki	Yabancı dil bilmiyor	0,801	2,448	0,018
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			
	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			
Teamüllere etkisi	Yabancı dil bilmiyor	1,018	1,001	0,430
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			
	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			
Sosyal ilişki	Yabancı dil bilmiyor	1,901	3,583	0,001
	İngilizce			
	Almanca			
	Rusça			
	Fransızca			
	Arapça			
	İki dil ve üzeri biliyor			
	Diğer			

Gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucu iletişimde kullanılan dil değişkenine göre etkileşim, kültürel etki ve sosyal ilişki değişkenlerinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bunların hangi düzeyden kaynaklandığını belirlemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları tablo 23, 24, 25’de verilmiştir.

Tablo 23. Kullanılan Yabancı Dil Değişkeni İçin (Etkileşim)Post Hoc Testi Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	İletişim Dili		Ortalamalar Farkı	p değeri	% 95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Etkileşim	İki dil ve üzeri bilen	İngilizce	-0,30865	0,003	-0,5135	-0,1038
		Diğer	-0,46309	0	-0,6954	-0,2308

*P<0,05

Sonuçlara göre, iki dil ve üzeri dil bilen katılımcıların etkileşim algıları İngilizce ve Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardan farklıdır. Bölgeyi ziyaret eden turistlerle iletişim için kurulan yabancı dil düzeyleri iki dil ve üzeri dil bildiğini belirtenlerin ($\bar{X}=1,76$) etkileşim boyutuna yönelik ifadeler katılma oranının İngilizce ($\bar{X}=2,07$) ile Diğer ($\bar{X}=2,23$) olarak belirten katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 24. Kullanılan Yabancı Dil Değişkeni İçin (Kültürel Etki)Post Hoc Testi Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	İletişim Dili		Ortalamalar Farkı	P değeri	% 95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Kültürel Etki	Diğer	Almanca	0,41291	0,008	0,1085	0,7173
		Rusça	0,94444	0,46	0,0186	1,8703
		İki dil ve üzeri bilen	0,43712	0,003	0,1464	0,7278

*p<0,05

Sonuçlara göre, diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların etkileşim algıları Almanca, Rusça ve İki dil ve üzeri seçeneğini işaretleyen katılımcılardan farklıdır. Bölgeyi ziyaret eden turistlerle iletişim için kurulan yabancı dil düzeyleri diğer seçeneğini işaretleyenlerin ($\bar{X}=2,44$) kültürel etki boyutuna yönelik ifadeler katılma oranının Almanca ($\bar{X}=2,03$),Rusça ($\bar{X}=1,50$) ve iki dil ve üzeri ($\bar{X}=2,00$) olarak belirten katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 25. Kullanılan Yabancı Dil Değişkeni İçin(Sosyal İlişki)Post Hoc Testi Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	İletişim Dili		Ortalamalar Farkı	p değeri	% 95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Sosyal İlişki	Yabancı dil bilmiyor	Almanca	0,33784	0,008	0,0874	0,5883
		İki dil ve üzeri bilen	0,34799	0,005	1069	0,5891

Sonuçlara göre, yabancı dil bilmediğini belirten katılımcıların sosyal ilişki algıları Almanca ve iki dil ve üzeri dil seçeneğini işaretleyen katılımcılardan farklıdır. Bölgeyi ziyaret eden turistlerle iletişim için kurulan yabancı dil düzeyleri yabancı dil bilmediğini belirtenlerin ($\bar{X}=2,33$) sosyal ilişki boyutuna yönelik ifadeler katılma oranının Almanca ($\bar{X}=1,99$) ile iki dil ve üzeri ($\bar{X}=2,00$) olarak belirten katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 26. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Turistlerle Kurdukları İletişim Durumlarına Etkisi (ANOVA Analizi)

Bağımlı Değişken	İletişim Türü	Levene Testi Değeri	F değeri	p değeri
Olumsuz etki	yabancı dili geliştirme	1,166	1,574	0,166
	arkadaşlık etme			
	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			
Etkileşim	yabancı dili geliştirme	1,52	1,068	0,378
	arkadaşlık etme			
	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			
Olumlu etki	yabancı dili geliştirme	1,218	2,807	0,017
	arkadaşlık etme			
	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			
İletişim engeli	yabancı dili geliştirme	1,373	1,091	0,365
	arkadaşlık etme			

	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			
Kültürel etki	yabancı dili geliştirme	1,119	1,417	0,217
	arkadaşlık etme			
	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			
Teamüllere etkisi	yabancı dili geliştirme	1,324	0,217	0,955
	arkadaşlık etme			
	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			
Sosyal ilişki	yabancı dili geliştirme	4,077	1,273	0,275
	arkadaşlık etme			
	ekonomik(alışveriş)			
	yabancı bir kültürü tanıma			
	hiç iletişim kurmuyor			
	diğer			

Tablo 26’da görüldüğü gibi iletişim türü değişkenine göre sadece olumlu etkide istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. Bunların hangi düzeyden kaynaklandığını belirlemek için Post Hoc Testi (LSD) uygulanmıştır. Testin sonuçları tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Kullanılan İletişim Türü Değişkeni İçin Post Hoc Testi Değerleri (LSD)

Bağımlı Değişken	İletişim Türü		Ortalamalar Farkı	p değeri	% 95 Güven Aralığında	
	I	II			Alt Değer	Üst Değer
Olumlu Etki	Hiç iletişim kurmuyor	yabancı dili geliştirme	0,54252	0,001	0,2202	0,8648
		arkadaşlık etme	0,44898	0,009	0,1108	0,7871
		ekonomik(alışveriş)	0,41421	0,003	0,1459	0,6825
		yabancı bir kültürü tanıma	0,75085	0,021	0,1126	1,38911
		diğer	0,39622	0,025	0,0506	0,7418

*p<0,05

Sonuçlara göre, turistlerle hiç iletişim kurmayan katılımcıların olumlu etki algıları yabancı dili geliştirme, arkadaşlık etme, ekonomik(alışveriş), yabancı bir kültürü tanıma ve diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardan farklıdır. Bölgeyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türlerinden, turistlerle hiç iletişimi kurmadığını belirten katılımcıların ($\bar{X}=2,62$) olumlu etki boyutuna yönelik ifadelerle katılma oranının yabancı dili geliştirme ($\bar{X}=2,083$), arkadaşlık etme ($\bar{X}=2,17$), ekonomik(alışveriş) ($\bar{X}=2,21$), yabancı bir kültürü tanıma ($\bar{X}=1,87$) ve diğer ($\bar{X}=2,22$) olarak belirten katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 28. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Boyutların Katılımcıların Turizm Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmede Çalışma Durumlarına Etkisi (T Testi Analizi)

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Levene Testi Değeri	t değeri	p değeri	df değeri
Çalışma	Olumsuz etki	2,745	3,506	0,098	398
	Etkileşim	0,031	-3,656	0,860	
	Olumlu etki	2,840	-4,06	0,930	
	İletişim engeli	0,196	2,090	0,658	
	Kültürel etki	0,171	-3,451	0,679	
	Teamüllere etkisi	0,154	-1,737	0,695	
	Sosyal ilişki	6,820	-4,212	0,009	

*p<0,05

Tablo 28 incelendiğinde; çalışma değişkeni açısından sosyo-kültürel etkiler faktör boyutlarının puanlarında sadece sosyal ilişki değişkeninde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bağımsız t testi sonucunda etkileşim değişkeninde varyansların homojen dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle söz konusu değişken için non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Bu testi sonuçları Tablo 29'da gösterilmektedir.

Tablo 29. Katılımcıların Etkileşim Algılarını İfade Eden Faktörler ve Sektörde Faaliyet Gösteren İşletmede Çalışmalarına Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	N	Z değeri	P-değeri (Asymp. Sig.)	AÇIKLAMA
Etkileşim	Çalışma	400	-4,963	,000	Katılımcıların algıladıkları "etkileşim" faktörü çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır.
	Evet	195			
	Hayır	205			

*p<0,05

Elde edilen sonuçlara göre “etkileşim” faktörünün turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede çalışma durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 30. Hipotez Sonuçları

HİPOTEZLER		KABUL /RED
H1: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H1a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerinden "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H1b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerden "etkileşim"e ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H1c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H1d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H1e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H1f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H1g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H2: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H2a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H2b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "etkileşim"e ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H2c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H2d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H2e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H2f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H2g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H3: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H3a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H3b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "etkileşim"e ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H3c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H3d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H3e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED

H3f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H3g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine " sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H4: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H4a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H4b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine " etkileşim"e ilişkin görüşleri, yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H4c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H4d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H4e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H4f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H4g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine " sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, -yaptıkları mesleklere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H5a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine " etkileşim"e ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H5c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine" kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, aylık gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H6: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H6a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H6b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine " etkileşim"e ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H6c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H6d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H6e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine" kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H6f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H6g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, yörede yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H:7 Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H7a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED

H7b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"etkileşim"e ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H7c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine " olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H7d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H7e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H7f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H7g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H8: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H8a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H8b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "etkileşim"e ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H8c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H8d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H8e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H8f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H8g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle iletişim kurup kurmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H9: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H9a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H9b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "etkileşim"e ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H9c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H9d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H9e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H9f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine"teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED

H9g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle konuşulan yabancı dile göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H10: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H10a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H10b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "etkileşim"e ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H10c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L
H10d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H10e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H10f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H10g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, yöreyi ziyaret eden turistlerle kurulan iletişim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11: Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri, katılımcıların sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.		
H11a	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumsuz etki"ye ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11b	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "etkileşim"e ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11c	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "olumlu etki"ye ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11d	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "iletişim engeli"ne ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11e	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "kültürel etki"ye ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11f	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "teamüllere etkisi"ne ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H11g	Yerel halkın, turizmin sosyo-kültürel etkilerine "sosyal ilişki"ye ilişkin görüşleri, sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABU L

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm olayı hem bu aktiviteyi gerçekleştiren hem de özellikle hizmet sunan ülke vatandaşları üzerinde ekonomik, sosyal ve kültürel gibi önemli etkileri olduğu, yapılan birçok araştırma tarafından kabul edilen bir gerçektir.

Turizm gün geçtikçe talebi artan bir sektörler arasında yer almaktadır. Turizm eskiden daha çok zengin ve elit tabaka olarak sınıflandırılan kesimdeki kişilerin katıldıkları bir aktivite olarak bilinmekteydi. Fakat günümüzde teknolojik gelişmeler(özellikle iletişim, ulaşım), gelir seviyesindeki artışlar, boş zamanın artması, eğitim ve öğretim imkânlarının gelişmesi gibi sebepler turizm olayına olan talebi gün geçtikçe arttırmış ve her kesimden insanın bu faaliyete katılabilmesini sağlamıştır.

Turizm olayının oluşumunda ve gelişmesinde rol oynayan önemli faktörlerin başında doğal ve kültürel kaynaklar gelmektedir. Çeşitli milletleri ve ülkeleri birbirine yaklaştıran turizm; insanların hayat tarzlarında, gelenek göreneklerinde bir bilinçlenmeye ve farkında lığa yol açmaktadır. Burada özellikle turizm hizmetini sunan kişilerin sektörden olumlu ya da olumsuz etkilenme oranı turizmin yoğunluğuna, gelişim hızına, turistlerin sayısına, turizmin geçirmiş olduğu tarihsel sürece ve karşılaşılan toplumların gelişmişlik düzeyine ve farklılıklarına göre değişebilmektedir (Özmen,2007).

Turizmin emek yoğun bir sektör olması karşılıklı ilişkilerinin oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır. Çünkü birbirinden farklı sosyal ve kültürel yapıdaki insanların ortak yerlerde bulunmaları çeşitli etkileşimlere yol açması olağan bir durumdur. Turizmden kaynaklı sosyal ve kültürel etkilenmeler toplumlarda süreç içerisinde kendini göstermekte ve zamanla nesiller arasında sosyo-kültürel bir takım farklılaşmalara yol açabilmektedir. Aslında bu değişimlerin sadece turizmden kaynaklı olduğunu da savunmak doğru değildir. Çünkü insanlar zamanla yaşamlarındaki, çevrelerindeki ve hatta dünyadaki gelişmelerden ve değişikliklerden etkilenmektedirler. Sosyo-kültürel yapıdaki gelişmelere, sanayileşme ve endüstrileşmeyle birlikte oluşan ekonomik koşulların iyileşmesi, daha çok insanların geleneksel yaşam tarzından uzaklaşıp kentlerde yaşamaya başlamaları, kadınların toplumdaki yerinin değişmesi, iletişim araçlarındaki büyük gelişmeler ve medyanın etkisi vb. birçok etkenin neden olduğu söylenebilir. Fakat turizmin sosyo-kültürel

yönden kendine has, toplumlar arasında etki edici bir yanı da olduğu da bilinen bir gerçektir.

Turizm olayının gelişimiyle gerçekleştiği yörede yaşamakta olan yerli halk açısından en başta ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel gibi birçok değişikliği de beraberinde getirmektedir. Bu gelişimlerin olumsuz yönde algılamasıyla ve olumsuz tutumların sergilenmesi, turizmin gelişimini kötü etkileyecektir. Yöredeki yerli halkın sektöre ilişkin algılarının, tutumlarının ve beklentilerinin bilinmesi turizmin gelişiminde açısından göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

Yukarıda da bahsedildiği gibi turizmin birçok yönden sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için özellikle gelişim gösterdiği yöredeki yerli halkın görüşlerinin alınması gerekmektedir. Turizm planlamaları içerisinde yerli halkın değerlerine, görüşlerine, istek ve beklentilerine önem verilmesi, onların kendilerini turizmin bir parçası gibi hissetmeleri ve bu doğrultuda davranabilmeleri için oldukça önemlidir. Bu planlamaların devamlılığı ve etkinliği için turizmin gelişme şekli ve ölçeğinin yöre halkı tarafından kabulünün sağlanması gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, turizmin uzun yıllardır yoğun bir şekilde gerçekleştiği yörelerden biri olan Manavgat'ta yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri hakkında bilgi edinmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Seçilen bölge sahip olduğu tarihi, doğal güzellikleri ve iklimi ile yılın her mevsiminde tercih edilebilen bir yerdir. Özellikle kitle turizminin yaygın olduğu bir bölgedir. İç ve dış turizm faaliyetleri açısından önemli bir konuma sahiptir. Erkuş Öztürk'e (2010) göre Antalya bölgesi 1960'lı yıllardan beri bir turizm destinasyonudur ve 1970'li yıllarda merkezi yönetimin Güney Batı Antalya Turizm Gelişimi Projesi ile önemli bir gelişme göstermiştir. 1980'lerde ise Turizm Teşvik Kanunu ile ülkemizdeki birçok turizm merkezi gibi bu yöre içinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.

Manavgat'ta yaşamakta olan yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik görüşünü belirleye yönelik yapılan bu çalışmada toplam 400 kişiye anket uygulanmıştır.

Yapılan araştırmada elde edilen veriler SPSS programı ile incelenmiştir. Ankettin birinci ve ikinci bölümüne ilişkin frekans ve yüzde dağılımları, aritmetik ortalama, standart sapma, faktör analizi, t-testi, ANOVA analizi, Mann-Whitney U Testi

ve PostHoc Testi (LSD) yapılarak ulaşılan verilerin dağılım ve ilişkileri hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışma sonuçlarından turizmin uzun yıllardır gerçekleşmekte olduğu Manavgat yöresinde, yerli halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşlerinin gruplandırıldığı faktör boyutlarına olumlu ve olumsuz yönde tepkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Sonuçlarda özellikle katılımcıların uzun yıllardır bölgede yaşadıkları ve turistlerle daha çok ekonomik yönden bir ilişki içerisinde olduklarını belirttikleri görülmektedir.

Bölge yoğun bir turistik talep çeken bir yer olması ve çok çeşitli turist tipleri ile etkileşime ortam sağladığı için, turizmin olumlu ve olumsuz sosyo-kültürel etkilerine maruz kalmıştır. Turizm yörede başlangıçtan beri çok hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir. Bölgede yoğun bir turizm hareketi yaşanmaya başlanmıştır. Sektöründe gelen istihdam kollarından biri haline gelmiş ve bunun yanı sıra zamanla sosyo-kültürel maliyetlerde artışlarda gözlemlenmeye başlanmıştır.

Ayrıca yöredeki yerel halkın, sektör gelişimine paralel olarak zamanla turistlere karşı davranışlarında birtakım değişikliklerin başladığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda yöredeki yerel halkın turistlere karşı davranış boyutunun, çalışmanın kuramsal kısmında geçen Doxey'in Rahatsızlık İndeksi Modeli'nde yer alan "ilgisizlik" aşamasında olduğu düşünülmektedir. Çünkü bölgede turizmin gelişmesiyle turist sayısındaki hızlı artışlar doğal karşılanmaya başlanmıştır. Bölgede turistik işletmelerinde sayısında hızlı bir artış olmuş ve yabancı yatırımcılarda bölgenin önemli bir kısmını kontrolüne geçirmiş durumdadır. Yerel halk daha çok hizmet eden durumunda kalmıştır. Bu da özellikle son zamanla turistlere karşı ilgisiz bir şekilde davranılmasının önemli bir nedeni olduğu düşünülmektedir. Yine Butler'ın modeline göre ise yerli halkın turistlere davranış boyutunun "durgunluk" aşamasında olduğu düşünülmektedir. Turizm artık Manavgat yöresi ekonomisinin önemli bir parçasıdır ve turist sayısı en üst seviyeye ulaşmış, taşıma kapasitesi aşılmış olduğu görülmektedir. Bölgede zarar verici faaliyetler geri plana atılmakta ve ekonomik-sosyal ve çevresel sorunlar görülmeye başlanmıştır. Bölge şuan eski imajını kaybetmiş, birçok işletme kapasitesinin altında çalışarak turist sayısını koruyabilecek duruma gelmiştir. Bunlarında bölgenin giderek düşüş aşamasına doğru gitmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Bu olumsuzlukların azaltılması için yerel yönetimler ve turizm

yatırımcılarına daha çok iş düşmektedir. Bu doğrultuda ise bölgenin canlandırılması için (3s'nin yanı sıra) yeni bir yapay çekicilik oluşturulması, turizme henüz açılmamış doğal kaynaklar değerlendirilerek farklı turist pazarlarına açılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca tüm bunların yerel halkın yapısı ve beklentileri göz ardı edilmeden gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Son olarak Doğan'ın modeline göre de yerli halkın turistlere davranış boyutunun "bütünleşme" aşamasında olduğu düşünülmektedir. Manavgat yöre halkının sektörle uzun yıllardır yoğun şekilde iç içe olması, sektörün oluşturduğu bir takım değişiklikleri zamanla benimsenmesine sebep olmuştur. Yöre halkında genel olarak rahat davranışlar gözlemlenmekte, gelenek ve göreneklerin etkisinin giderek azalması ise çoğunluk tarafından normal karşılanmaya başladığı görülmektedir. Bu durum özellikle genç yaşta ki kişilerde daha çok görülmektedir. Hatta bazı kesimlerce (özellikle turistlerle yerel halkın ortak yaşadıkları ve turizmin yoğun olduğu yerlerde) turizmin simgelediği çağdaş kültüre dikkat çekilip, normal karşılanması için çaba harcanmakta olduğu görülmektedir. Yine bazı kesimler turistlerin kendilerinden her konuda üstün olduğunu düşünmekte, onlar gibi davranmaya ve yaşamaya çalıştıkları görülmektedir. Özellikle sektöre ekonomik yönden bağlı olunmasının bu durumlar üzerinde etken bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada katılımcıların turizm olayı sonucunda oluşabilecek sosyal ve kültürel etkiler hakkındaki görüşlerinin olumlu düzeyde seyretmesi, genel olarak sektörün sağlamış olduğu ekonomik faydaların algılanmasına göre değişmekte olduğu görülmüştür. Buradaki yöre halkı turizmden kaynaklı olumlu ve olumsuz etkilerin sonuçlarının büyük oranda farkındadırlar. Fakat bölgede turizm gelirlerinin ön planda olmasıyla olumsuz etkiler bir nebze geri planda tutulmaktadır. Yapılan çalışmadaki sorulara özellikle bir kısım katılımcıların olumsuz yöndeki sorulara bilerek farklı yönde bir cevap vermelerinde bu sebepler etkili olabileceği düşünülmektedir.

Yukarıda da değinildiği yöre halkı turizmin olumlu ve olumsuz sosyo-kültürel sonuçlarının farkındadırlar ve sektörün her türlü gelişmesini desteklemektedirler. Ayrıca bu çalışmanın yapıldığı sırada (Ağustos-Eylül-Ekim aylarında (2016)) turizmin ülkemiz açısından genel olarak çeşitli sebeplerden dolayı kötü bir yıl geçirmesi, yerel halkın görüşlerinde değişikliklere yol açmış ve bu doğrultuda çalışmaya katıldıkları gözlemlenmiştir. Özellikle ekonomisi büyük oranda turizme bağlı olan Manavgat yöresinde halkın bu olumsuzluklardan büyük oranda etkilendiği gözlemlenmiştir.

Yine anketin son kısmında yer alan “eklemek istedikleriniz” kısmında katılımcıların farklı yorumlarıyla karşılaşmıştır. Bunlar şu şekilde gruplandırılmıştır:

-Turizmi Manavgat Halkının Algılaması

Bazı katılımcılar yöre halkının tam olarak henüz turizme hazır olmadan bu faaliyetlere dâhil olduğunu ve olumlu etkilerin yanı sıra olumsuzluklarında büyük oranda olduğu ifade etmişlerdir. Yine katılımcılar her insanın yaşam tarzı ve yaşama bakış açısı farklı olduğu için yerli halkın sosyo-kültürel olaylardan etkilenme oranının değişiklik gösterebildiğini belirtmişlerdir.

-Turizmin Gelişim Alanları

Katılımcılardan bazıları turizmin genel olarak otelcilik üzerine gelişme gösterdiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra yörelerinde tarım, hayvancılık, fabrika (gıda, konserve, tekstil vb.), üniversite, çeşitli kurslarında olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Bazılarına göre ise yörede turizm olayının sadece ekonomik boyutuyla ele alınması sonucunda yerel halkın kültür, sanat ve spor faaliyetlerine yönelimini azalttığını belirtmişlerdir. Ayrıca turistlerle kurulan ilişkilerin arkadaşlık ve dostluk isteğiyle değil de ekonomik kaygılar ile gerçekleştirilmesinin sektörde herhangi bir geliştirici etkiye yol açmadığı düşüncesinde olanlarda vardır.

Bunların yanı sıra bazı katılımcılar şu yorumlarda bulunmuşlardır: Turizme kesinlikle karşı olunmadığını fakat ülkeye kaliteli turistlerin gelmesini istediklerini belirtmişlerdir. Turizmin özellikle otelcilik sektöründe çalışan bayanlarda aşırı değişikliklere yol açtığını ifade edenler olmuştur. Yine turizmin ülkenin ahlak ve değerlerini olumsuz yönde etkilediği düşüncesiyle istemediğini, eğer gelişime gösterecekse de halkın kültürünün, değer ve yargılarının dikkate alınması ve turistlerinde bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiği düşüncesinde olanlarda vardır.

Olumsuz davranışların yörede artmasında turizmden kaynaklı olduğunu düşünmeyen ve tam tersi ülkedeki ve bölgedeki eğitimsizlikten kaynaklandığını düşündüklerini belirtenler olmuştur. Alkol, fuhuş, kavga vb. olaylarını genel olarak turistlerden çok yerel halkta görüldüğünü ve bunun ucuz iş gücünden kaynaklı kalifiye eleman eksikliği ve eğitimsizlikten olduğu düşünülmektedir. Öte yandan

yörede turizmin gelişmesinin yeterli seviyede olmasına rağmen yerli halkın hiçbir şekilde medeni davranışlar sergilemediği ve yöreye ait kültür ve sanat faaliyetlerinin fazla olmadığı ve olanlarında unutulmaya yüz tuttuğunu belirten katılımcı görüşleri de vardır.

Yine turizmin bitme noktasına geldiği ve oldukça kötü geçen bir yılda bu anketin yapılmasını manidar olduğunu belirten, özellikle anketin tamamen siyasi amaçla yapılmış bir çalışma olduğu görüşünde olan katılımcıların yorumlarıyla da karşılaşmıştır.

Turizmin Manavgat yerli halkı üzerindeki sosyo-kültürel etkilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada önemli birçok bulgu ortaya konulmuştur. Daha önce yapılan benzer çalışmaların sonuçlarıyla (Demircan Muratpaşa (2010), Özmen Akçakoca (2007)) bezerlikler gösterdiği fakat bölgenin kendine has özelliklerinden dolayı bazı paralelliklerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen tüm sonuçlara göre şu önermelerde şu tavsiyelerde bulunulabilir:

- Manavgat'ta turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin azaltılması için yerel halk bilinçlendirilebilir, çeşitli eğitimler verilebilir, seminerler düzenlenebilir ve yerli halkta kendi kültürlerinin devamlılığının turizm için önemli olduğu bilinci oluşturularak bununla ilgili gerekli çalışmalar yapılabilir.
- Yerel yönetimler ve turizm yatırımcıları yerel halkla işbirliği içerisinde çalışmalarını daha verimli hale getirebilirler.
- Geliştirilecek turizm planlamalarında her türlü sürdürülebilirlik için yerel halk ve onların sosyo-kültürel özellikleri göz önünde bulundurulabilir.
- Sosyo-kültürel maliyetler yönünden sadece yerli halk değil bölgeye gelecek turistlerinde bilgilendirilmesiyle oluşabilecek olumsuzluklar aza indirgeyebilir.

Çalışmanın turizm olayıyla direk ilişkili olan otel çalışanları ya da seyahat acentesi çalışanları ile istenilen seviyede yapılamaması çalışmanın önemli bir sınırlılığıdır. Diğer yapılacak araştırmalarda doğrudan sektör çalışanları ile bu çalışma tekrar yapılabilir. Yine sonraki çalışmalarda bu konunun direk kişilerle görüşme şeklinde yapılarak, çözüm önerileri nasıl olabilir (turizmin sosyo-kültürel yönden olumlu etkilerinin artırılması, olumsuz etkilerinin azaltılması

şeklinde) sorusunun cevabının bizzat yöre halkından alınmaya çalışılması şeklinde olabilir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, S. (1997). The Resort Cycle and Seaside Tourism: An Assesment of its Aplicability and Validity. *Tourism Management*, 18(2),62-67.
- Akis, S. Peristianis, N., & Warner, J. (1996). Resident' Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus. *Tourism Management* 17 (7), 481-494.
- Akman, A. (2007). *Turizmin Gelişmesinin Yarattığı Doğal ve Kültürel Değişmeler: Kaş Örneği*.Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Akademik İnceleme Dergisi*, 2 (1),1-34.
- Alhasanat, S. (2008). *Socio-Cultural Impact of Tourism on the Local Community at Petra,Jordon*. Final Socio-Cultural Impact
- Alhasanat, S. A., & Hyasat, A. S. (2011). Socio-Cultural Impact of Tourism on the Local Community in Petra, Jordan. *Jordon Journal of Social Sciences* , 4 (1),144-158.
- Altanlar, A., & Kesim, G. A. (2011). Sürdürülebilir Turizim Planlaması için Yöre Halkı ve Yerli Turistlerin Davranış ve Beklentilerini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma; Akçakoca Örneği. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi* , 3 (2),1-20.
- Altıntaş, V. (2010). *Turizmin Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri:Alanya Modeli Örneği*. Doktora Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., & Vogt, C. A. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research* , 32 (4), 1056-1076.
- Andriotis, K. (2005). Community Groups Perceptions of and Precerences for Tourism Development: Evidence from Crete. *Journal of Hospitality and Tourism Research* , 29,66-90.
- Anstrand, M. (2006). Community-Based Tourism and Socia-Culture Aspect Relating to Tourism, a Case of a Swedish Student Excursion to Babati (Tanzania). *Annals of Tourism Research* .
- Ap, J., & Crompton, J. (1993). Residents' Strategies for Responding to Tourism Impacts. *Journal of Travel Research* , 32(1)47-50.

Avcıkurt,C. (2009).*Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Avcıkurt, C. (2007). *Turizm Sosyolojisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Bagri, S. C., & Kala, D. (2016). Residents' Attitudes toward Tourism Development and Impact in Koti-Indroli, Pattayur Tourism Circuit of Uttarakhand State India. *Revista de Trismoy Partimanio Cultural* , 14 (1), 23-39.

Barutçugil, İ. S. (1989). *Turizm İşletmecilği*. Ankara: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Bayer, M. Z. (1992). *Turizme Giriş*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayın No:253.

Baykan, E. (2007). *Turizmin Yerel Kültür Üzerine Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresinde Bir Uygulama)*.Yüksek Lisans Tezi. Ankara:Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Butler, R. W. (1980). The Concept of Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canada Geographer* , 24(I),5-12.

Cavelzani, A. S., Lee, I. A., Locatelli, V., Monti, G., & Villamira, M. A. (2003). Emotional Intelligence and Tourist Services: The Tour Operator as a Mediator Between and Residents. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration* , 4 (4), 1-24.

Cheng, A. S., Kruger, L. E., & Daniels, S. E. (2003). "Place" as an Integrating Concept in Natural Research Politics: Propositions for a Social Science Research Agenda. *Social and Natural Research* , 16,87-104.

Çalışkan, U., & Tütüncü, Ö. (2008). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. *IV.Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Belek/Antalya.(s. 127-148).

Davenport, J., & Davenport, J. L. (2006). The Impact of Tourism and Personal Leisure Transport on Coastal Enviroments: A Review. *Enstuarine, Coastal and Shelf Service* , (67), 280-292.

Demir, C., & Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Demircan, Ş. (2010). *Turizmin Sosyo Kültürel Etkileri: Antalya/Muratpaşa İlçesi Örneği*.Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Diamond, J. (1976). Tourism's Role in Economic Development: The Case Reexamined. *Economic Developmet and Cultural Change* , 25 ,539-553.

Doğan, H. Z. (1987). *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*. İzmir: Uğur Ofset Matbaacılık ve Ticaret.

Doğan, H. Z. (2004). *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Durgun, A. (2006). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta rneği*.Yüksek Lisans Tezi. Isparta:Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Dyer, P. G. (2007). Structural Modelling of Resident Perceptions of Tourism and Associated Developmet on the Sunshine Coast, Australia . *Tourism Management* , 28,409-422.

Emekli, G. (2001). *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.

Erdoğan, H. (1995). *Ekonomik Sosyo-Kültürel evresel Yönleriyle Uluslararası Turizm*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Erkuş ztrk, H. (2010). Planning of Tourism Development the Case of Antalya. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research* , 21 (1),107-122.

Göksan, E. (1978). *Turizmoloji*. İzmir: Uğur Ofset Matbaası.

Gursoy, D., & Rutherford, D. G. (2004). Host Attitudes Toward Tourism an Improved Structural Model. *Annals of Tourism Research*, 31(3),495-516.

Güdü, . (2011). *Turizmin Sosyo Kültürel Etkilerinin Turist Rehberleri Tarafından Algılanması: Trabzon'da Bir Uygulama*.Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Günlü, E. (2007). Turizm Sosyolojisi ve Turistik Tüketicisi Davranışları(ed.). O. İçöz (içinde), *Genel Turizm Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler* (s. 165-181). Ankara: Turhan Kitap Evi Yayınları, Ofset Matbaacılık Tesisleri.

Harrill, R. (2004). Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature* , 18 (3),252-266.

Hernandez, S. A., Cohen, J., & Garcia, H. L. (1996). Residents' Attitudes Towards an Instant Resort Enclave. *Annals of Tourism Research* , 23 (4), 755-779.

Horn, C., & Simmons, D. (2002). Community Adaptation to Tourism: Comparisons Between Rotorua and Kaikoura, New Zealand. *Tourism Management* , 23, 133-143.

- İçöz, O. (2007). *Genel Turizm Turizmde Genel Kavramlar ve İlkeler*. Ankara: Turhan Kitap Evi Yayınları.
- Jawal, T. B., & Getz, D. (1995). Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research* , 22 (1), 186-204.
- Kim, H. S. (2002). We Talk, Therefore We Think? A Cultural Analysis of the Effect of Talking on Thinking. *Journal of Personality and Social Psychology* , 83 (4),828-842.
- King, B. E., & Pizam, A. (1993). Social Impact of Tourism: Host Perceptions. *Annals of Tourism Research* , 20, 650-665.
- Ko, D. W., & Stewart, W. P. (2002). A Structural Equation Model of Resident Attitudes for Tourism Development. *Tourism Management* , 23,521-530.
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M., & Kozak, M. (2001). *Genel Turizm İlkeleri-Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Leep, A. P. (2004). Tourism in a Rural Ugandan Village: Impacts, Local, Meaning Implications for Development,a Dissertation Presented to the Graduate School of the University of Florida in Partial Fulfilment of Doctor of Philosophy University of Florida.
- Mansuroğlu, S. (2006). Turizmin Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 19 (1),35-46.
- Oktay, N., Susam, N., & Çak, M. (2007). *Türkiye'de Turizm Ekonomisi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Olalı, H. (1982). *Turizm Politikası ve Planlaması*. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası, İşletme Fakültesi Yayınları No.6.
- Öter, Z., & Özdoğan, O. N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* , 16 (2), 127-138 .
- Özdemir, M. A., & Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi* , 24, 1-25.
- Özmen, M. (2007). *Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Akçakoca Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Akçakoca: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pınar, İ. (1990). Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri. *1.Ulusal Turizm Kongresi*, (s. 276) (16-18 Kasım). Kuşadası.

Ratz, T. (2000). 'The Social-Cultural Impact of Tourism Case of Lake Balaton' Research Support Scheme, Virtus'. 6-7.

Roney Akış, S. (2011). *Turizm Bir Sistemin Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Ryan, C. (2003). *Recreational Tourism: Demand and Impact*. Great Britain: Channel View Publications

Ryan, C., Scotland, A., & Montgomery, D. (1998). Resident Attitudes to Tourism Development- A Comparative Study Between the Rangitikei, New Zealand Bakawell United Kingdom. *Progress in Tourism and Hospitality Research* , 4, 115-130.

T.C. MEB (2014). *Eğlence Hizmetleri, Turizm ve İnsan Psikolojisi*, Ankara

Tatoğlu, E., Erdal, F., Özgür, H., & Azaklı, S. (2000). *Residents Perceptions of the Impacts of Tourism in a Turkish Resort Town*.

Tayfun, A., & Kılıçlar, A. (2004). Turizmin Sosyal Etkileri ve Halkın Turistlere Bakışı

Tuna, M. (2007). *Turizm Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Tütüncü, Ö., Aydın, İ., Küçükusta, D., Avcı, N., & Taş, İ. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımını Etkileyen Unsurların Analizi. *Hacettepe Journal of Sport Sciences* , 22(2):69-83.

Uriely, N., & Arie, R. (2000). Working Tourists and Their Attitudes to Hosts. *Annals of Tourism Research* , 27 (2), 267-283.

Usta, Ö. (2001). *Genel Turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.

Yılmaz, B. S. (2007). Turizmin Sosyo-Ekonomik, Sosyo-Kültürel ve Çevresel Etkileri. O. İçöz (içinde), *Genel Turizm Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler* (s. 183-199). Ankara: Turhan Kitap Evi Yayınları, Ofset Matbaacılık Tesisleri.

Yılmaz, Z. (2001). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* , 3 (5), 54-71.

www.antalyakulturturizm.gov.tr (12.11.2016)

www.meb.gov.tr/arama_sonuc.html?q.(15. 11. 2016).

EKLER

Ek 1: Anket Formu

Sayın İlgili,

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda "Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Antalya/Manavgat İlçesi Örneği" başlıklı bir çalışma yürütülmektedir. Çalışmanın temel amacı Manavgat'taki turizm hareketlerinin yörede yaşayan yerli halkın sosyo kültürel yapısını ne yönde etkilediğini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca **KESİNLİKLE saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır**. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden **teşekkür ederim**.

Hayriye ERSOY

I.BÖLÜM

Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Meslek	Aylık Gelir Düzeyi (TL)	Manavgat'ta Yaşama Süresi
☐ Erkek	☐ 20-30	☐ İlköğretim	☐ Turizm Sektörü	☐ 550'den az	☐ 1 yıldan daha az
☐ Kadın	☐ 31-40	☐ Lise	☐ Çiftçi	☐ 551-1000 arası	☐ 1-5 yıl
	☐ 41-50	☐ Ön Lisans	☐ Tüccar	☐ 1001-1500 arası	☐ 6-10 yıl
	☐ 51-60	☐ Lisans	☐ Esnaf	☐ 1501-2000 arası	☐ 11-15 yıl
	☐ 61 ve üzeri	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora	☐ Serbest Meslek Erbabı	☐ 2001-3000 arası	☐ 16- 20 yıl
			☐ İşçi	☐ 3001-4000 arası	☐ 21 yıl ve üzeri
			☐ Devlet Memuru	☐ 4001 ve üzeri	
			☐ Emekli ☐ Ev Hanımı ☐ Diğer (belirtiniz)		

II. BÖLÜM

1. Manavgat doğumlu musunuz?

Evet Hayır

2. Manavgat'ı ziyaret eden turistlerle iletişim kuruyor musunuz?

Evet Hayır

3. Manavgat'ı ziyaret eden turistlerle hangi yabancı dilde iletişim kuruyorsunuz?

İngilizce Almanca Rusça Fransızca Arapça Diğer

4. Manavgat'ı ziyaret eden turistlerle ne tür bir iletişim kuruyorsunuz?

Yabancı dili geliştirme Arkadaşlık etme Ekonomik (Alışveriş)

Yabancı bir kültürü tanıma Diğer (belirtiniz)

5. Turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede mi çalışıyorsunuz?

Evet Hayır

III. BÖLÜM

5. Kesinlikle Katılıyorum, 4. Katılıyorum, 3. Kararsızım, 2- Katılmıyorum, 1- Kesinlikle Katılmıyorum, seçeneklerinden birini tik (X) koyarak cevaplandırınız.	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1. Manavgat'ta turizm sayesinde yeni dostluklar kurulmaktadır.					
2. Manavgat halkı turistlerle iyi ilişkiler kurma isteğinde olup daha fazla turistin gelmesini istemektedir.					
3. Manavgat'ta gelen turistler yaşam biçimimize ayak uydurmaktadır.					
4. Yerel halk turistlerle iletişim kurmaktan çekinmektedir.					
5. Turistler yerel halk ile iletişim kurmaktan çekinmektedir.					
6. Manavgat'taki insanlar turistlerin davranışlarını taklit etmektedir.					
7. Turizm Manavgat halkının daha hoşgörülü olmasını sağlar.					
8. Manavgat'ta turizmin daha fazla gelişmesini istemiyorum.					
9. Turizm Manavgat'ta halkın günlük konuşma dilinin (şivenin) değişmesine sebep olmaktadır.					
10. Turizm Manavgat hakkında yabancı dil öğrenme isteği veya gereği yaratmaktadır.					
11. Turizm Manavgat'ta değişik eğlence anlayışlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.					
12. Turizm değişik dini inançların Manavgat halkı tarafından kabul görmesine imkân vermektedir.					
13. Turizm Manavgat insanının kılık ve kıyafetinde değişime sebep olmaktadır.					
14. Turizm Manavgat insanının yaşam tarzının değişmesine sebep olmaktadır.					
15. Manavgat halkı turistlere karşı saygılı ve arkadaşça davranmaktadır.					
16. Turistler Manavgat halkına karşı saygılı ve arkadaşça davranmaktadır.					
17. Turizm sezonunda Manavgat'ta kültür ve sanat faaliyetleri artmaktadır.					
18. Turizm sayesinde Manavgat'ta sanat, el sanatları, folklor ve yerel kültürün diğer unsurları canlanmakta ve değer kazanmaktadır.					
19. Turistler Manavgat kültürüne, folkloruna, sanata, yöre mutfağına ve yöre insanının yaşam biçimine ilgi duymaktadır.					
20. Turistler Manavgat'taki otellerde, restoranlarda ve buldukları başka yerlerde saygısız ve kaba davranışlar sergilemektedir.					
21. Manavgat'ta turizm faaliyetleri gençlerin tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.					
22. Turizm Manavgat'ta alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıkların yaygınlaşmasına sebep olmaktadır.					
23. Turizm sezonunda Manavgat'ta kavga ve darp olayları artmaktadır.					
24. Turizm Manavgat'ta fuhuşun artmasına sebep olmaktadır.					
25. Manavgat insanının aile yaşantısı turizmden olumsuz yönde etkilenmektedir.					
26. Manavgat gelenek, örf ve adetleri turizmden olumsuz yönde etkilenmektedir.					
27. Turizm Manavgat'ın yerel kültürünü olumsuz yönde etkilemektedir.					
28. Manavgat'ta turizmin olumlu etkileri olumsuz etkilerinden daha fazladır.					
29. Bölgeye gelen turistler Manavgat yerel kültürünün gelişmesine katkı sağlamaktadır.					
30. Turizm sayesinde farklı kültürler hakkında yeni şeyler öğrenmek beni mutlu etmektedir.					

Ekleme İstedikleriniz: